

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Zárbeszéd, tartotta Hegedüs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881—82-ik évi önnepélyén, jun. 28-án. — Hajnal Ábel életrajza. Tatár János. — Jelentés az erdélyi ref. egyházkerületi tanügy állapotáról. (Előterjesztette Parádi Kálmán, tanügyi előadó a kerületi közgyűlés jun. 1-i ülésén.) — Tárca: Vasárnap reggeli ének. Ivánka Sámuel. — Különfélék. — Szerkesztő postája.

ZÁRBESZÉD,

tartotta Hegedüs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881—82-dik évi zárünnepélyén, jun. 28-dikán

„Forgó viszontagság járma alatt nyögünk!” Önkénytelenül tolólnak ajkaimra ez örökké szép szavak, melyeknek igazságát collegiumunk előljárósága, tanári kara és egész ifjúsága soha mélyebben, fájdalmasabban nem érezte, mint e sirjába hanyatló tanévben. Az idő átalakító, ellenállhatatlanul romboló és csodás változatossággal teremtő ereje egy-egy évben oly csöndes, mondhatni észrevétlen alakban működik, mint Madách Lucifere jellemzi Ádámnak, a hatalmas faraónak:

„Nem érzed-e a lanyha szelletet,
Mely arcodat legyinti s elvöpül?
Vékonyka porréteg marad, hol elszáll,
Egy évben e por csak néhány vonalnyi,
Egy század évben már néhány könyök,
Pár ezredév guláidat elássa“;

de mégis olykor hirtelen változtatja meg a dolgok arculatát, rohamos cselekvények siető lépteivel halad el feletünk, tiporja le, a mi előtte áll és gázol át nem egyszer az érző sziveken.

Ily alakban működött nekünk az idő azon szárny-csapása, melyet egy évnek nevezünk.

Midőn ez évet bezárjuk, oly jeleseink örökre bezárt sirján akad meg lelkünk visszapillantó tekintete hogy az emlékezet gyászt ölt, az év krónikája halotti beszédbe megy át. Lehet-e könnyen, gondtalan feledséggel elbúcsuznunk oly évtől, mely elragadta tőlünk collegiumunk két oly támaszát, büszkeségét, történelmi nagyságra emelkedő alakját, milyent Sámi Lászlóban vesztenk el a múlt év október 23-án és Jancsó Lajosban folyó év február 15-én.

Nem, ne igazoljuk Ciceró ama keserű szavait, hogy „semmi sem szikkad föl hamarább, mint a könyv.“

Protestáns intézeteink szebb hagyományai növekedtek oly két étellel, milyent egy ország tisztelete mellett élt le Sámi, és egy ország tiszteletére érdemesen, csöndes tevékenység közepette küzdött végig roskadozó testi ereje mellett sem lankadva Jancsó. Amaz, mint Istenek kegyencze, kit Diana szelid nyila ér, derült életét felhőtlen égből lecsapott villámtól sújtva fejezi be; emez az akaratéro veritékes tusái közt a nyugalom földöntúli gyönyöreihez, a földi szenvedések tisztító tüzén keresztül jutott el. E két halál két életet fejezett be, melyeknek termékenyítő gazdagságát, nemes eszmék, lenkölt gondolatok, kristálytisza érzelmek, önzetlen igazsággal gyakorolt tettek által emelt értékét csak megközelítőleg mérlegelni az én tisztem, az én kötelességem. De vajmi jól esik, hogy e kincs értéke nem az én gyenge szavamtól függ, azt birta collegiumunk teljesen és azzal gazdagodva több erővel s jobban felkészülve néz a jövő elébe.

Ki volt Sámi László?

Egy történelmi iskolának ékesen szóló képviselője, egy történelmi hagyomány legméltóbb személyesítője, egy társadalmi áramlat folyton növekvő reményének élő kifejezése, tanításával, beszédeivel, hangulatával, bámulatosan

összhangzó bel- és küléletével egy emberiséget átalakító eszmének holtig állhatatos hive.

Ez iskola, e hagyomány, ez áramlat, ez eszme, a protestáns hitélet éltető forrása, erjesztő kovásza. Mi más ez iskolának alapelve, mi más e hagyománynak martyrok vérével megszentelt öröksége, mi más ez eszme: mint a haladás? Mi egyebet jelöltek ki az emberiség céljául az istenember szavai:

„Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“

A történelmi tények mumia ipelekké, halotti sarkofágokká válnak az előtt, ki a multat a jövővel, az ellentétes és gyakran legkinosabb ellentétekre szakadó és testvérgyilkolások szivszaggató tusák közé sodort emberiség minden népét a görög-római stoa bölcsei által álmodott egységben nem olvaszsa egybe egy magasabb eszme világánál. Terméketlenül silányul, adathalmazzá dermed a történelmi múlt élő nagy egésze: ha a haladás eszméje nem hatja át a történetbuvár lelkét, ha az ellenmondó tények, egymást tagadó jelenségek útvesztőjében Ariadne fonal nélkül tévelyeg. Az emberiség útja nem körben taposás, nem a tényezők- és cseményeknek a végzet szeszélye, egyes hatalmasak szövetkezése, a véletlen közrejátszása folytán keletkező kaleidoskopszerű csoportosuláshoz hasonlít az a küzdelem képe, melyet az emberiség megharczol: de felséges kibontakozás a gyengesége és tudatlansága által rá vetett békókból, melyek a szabad akarat isteni szárnyaival felruházott embert megköték, hogy e szárnyakat egyes hatalmasak a magok biztosítására lemessék. A reformatorok által megindult mozgalom növekedett erőben, jogban és reménységben. Az emberiség nem a bukott ember, ki paradicsomába visszasóvárog; de bujdosó király, ki trónját kivívja saját erején. A gyengeség az értelem által fegyelmezett akarattá fejlődvén, erőre kap, a tudatlanság eloszlik, mint a reformatio pity-malatán hangzott a vidám dal az emberi jogoktól megfosztott néprétegek vigaszául:

„umbram fugat claritas,
noctem lux eluminat“

Hányszor keresett Sámi vigaszt e hitben, midőn ez árny hazánkra borult, midőn ez éjben egy elnyomott nemzet jajszava volt hallható!

Átkutatta a történelmi múlt elrejtett zugait, hogy a fényt megtalálja; áttanulmányozta a bölcsek iratait, hogy a vigaszban megerősödjék; a valláserkölcsi ujjászületés mérész ábrándozóihoz járt el titkos áhitattal, hogy az ellenmondó jelen, az elvtagadó élet vásáros zajából elmene-kedjék a nagy elmék összhangot sugárzó körébe. Ekkor szitt lelkébe valami csodás derűt, mely el nem borult a zord időkben. De olyan körülmények közt költözött lelkébe e derű, midőn az ébredő, jogaiért harczoló nemzet fenséges arcza sugározta ki.

1846-ban a már szintén hamvaiban nyugvó Hiri ig-tatta be őt egy oly tanszékbe Zilahon, melyet a Wesselényi család alapított, mintha csak az ő számára alapította volna: azon eszmék diadalmos hirdetésére, melynek Sámi

már akkor, mint 29 éves ifjú testestől, lelkestől hive volt, mely egy pár év mulva nemzetünket mint képzett gladiatort ragadta a nemzetek nagyszerű szinkörének fővényére. A letiport, a sebeiben vérző hős ez eszmékhez tér ismét vissza a sötét időkben ábrándos rajongással, az újabb es-lekvés korában higgadtabb értelemmel, de igazabb, őszin-tébb hittel soha, mint akkor!

Nem hiába jegyzé fel Sámi gyöngéd női kéz által készített tárczájába a magyar függetlenség születési napját és rejté el szekrényébe, mint a házi istenek oltárára tett szentfogadalmat, melyet az egész nemzet csodás összhang-ban fogadott, nem hiába számítá az időt, mint álmo-dozó ifjú az amerikai szabadságharcz kikiáltása napjától, nem hiába csüngött az emberi jogokat proklamáló francia nemzetet elfogult lelkesedéssel és tartá a nagy német nem-zetet az ábrándok királynéjának, ki a tudás fája alatt fekszik régóta, de egyik bukott nemzetnek sem nyújtá kezét fölemelésre: élete meggyőződésének volt tükre; tet-tein elméletének fénye ragyogott.

Hiri méltán kötött hozzá reményt, midőn beigtatá a b. Wesselényi Miklós hivat e nagy ember által alapított székre, kiről szépen mondja a beigtató Hiri, hogy „az ébredő nemzeti élet fölött vakon aggódva viraszt akkor, midőn ezerek élő szemekkel csendesen alusznak.“

A mit Sámi megnyitó beszédében ígér, hogy ő azon történelmi iskola hive, mely a haladás fáklyájánál néz vissza a multba, ígérését megtartá.

„Azon iskola, mely bármelyik tudományban is im-mobilisálja az Istent, azon iskola többé nem az életé“ — mondja maga beköszöntő beszédében 1846-ban és buzdítá az ifjúságot, hogy „ha az idő és körülmények ha-talma által a nemzet életében annak multja és jövője kö-zött mélység nyilnék is meg, lennének hasonló ifjak, mint ama római, kik betöltenék a mélységet.“

Keresztes háborúnak nézte az életet, melybe azon lelkesedéssel kell, mint szent földre, lépnünk, melyet az „Isten akarja!“ felkiáltás mellett érzett a keresztesek tö-mérdek serge. A haladás rendithetetlen hitére építé: elméletét; e hitnek felelt meg élete. Elméletét már be-köszöntő heszéde kifejezte: „A szellem szabadon halad, mint Homerus Istenei a térben s ihletésétől félre valahol születhetik egy gondolat, egy új hit, mely az istenséget már egy rend fátyollal kevesebben nézeti át.“ És élte ez irányeszméjéhez hű maradt. A szabadságharczban ő ez eszmét szolgálta jutalma üldözés lett. A leg-súlyosabb leveretés korában, midőn Zilahról elüldözték a megrázó erővel tartott búcsuján is átesillog a remény.

„Az éjszaka nem eheti meg a nappalt“ — mon-dá akkor, hirdeté később.

Collegiumunknál 1855 óta hirdeté, mint rendes tanár, a haladás, a jog, a szabadság, a népek közti testvériség eszméit, az emberiséget egyesítő emez esz-méket, a társadalmi korlátokat ledöntő gondolatokat, ün-feláldozásra, lankadatlan tevékenységre, értelmi felvilágo-sodásra és erkölcsi nemesbülésre ösztönző ígék. A mult magyarázatába bevitte a jövő reményét.

Hejh pedig, minő keserű beltusák között kóstolta a csalódások méreg-poharát! Csak 1849ben irt naplóját, a forradalom után később nejevé vált barátnőjéhez írott egy jókora kötetre menő leveleit kell lapozgatni; benne volt a kétely útvesztőjébe, kereste a vigaszt szerelemben, barátságban, de fájoan sobajt fel:

„Ah, mily szerencsétlen, ki semmi örökkévalóhoz nem ragaszkodik!”

Kereste a vigaszt a nagy költőknél: de a keresztény költészet szomorúságot lehel ki. Shakespeare Hamletje sötétebb zughelyeit tárta föl az emberi szívnek, Byron vérzőbb sebeit érinté meg a kebelnek, hogysem a költészet segítsen.

A hőcsészét? kételyt hirdet; a társadalom erői, tényezői egymás ellen küzdő elemek; az ország politikai pártjai értelmetlen tusát vívnek. Ily gondolatok ismétlődnek számtalan alakban.

De a viharok közt edzett hajósnak van fogalma a révpárt nyugalmáról: Sámi újra föltalálta a vezérfont. „Szent Pál igen messze volt az Istentől — írja ő maga — mikor a keresztyéneket martirisalva ellökte a jövendőt, de a damaszкуси úton találkozott az Istennel, az igazsággal, a jövendővel. Az átalakuló társadalom hasonlít Sz. Pálhoz.

E jövendőt kereste tanítványaiiban az egy pár évi félbeszakítással 32 évre terjedő tanári pályán.

E jövendőt kereste az iparos osztályok fejlődésében, mint kitűnő társadalmi vezérférfit, kinek magvas beszédei a jövőben felsarjadzó magvakat hintették el; e jövendőt kereste a politikai küzdelmek terén, hol ritkán jelent meg és mindannyiszor visszavonult tanári székére, hol — hála

protestans intézeteinket átható szabad szellemnek — „mint ledönthetetlen rostrumról lelkesített a múlt nagy alakjainak bűvös erővel eszközölt földidézése által. „Egy nemzet sem áshatja el az eszmét, melyért áldozott, mely által nagy lett“ e meggyőződés visszatartá a napi politika küzdelmeitől, melyek egy kicsit emlékeztetnek az eszmék temetésére.

Miénk maradt, közöttünk e városban, e collegiumban működött, hatott mindig hiven a humanismus fenséges irányához, mely mint a római gyűjte egybe a meghódított népek Isteneit Pantheonába: úgy gyűjti egybe az emberiséget egyesítő eszméket, érzelmeket az újabb nemzedék szívébe, lelkébe.

A mély érzés, melylyel felfogta az emberiség csalódásokkal és tévedésekkel teljes küzdelmeit, megmenté őt a haladás és felvilágosodás úttörőinek, e modern képrombolóknak azon elfogult rajongásától, mely a múlt homályát, sötét tudatlanságát gúnyosan ostorozva az összeomló templomok és bálványok köveiből építgeti a jövő merész légvárakat.

Ezt határozottan kell kiemelnem azon, Sámit legsűrűbben ért vádak miatt, mintha ő ábrándozó lett volna. Az erkölcsi léhaság és értelmi elbizakodottság, a saját előnyükre kizsákmányolható eszmék hősei mai napság úgy

mint más időkben is, e czímet megbélyegzőnek hirdetik Sámi csak enthousiasta volt, bámulója az ember erkölcsi képességének, az emberi haladás végtelen mezőire függeszté messzi pillantó szemeit, de vak ábrándok rajongója nem volt. A távoli állomásokat sejté, melyek felő halad az emberiség egyetemes mozgalma, de a jelen tévedéseit, fájó ellentéteit átérezte.

Ez érzésből volt rokonszenve a múlt tévelygéseit közt vergődő hősök iránt: a bukottakat megkönyezte; áhítatos indulattal lépett a múlt templomába, könnyüvéru gúnynyal, igaztalan szigorral nem zavarta meg annak fenséges esondjét. Egy keresztes kegyeletével kereste föl úgy a hit, mint a szabad gondolkozás mátyrjainak sirját. A római imperatorok áldozatait az emberi érzések ép oly napsötétülésének tulajdonítá, mint az inquisitió autodaféit s a politikai vakság nemzet áldozatait. Első sorban érzett. Nem hiában hódolt, saját kifejezése szerint, Krisztus ingens szive előtt.

A történelem feladata — mondá ő maga — a múlt összehalmozott szenvedéseit éreztetni; e szenvedést érezte át Sámi és mégis e szenvedés sajtoltakönyvek csak hitét erősíték meg a jövőbe.

Miénk maradt, nem csábítatva el a fényes politikai pályától, melyre polgártársai bizalma többször hitta el; nem ment az egyetemi tanszékre, melyre elbivták tehetésegei, rengeteg tudománya.

Miénk maradt szízzel, lélekkal. Azon szeréuy protestans tanári széken maradt, melyhez mint Hiri előre figyelmezteté őt, lemondás, önmegtagadás van kötve, de független.

Miénk maradt, de eszméi, de élete, de jelleme, de művei e collegium szellemi öröksége, mely rátok száll, oh ifjak. A jövendőt vitte bele a múltba. Ti a múlt legszebb hagyományait vigyétek bele a jövőbe. A jövőbe hitt, mert hitt bennetek. Ne szégyenitétek meg e hitet!

Midőn e nagy ember halála után üresen maradt szék elfoglalására a múlt év november 14-én utódját, dr. Török Istvánt, kit a közelebbi egyházkerületi közgyűlés helyére rendes tanárrá választott, bevezettem, azt mondám nektek: „a mester meghalt, a tanítványoknak kifogyhatatlan számban kell élniök!“ Legyetek igaz tanítványok és mondjatok velem együtt áldást az ő emlékére!

(Vége következik.)

HAJNAL ÁBEL ÉLETRAJZA.

Az idvezült férfit született az 1802-ik év ápr. 6-án Pestmegeye Szentmártonháza községében, Hajnal István és Nagy Borbála tisztességes polgári állású szüleitől. Még alig volt 5 éves, midőn az eszes kis gyermek, mint még nem is rendes iskolás, egy kanonszerű látogatás alkalmával feltűnt az esperesnek, ki a vizsgálaton szintén jelen volt édes atyának és presbyternek hathatósan ajánlotta szép tehetséggel megáldott gyermeke képeztesését. A gyermeke jövőjét szíven hordozó édes atya kellő figyelemre méltatta az esperesi jóakarató tanácsot s még be sem végezve a gyermek tanulását a helybeli iskolában, az akkor jó hírben állott pendi szomszéd iskolába vitte

öt át, hol Veres András, az akkori rektor, az ottani lelkésznek, Szabó Józsefnek, fiaival együtt köz- és magánórakon harmadfél éven át tanította. Innét a debreczeni főiskolába menvén, a gymn. osztályokat, az 1821-ik évtől kezdve a bölcsészeti, jogi és hittanszaki tanfolyamot végezte.

Hogy általában minő szorgalom, sikeres eredményel végezte az idvezült iskolai pályáját, erre nézve legyen elég annyit fölemlíteni, hogy a szorgalmat s tehetséget méltányolni, jutalmazni kívánó főisk. tanári kar őt köztanítónak nevezte ki, mely minőségben 2 évig működött; egyszerűs mind, mint felügyelő esküdt diák, a Szondy-Kenessey-alapítványon lévő nemes ifjak felügyelőjévé választott a tanári kar által. A zenéhez is hajlama, az éneklésre pedig kitűnő tehetsége lévén, harmadfél évig volt a debreczeni főiskolai énekkar vezető-elnöke, a melyet csaknem országos hirre emelt, úgyannyira, hogy midőn az 1829-ik évben a pesti reformált templom felszenteltetett: az ünnepély emelése tekintetből a vezetése alatti debreczeni főiskolai énekkar közreműködése vétetett igénybe.

Az 1831-ik évben a tanári kar marasztalása daczára is, nem várva be a főiskolai legfőbb hivatalnak, a seniorságnak reá következését, mivel a tanítói pályához mindig kiváló hajlama s kedve volt: a békési egyházba hivatott meg akadémikus rektorul. E hivatalát 3 évig viselte, hogy minő buzgalommal és sikerrel: arról tanúbizonyoságot tehetnek e szent gyülekezetnek még ma is életben lévő azon tagjai, a kik tanítványai voltak; de igazolja azon megtiszteltetés is, mely szerint őt, hivataloskodása 3-ik évében a makói ref. egyház hívta meg tanárul, mely meghívást el is fogadott, azon feltétel kikötése mellett, hogy egyetemek látogatása végett előbb külföldre mehessen egy évig. Ez időtáiban ugyan magyar ref. ifjaknak nem igen volt szabad külföldi egyetemeket látogatni, de sok ajánló-levélre kinyerte az idvezült azt, hogy kizárólag Berlinben két évet tölthessen. Azonban Bécsbe érkezvén, itt a magyar udvari kancellárián szabadságot nyert arra, hogy 2 évig bármelyik egyetemen időzhet, de a követségénél mindenütt láttamoztatni tartozik útlevelét, melyben az a kedvezmény is be volt jegyezve, hogy ha netalán pénz dolgában megszorúlna, az osztrák birodalmi követek neki azt is adhatnak.

Egy évet tehát a berlini egyetemen töltött, szorgalmasan hallgatván a legjelesebb egyetemi tanárok előadásait; egyszersmind több nevezetes várost is, mint Jenát, Hellet, Wittembergát, Gothát meglátogatta oly czélból, hogy a legjelesebb tudós férfakkal megismerkedhessék.

Ismeretekkel s tapasztalatokkal gazdagon visszatérvén hazánkban, 1834-ik év okt. 15-én foglalta el az idvezült makói tanári hivatalát. Az iskolát meglehetősen elhanyagolt állapotban vette át. Hogy miképen igyekezett itt a makói egyház részéről személye irányában nyilvánult bizalomnak megfelelően: igazolja azon méltányló figyelem, hogy mindjárt az első félévi vizsga után az egyházi előjáróság rendszerint felül a egy gyümölcsös és veteményes kert évi használatával akarta őt megajándékozni, a melyet azonban az idvezült el nem fogadott azon oknál fogva, mert az ily kitüntetés — úgymond — csak évek folyamán keresztül bebizonyított lelkiismeretes hűség és kitartó szorgalom érdemelheti ki; s hogy mennyire hű maradt ez elvéhez makói 5 évi tanársága alatt, erről tanúbizonyoságot tehetnek még életben lévő tanítványai, a kik jól emlékeznek arra, miképen, hogy az 5 osztály vezetése folytán reá neheződő roppant napi munkát elvégezhesse: a tanítást a nyári félévben egyik vagy másik osztálylyal reggeli 5 órakor, a téli félévben pedig gyertyavilágnál reggeli 6 órakor kezdte meg és estvél,

6 órakor végezte ismét gyertyavilágnál; e mellett minden egyes tanulónak magyar és latin dolgozatát naponként önmaga nézte át és javitgatta ki a tanórákon kívül, s hogy e rendkívüli munkásság minő eredményt szült és milyen hirre emelte a makói gymnasiumot: igazolja ismét az a körülmény, hogy a szomszéd bánátról számos és évenként több-több német, szerb és román nemzetiségű tanuló látogatta a makói iskolát. S hogy elvégre mily mérvben vivta ki magának a közelismerés és méltánylat koszorúját, az egyház ragaszkodását és háláját: ennek igazolásául fölemlíthetem azt a körülményt, hogy midőn a békési egyház 1838 decz. havában az idvezültet tanárul ismét megválasztotta: a makói egyháztanács a következő ígéret és ajánlattétel mellett egyezettett őt rábírn a további Makón maradásra: 1. A makói egyház biztosította őt, hogy az először üresedésbe jövendő lelkipásztori állomásra ő fog alkalmaztatni. 2. Továbbá az egyház tagjai önkénytelen ajánlat útján féltelék földet ígérkeztek venni az idvezült részére örök tulajdonul, s e czélból a gyűlés jelen volt tagjai 1300 frtot azonnal alá is irtak. 3. Végre egyik előjárós atya, ki nek tanuló gyermekei voltak, szintén féltelék földet ajánlott használatul mindaddig, míg a tanári pályán működni fog. Ezen kecsesgető ajánlatokat azonban az idvezült nem fogadta el. Szíve vonzalmát követve visszatért Békésre. Ekkor ismét 2 évet töltött a tanári pályán, a midőn Makóról történt meghívása alkalmával a számára biztosított és a néhai jó emlékezetű Sipos József lelkész halálával megürült lelkipásztori állomást 1841-ik évben elfoglalta.

Itt ismét szélesebb tér nyílt munkás és tevékeny szellemének, s hogy miképen tölté be hivatalát, mint lelkész, a szószéken? prédikálta-e az ígét úgy alkalmas, mint alkalmatlan időben, hogy intsen, feddjen, dorgáljon, tanítson, építsen, erkölcsileg javítson és vigasztaljon? Erről ti tehetek szívetek szerint bizonyoságot, ti a szent gyülekezetnek buzgó és vallásos tagjai, kik az idvezültnek figyelmes hallgatói valátok. Majd ismét, hogy az egyház anyagi érdekei, a népnevelés és oktatás emelése s fölvirágoztatása, a népiskolák szaporítása, a szélesebb körben és kedvező hirben álló gymn. körül minő érdemeket szerzett magának: e népes és virágzó egyház évkönyvei bőven igazolják s az utókor előtt is hirdetni fogják. Egyet azonban, mint lelkipásztori működésének fénypontját, nem hallgathatok el, t. i. hogy a szabad iskoláztatás fenséges eszméje megtestesült, hogy a helybeli szegényebb néposztály gyermekei előtt megnyitott a tudományok ferrása, s ingyen oktatás áldásaiban részesülhetnek gazdagok és szegények egyaránt: az idvezültnek elvitázhatlan érdeme, s maga ezen egyetlen tény méltó, hogy biztosítsa hallhatatlanságát mindazok kegyeletos szívében, a kik a nép józan felvilágosodásának, szellemi és erkölcsi mivelődésének, s előhaladásának, és így anyagi jólétének s boldogságának becsét és értékét felfogni és kellőleg méltányolni tudják.

Az idvezültnek tudományos képzettsége, közelismerést kivivott tevékenysége, a prot. egyházi irodalom terén szerzett jó hirre s egyéb kiváló magasabb szellemi és erkölcsi tulajdonai majd egy nagy közönség méltó figyelmét is magokra vonták.

A közel 160,000 lelket számláló békés-bánati egyházmegye összhangú bizalma előbb az 1860-ik évben jegyzői tollat adott kezébe, az 1862-ik évben pedig magasztos rendeltetését tekintve az oly diszes, anyagi jutalomban oly szegény, terhekben és tövisekben oly gazdag esperesi székbe ültette. Ezen év ápril havában kezdette meg, mint esperes, hivatalos működését, s midőn 7 hónap mulva ugyanezen év november havában T.-Gyarmaton tartott egyhm. gyűlés

előtt eddigi hivataloskodásáról számot adott, a több mint 500 □ mrtföldön fekvő egyházmegye egyes egyházaiban, a kanoni vizsgálat folytán szerzett tapasztalatai alapján a kebelbeni összes egyházak anyagi, szellemi és erkölcsi állapotának hű képét adta s az egyes egyházakban itt és ott tett intézkedéseit előterjesztette: hogy e jelentés minő benyomást tett a gyűlés egyetemére és annak egyes tagjaira, annak megvilágítása végett hivatkozom a jegyzőkönyv 192 sz. alatti határozatára, mely következőleg szól:

„Ezen gyűlés folyama alatt úgy a betérjesztett számos esperesi körlevelekből, mint a rendkívüli gonddal teljesített canonica visitatio kimerítő jegyzőkönyveiből s általában minden a gyűlés tudomására hozott esperesi intézkedésekből örömmel győződött meg az egyházmegye arról, hogy a kormány élére nt. Hajnal Ábel urban oly férfút nyert, kinek előttünk eddig is ismert tehetségeihez annyi lankadni nem tudó tevékenység, oly fáradhatatlan buzgalom, annyi őszinte jóakarát, törvény- és igazságszeretet járult, hogy a midőn gyűlésünk páratlan erélylyel s kitűnő tapintattal folytatott eddigi hivataloskodása iránt legmelegebb elismerését nem hallgathatja el, nem kételkedik egyszersmind ily előzmények által öröme bevült kebelrel nyilatkoztatni ki azon biztos hiedelmét, miszerint a kezdet nehézségein túl folytatandó kormányzásával még inkább igazolandja azon hozzá kötött reményünket, hogy oly jeles kormányzó társ bölcsessége által támogatva, minővel az egek ngs Lónyai Menyhért urban egyházmegyénket megajándékozták, benne találtuk fel azon férfút, kinek nemcsak nevében, de tetteiben is egyházmegyénk „hajnalát“ üdvözölhetjük.“

Tizennégy évig viselte az idvezült nt. férfiú az esperesi terhes hivatalt és hogy ez idő folyama alatt miképen igazolta az egyházmegye fennebb kifejezett reményét és benne helyezett bizalmát, minő bölcsességgel kormányozta egyházmegyénket, minő ernyedetlen buzgalmat, mondhatni emberi erőt felülhaladó munkásságot fejtett ki mindvégig a vallásos és erkölcsi élet s az iskolai nevelés és oktatás emelése körül, mint igyekezett egyes egyházak anyagi érdekeit előmozdítani és támogatni a világi kormányhatóságokkal s törvénysszékekkel szemben, mennyi jóakarattal, körültekintő eszélyességgel és tapintatossággal igyekezett békeséget eszközölni ott, a hol az egyház jóllétét emésztő viszály tüze fellebogott; minő lelkiismeretes hűséggel teljesítette évenként a kanonszerű látogatásokat 14-szer a Békés, Csanád és Csongrád megyékbe bekebelezett egyházainkban, 7-szer pedig a Temes, Torontál, Krassó megyékben, valamint a határörvidéken eső egyházakban s itt három ízben, élete koczkáztatásával, fölkeresve a forradalom vihara által a különöző nemzetiségek közöttés pusztaban szétszórt magyar ref. hiveket és ezeket erkölcsi kapcsolással kötvé egyházmegyénkhez és így szolgálatot téve a haza s a nemzetiség ügyének is: mindezek elősorolvák az egyházmegye évkönyveiben, azon halmaz ügy- és számos iratban, melyek elméjének és kezének szüleményei s a melyek egykor az egyháztörténelem írójának gazdag adat forrásul fognak szolgálni; nekem legyen elég csak hivatkoznom arra a kitűntetésre, melyben a vallás és közmívelődés, a haza és nemzet körül szerzett érdemeket méltányolni királyi Felség az idvezült nt. férfiút részesíté, midőn 1868-ban a saját nevééről nevezett „Ferencz Józset“ arany érdemkeresztjével feldiszté végre legyen elég hivatkoznom azon egyházmegyei vagy kerületi jkönyvi határozatokra, melyek az idvezültnek az esperesi hivataláról való lemondása alkalmából az ő köztiszteletben állott személyét illetőleg hozattak.

Az 1876-ik évben ugyanis — saját nyilatkozata szerint — az idvezült nt. férfiú előre haladott kora s az agg

korral rendszerint karöltve járó gyengélkedés és gyakori betegeskedése indokából, nehogy miatta, mint az Úr kifáradt szolgálja miatt, a vallás, egyházi és iskolai legszentebb érdekek bármi részben hiányt s fogyatkozást szenvedjenek, esperesi hivatalát letévén, az akkor H.-M.-Vásárhelyen tartott e. m. közgyűlés a j.-könyv 4-ik sz. a. kelt következő határozat mellett fogadta el lemondását: „Mélyen meghatva s a legőszintébb fájdalom érzetével fogadja e. m. közgyűlésünk az esperes urnak ismételve megújított kérés után is határozottan és megmásíthatlanul kijelentett lemondását, bár szerény, de magasztos czélú hivataláról való lemondását azon férfúnak, ki 14 évi hivatalos működése alatt a megválasztásakor személye irányában nyilvánult bizalmat oly fényesen igazolta; azon férfúnak, kinek élete sem volt drága, mint a nagy apostolnak, csak hogy elvégezhesse örömmel az ő futását; azon férfúnak, a ki nagy kiterjedésű egyházmegyénk hajójának kormányát a feltámadt hullámok, szirtok között is annyi erélylyel, oly körültekintő eszélyességgel és tapintatossággal vezette és a kebelbeni egyházközseinkben a köv. vallásosság és erkölcsiség érdekei, az iskolák emelkedése s virágzása körül oly tevékeny buzgalmat fejtett ki s mindvégig ernyedetlen kitartással és odaadással párosított lelkiismeretes hűséget tanusított; és a ki végre magát a bánatban idegen ajkú s vallású honpolgárok között elszórva élő ref. hitrokonaink felkeresése, összeszedése s több éveken keresztül meglátogatása és gondozása által a magyar haza és nemzet irányában is érdemesítette; midőn ezért közgyűlésünk hálás elismerése és kegyeletos tisztelete jeléül esperes urnak olenyészhetlen érdemeit, az esperesi czim mindhalálíg viselhetése joga meghagyása mellett e j. könyv szerény lapjain megörökíttetni kívánja: lemondását, tekintettel hajlott korára, kellően indokoltnak találván, azt azon édes reményben, miszerint bölcs tanácsával egyházmegyénket ezen túl is támogatni fogja, pótolhatlan vesztesége érzetében, fájdalommal bár, de a kényszerűségnek engedve, ezennel elfogadja s e lemondást a főt. e. kerület közelebb tartandó közgyűlésének, az új választás elrendelése iránti intézkedés tekintetéből bejelenteni határozza, teljes bizalommal kérvén az esperes urat, hogy a választás befejeztéig az esperesi hivatal teendőit teljesíteni sziveskedjék.“

És hogy maga a főt. egyházkerület is osztotta egyházmegyénk fennebb kifejezett meggyőződését és érzelmeit, hadd álljon itt ugyanez év július 1-ső napján Debreczenben tartott közgyűlésének 135 sz. a. kelt következő határozata:

„Az egyházkerületi közgyűlés mélyen érezvén Hajnal Ábel esperes urnak az e. m. j. könyvben elősorolt érdemeinek súlyát s azon veszteséget és hiányt, mely az esperesi karból kilépésével előálland, küldöttséget nevezett ki kebelből megkisérlésére és fölkeresésére nevezett esperes urnak, hogy lemondását vegye vissza s a szép és magasztos, de sok teherrel egybekötött esperesi hivatalt továbbra is folytassa; miután azonban lemondása mellett határozottan megmaradt, körülményeit és indokait méltányolva a lemondást fájdalommal ugyan, de elfogadja s a 14 éven keresztül hiven munkálkodott, szemesen és fáradhatatlanul működött érdemes férfúnak emlékét, az egyház és nevelés terén kifejtett nagy érdemeit jkönyvileg megörökítvén, még azon édes reményének ad kifejezést, hogy jövőre sem szünik meg nevezett esperes úr az egyház érdekeinek szolgálai s a tanügy fejlesztésében és emelésében közremunkálni.“

És itt befejezvén az idvezült nt. férfiúnak közhivatali pályájára vonatkozó adatokat, hadd vessünk egy rövid tekintetet családi életére. Az idvezült még makói tanársága idejében az 1835-ik évben jun. 18-án házasságra lépett Sipos Eszterrel, most már, fájdalom! bánatos özvegyével.

7. Megnyugtatta megünk már el innen,
Hálát adva Tenéked hű szívvél,
Irgalmadból kérünk tégy jól velünk,
Hogy gond s bánat ne eméssze keblünk!
Ivánka Sámuel.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, jul. 1.

— **Feleslegesnek tartjuk külön előfizetési felhívást bocsátani közre a közeledő második félév küszöbén. Egyszerűen hivatkozunk lapunk multjára. A cél, mely felé törekszünk, az irány, melyet követünk, feles számú munkatársaink szives támogatása mellett, marad az eddigi. Részünkről a lehető ezután is igyekszünk megtenni, abban a fölemelő tudatban, hogy a midőn a magyar egyetemes protestáns egyház ügyét a sajtó terén szolgáljuk, jó dolgot cselekszünk s a mi munkálkodásunk nem hiábavaló. Jó akaratunkat azonban felette bénító s lapunk fönnállását is kockáztató az a sajnos körülmény, hogy feles számmal vannak, kik nemcsak előde még utófizetési kötelezettségüknek sem tesznek — gyakori sürgetéseink daczára — eleget. Sziveskedjenek az illetők figyelembe venni, hogy lapunk fentartása, gyakori meilékleteivel, igen tetemes hiadást vesz igénybe s bár részünkről készséggel szenteljük föl erőnket e téren, minden nyereség reménye nélkül, de nem vagyunk abban a helyzetben, hogy anyagi áldozatokat hozhassunk. Ez idő szerint is tetemes összeggel vagyunk hátrálékban s kiállítás költségek czimén s e kellemetlen helyzetből csak az menthet ki, ha az illetők esedékessé vált tartozásaikat törleszteni sziveskednek, haladéktalanul. Az előfizetési ár lapunk homlokán olvasható. A támegetást ismételten, bizalommal kérjük.**

— Kolozsvári főtanodánkban az iskolai év bezárása f. hó 28-án megható ünnepélyességgel történt meg. E zárünnep első sorban néhai Sári László és Jancsó Lajos tanárok nemes emlékezetének vala szentelve, s Hegedüs István, ig. tanár, a kegyelet e szép ünnepének, a szó teljes értelmében, méltó szónoka volt. Mélyen megindító beszédének közlését lapunk mai számának élén megkezdjük e helyen is felhívjuk rá olvasóink figyelmét. E zárbeszédet megelőzte az ifjúság karéneke, Szász Domokos imája s a kegyalapítványokból megjutalmazottak névsorának felolvasása. A szép számmal egybegyült férfi és női érdeklődő közönség emelkedett hangulatban oszlott szót.

— Az országos tanáregyesület közgyűlését a városunkban uralkodó járvány miatt nem itt, hanem Budapesten fogja megtartani. Részünkről felette sajnáljuk, hogy hazai tanügyünk kiváló bajnokait nem lehet szerencsénk körünkben tisztelhetni.

— A budapesti protestáns országos árva együletnek választmánya közhírré teszi, hogy az egyület sok évi buzgó pénztárnokának, Hornyanszki Victor úrnak elhalálózása folytán, a pénztárnoki teendőket ellátását Jakobei József úr, a magyarországi ágost. hitv. evang. egyetemes egyháznak, valamint az e. e. e. gyámintézetnek és a bányai ágost. hitv. egyházkerületnek pénztárnoka, volt szives eivállalni. Felkértek ehez képes az együletnek nemeslelkű pártfogói, hogy szeretet adományait ezentúl Jakobei József úrnak czime alatt (Budapest, IV kerület Deák-Ferencc tér 4 sz.) beküldeni sziveskedjenek, megjegyztetvén, hogy báró Kochmeister Frigyes úr, (V n. korona utca 32.) és dr. Ballagi Mór úr (IX kerület, Kinizsi utca 29 sz. a.) a hozzájuk küldendő adományokat ezentúl is szivesen fogják rendeltetésük helyére juttatni. A fenti czim alatt küldendő be Hornyanszky Victor által szétküldött prot. árvaház képes naptár előadásából hátrálékos pénzek is.

— Főiskolai ünnepély. A sárospataki főiskola ének-kara és irodalmi önképző egylete jun. 25-dikén ülték meg 100, illetőleg 50 éves összeső évfordulójukat a főiskola kebelében. A meghívott vendégek szombaton érkeztek meg s a városban önként felajánlott lakásokban helyeztettek el. Szombaton este 9 órakor az egész város kivilágított, s e tüntetésben a más hitfelekezetű lakosok is részt vettek, majd fáklýás zene volt, melyet a főiskolai ifjúság rendezett. A fáklýásmenet első sorban a superintendesi hivatalnál tisztelgett, mert Vay Miklós b. főgondnok gyöngékedése miatt az ünnepélyre nem jelenhetett meg. A menet ezután Hegedüs László algondnok, Mocsáry Lajos és végül két tanár lakása elé vonult. Maga az ünnepély e hó 25-én a református templomban folyt le. Az alkalmi egyházi beszédet Terhes Barna sárospataki lelkész tartotta. A szertartás végeztével a küldöttségekből, valamint a régi tagokból megerősített énekkar énekelt s utána Orbán József akad. tanár olvasta fel az énekkar száz éves fordulójára irt emlékbeszédét. Őt követte az előadásban Apostol Bertalan a főiskola volt növendéke, ki ez alkalomra irt ódáját szavaltta el a közönség tüntető tapsai közt. Ezután Szinnyey Gergely akad. tanár foglalta össze az irodalmi önképző egyület nevezetesebb momentumait, melyre szavalt s az egyesült énekkar éneke következett. Ezzel az ünnepély d. u. 1 órakor véget ér. Délután 2 órára 300 területű diszebéd várta a közönséget, az e célra berendezett kollegiumi kertben. A felköszöntők sorát dr. Lengyel Endre rendező bizottsági elnök nyitotta meg, ki a távollévő id. Vay Miklós báróra emelte poharát. Utána egymást váltották föl a toastok. Este 8 órakor hangverseny volt, melyet 9 óra után táncvizigalom követett.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Borbát Pálnak Dálnok. A nyilatkozat, térszükökán, a jövő számra maradt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzandók.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Vacatiói elmékedések. Kálmán Farkas. — Zárbeszéd, tartotta Hegedűs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881—82-ik évi ömepélyén, jun. 28-án. (Folyt.) — Jelentés az erdélyi ref. egyházkerületi tanúgy állapotáról. (Előterjesztette Parádi Kálmán, tanúgyi előadó a kerületi közgyűlés jun. 1-i ülésén.) — Irodalom — Különfélék. — Körözvények.

VACATIÓI ELMÉLKEDÉS.

Gyűd, 1882. jul. 5.

Mire e sorok napvilágot látnak, már akkor a jövő kor édes reménye, a tanuló ifjúság, az édes otthon áldott nyugalmát élvezi, s a buzgó tanár urak hasonlóképp enyhülést vesznek — ki-ki a maga szándéka szerint — a hosszan tartott szorgalmi idő után, hogy egyszersmind új erőt gyűjtsenek a majdan beálló új iskolai évre!

Örvendjete, kedves ifjaink, a vacatio boldog időszakában, szakítsátok le minden örömhóra kedves virágát, mert majd eljön ám az idő, midőn többé nem vacatiozhattok, midőn majd a komoly kötelesség teendői állanak elöttetek. Mert bizony, mondom, bármi kis félreeső faluba rendeljen benneteket az isteni gondviselés, nem lesz többé vacatiotok, ha t. i. hivatástoknak lelkiismeretes hűséggel és pontossággal meg akartak felelni!

Ime, mi falusi lelkipásztorok, a forró nyár hosszú napjaiban felkelünk korán s midőn a pitvarba lépünk, már ott áll a harangozó és „szerencsés jó reggel kívánással“ zörgeti kezében a templom-kulcsokat, mely azt jelenti, hogy a könyörgés ideje nem messze van. Azután szét-nézünk az udvarban, kertben; a pásztorok kürtölnek, ostoraikkal csattogtatnak, s midőn ezek a faluból kitakarodtak, elvégezzük a reggeli könyörgést és szét-nézünk gazda-

ságunkban. A mint az idő, úgy nyolcz órakor, melegedni kezd, beültünk rendez tanuló-szobánkba s legelőbb is az alkalmatlan legyeket kipszuttiván, elkezdünk vacatiozni! Nálam — ha csak valami gazdasági foglalkozás egész vagy fél nap ott künn nem maraszt — ez a naponkénti vacatiozás tart reggeli nyolcz órától délután hatig, a mikor is ismét nyakamba veszem a határt s alkonyatig gyönyörködöm. A reggeli huzamos járkálás üdítőleg hat a testre és lélekre, s képessé teszi az embert, hogy egész nap szellemi munkával foglalkozhassék, az estéli pedig feléleszti a nappali foglalkozásban elbágyadt lelket s teszi az éji nyugodalmat csendessé, áldottá!

Tehát látjátok, kedves ifjaink! nekünk is — kik egyházaink kicsiny volta miatt nem vagyunk nagyon megterhelve lelkipásztori teendőikkel — van vacationk, még pedig, ha akarjuk, minden nap! Csendben elmélkedünk, munkálkodunk, ki-ki a neki adatott talentum mértékeszerint, hogy a mindennapi kenyeret megkereshessük, azontúl, hogy ne legyünk haszontalan szolgálak.

Ámde, mivel az örökös egyhangúság leverőleg hat úgy a testre, mint a lélekre, az öreg Báthory püspök mondása és bevett szokása szerint, fel felzavarjuk néha egyhangú életrendünket, egyik-másik barátunkat meglátogatjuk vagy azok közül jön valamelyik hozzánk és léssen tisztességes mulatozás, hol elmaradhatlan tényező: az örökké füstölő pipa, néhány pohár borocska, zene, dal, no meg már én nálam az ének! Ez is egy neme a vacatiozásnak.

Mennyi sok mindenfélét össze tanultok ti, kedves ifjak, ott a kollegiumokban! A szorgalomidő alatt a kiszabott pensumok nagyon elfoglálnak benneteket s talán néha észre se veszitek, midőn lelketek oly tárgy felett

surran át, mit talán szabad óráitokban nagy kedvteléssel fognátok mivelni, magatokat benne tökéletesíteni; de hát sokat kell tanulni; néha-néha amúgy tisztességesen egy-kicsit diák módra korhelykedni s talán nem értek rá megragadni az alkalmat a tudomány valamelyik kedvenc ágának bővebb megismerésére s tovább mivélésére; most, midőn az édes otthonlét első örömeim immár túl vagytok, reflectáljatok az elmúlt isk. év lefolytára. Sok szépet, jót hallottatok, tanultatok, — vajh'! az elhítt mag ne esett légyen a tövis közé, azaz, a tiz hó vetését ne nyomja el lelketekben a két hó felburjánzó tövise! Vizsgáljátok meg, vajjon az előadott tantárgyak közül melyikhez vonzódik leginkább lelketek? s próbáljátok meg az édes nyugalom napjaiban azzal néha-néha foglalkozni.

Ime, mondok egyet: hallottátok már bizonyosan, hogy néhány év óta egy nagy fontosságú mozgalom indult meg ref. egyházunk kebelében, s ez a közönséges istentiszteletre rendeltetett énekes könyv megújítása.

Midőn a közelebbi években e mozgalmat megindítók, egy nagyhirű debreczeni tanár úr nekem — ki ez ügyben egyik szerény tényező vagyok — azt írta: „nehezen fog menni; a mai kor hitetlensége nem erre való; hitetlenekkel nem közli Isten a maga kegyelmét.“

És, tekintve eddigi munkálkodásunkat, de visszatekintve a magyarországi mosoni énekeskönyv létrejövésének történetére, azt kell mondanom, hogy annak a tudós tanár urnak aligha igaza nem volt.

Erre nézve hadd mondjak el egyet-mást minden érdeklődőnek:

Eltételezve a XVIII. századi előzményektől, (mikről e t. lapok ez évi 1, 2 sz. emlékeztem) a budai zsinaton jelen volt atyák átlátták a tiszántúli e. ker. 1790 augusztusi közgyűlésén megpendített amaz eszmének szükségességét, hogy az énekeskönyv kijavításához hozzá kell fogni; néhány év mulva már csakugyan mind a négy kerület forma szerint fel lett szólítva, hogy a javítás iránti nézeteit a legközelebb tartandó egyetemes tanácskozásra adja be. A tiszántúli e. ker. kebelében az 1804-iki áprilisi gyűlésből, az igazítási javaslat elkészítésére, bizottság neveztetett ki s ez már július 1-ére jelentését be is adta. Tehát tulajdonképpen 1804-ben kezdődött a kijavítás, mert augusztusra a többi kerületek is beadták jelentésüket. Az énekeskönyv valódi szerkesztője, a nagybuzgalmú Benedek Mihály, felszólító levele 1804. decz. 18-án kelt s a bizottság már a Pesten 1806. aug. 24-én tartott egyetemes tanácskozmányhoz jelentést tett, hogy az adott utasítás szerint a zoltárokon változtatást nem tett, hanem csillaggal jelölte meg az énekelhetőket, a dicséretet közül sokat kihagyott, némelyeket megigazított, a beküldött új énekeket megvizsgálta s azokat, a melyek a próbát kiállották, oda, a hová illettek, betette, s miután még több, különösen katechizmusi énekekre szükség volt, intézkedett, hogy ezek is kellő számban megírassanak s az új énekes-

könyv 1808-ban, tehát nem egészen négy év alatt kinyomatott.

Pedig a buzgó atyáknak nemcsak a régihez ragaszkodás sötét, vak szellemével, hanem a közszegénységgel, s a mi több, az akkori kormány ellenző akadékoskodásaival is kellett küzdeni. Ugyanis:

Az új énekeskönyv létrehozása ügyében tett sikeres lépéseket észrevette a magyar kir. helytartó tanács is, ez a sötét réme minden haladásnak és világosodásnak és, noha az örökké állandónak nevezett 1791. XXVI. t. cz. nyilván megengedi, hogy a magyarországi protestánsok szymbolikus, theologiai és a kegyesség gyakorlására tartozó, tehát az énekes könyveket, saját könyvvizsgálóik felügyelete mellett, szabadon — azaz minden polgári hatósági befolyás nélkül — nyomathatják, mindazáltal az említett helytartó tanács 1807-ben mégis az énekek kéziratát kívánta felküldetni. (Bizonyosan azt akarta megvizsgálni, hogy a 30, 57, 80 katechizmusi kérdésekre minő énekek irattak, meg hogy benne lesz-e a „Gott erhalte.“)

Sokat szenvedett szegény jó atyáink megutáltak vagy nem győzték mindig a viaskodást, tehát kitérő válaszokat adtak. Így ama jogtalan és zaklató kívánatra is csak annyit feleltek, hogy nincsenek még mind készen az énekek; majd, ha együtt lesznek, „felküldődnek.“ (Ez az egy szó is mutatja, hogy az erős akaratú Benedek Mihály állt az ügy élén.)

Azonban nem küldték biz' azokat fel, hanem a parancsolatot — méltó érdeme szerint — mellőzve, az énekeskönyvet egyszerűen világra bocsátották. Azonban (és itt jön még a java) a közszegénység azt javallá, hogy az új énekeskönyv jövedelmére nézve „exclusivum privilegium“-ot kérjenek, mert az 1806-iki pesti tanácskormány azt határozta, hogy Benedek M., a kéziratot sajtó alá készítvén, irjon hozzá előszót és könyörgéseket, s midőn az egész készen lesz, küldje Pestre, esperes Báthory Gáborhoz, ki azt juttassa Pozsonyba, Wéber Simon nyomdásznak (kinek a mű átadatott) és ki azt ivenként egy polturáért (1½ kr.) nyomná, természetesen minden egyes példány ivét értve. A mi csak tizezer példánynál 9000 v. frtot tett volna, lévén a birtokomba lévő 1808-iki első kiadás A—Z iv=23, Aa—Kk iv=10, a—c iv 3=36 iv.

A debreczeni nyomda ennek ellenében egy krt ajánlott, mely hasonló esetben csak 6000 v. frt. volt, azonkívül papirja, betűi sokkal szebbek voltak Wéberénél, de még a nyomdahibák igazítása is jobban mehetett Debreczenben. Az e. kerületek tehát csakhamar megegyeztek, hogy az új énekeskönyv Debreczenben Csáthy György uram által „nyomtatatódjék“ s legyen egy példány ára kötetlen 1 frt. 30 kr., kötve 2 frt. 21 kr. váltóban. Erre aztán Wéber Simon úr úgy megharagudott, hogy a régi énekes könyvet még kétszer, „kötéssel is megékesítvén“, kiadta 1810 és 1817-ben.

Hogy azonban az új énekeskönyv némi jövedelmet is hozzon, mit az e. kerületek a főiskolákban tanári ca-

theadrak felállítására szántak, mint mondám, a szegénység azt parancsolá, hogy a debreczeni nyomda részére kizárólagos szabadalmat kérjenek, midőn ezért folyamodtak, a helytartó tanács újra aggatózott, határozottan kívánta az énekek kéziratait s egyszersmind 12 frtot a szabadalomért, a mely szabadalom aztán idő várta, 1812 szept. 18 napjáról keltezve, csakugyan le is érkezett, azon megjegyzéssel, hogy a 12 frt. nem bankóban kell érte, a mint felküldetett, hanem pengőben, melyre az ügyet intéző tiszántúli e. ker. végzésileg egyszerűen ezt válaszolta: „ki fog pótolódni.“ Hogy valóban kipótolódott-e? nincs tudomásom róla. Alkalmasint silentiumban maradt az egész.

Hogy ily nagy munka 4 év alatt elkészülhetett, annak egyedüli megfajtási oka az, mert úgy az intézők mint az énekszerzőkben meg volt a nélkülözhetlen kellék: az alapos és klasszikus tudományos ismeret, az erős hit és a lankadatlan buzgalom. Én kedves ifjaim! megcselkedtem azt, hogy a közreműködő derék férfiak bemohosult sirhalmait felkutattam, életük történetét összeszedtem, életrajzaikat megírtam egy kis könyvecskében, melyet is a budapesti árvaházunknak adván örök tulajdonjoggal, az kinyomatott 1880-ban „Éneklő kar“ címen. Ha hozzá juttok, kedves ifjak, e könyvecskéhez, olvassátok el ebből, mennyit és mit tudtak azon derék férfiak tűrni, tanulni, s ismerjétek meg bennük a hitnek erejét, a lángoló buzgalmat, melylyel ékeskedtek az Úr nevének dicsőségére, ref. szentegyházunk lelkiépülésére, pedig nem voltak ám mindnyájan debreczeni, szalontai, böszörményi stb. nagy ecclabeli papok, hanem voltak ott fenn Abaúj, Gömör, Zemplénből iczi-piczi kis egyházbelielk, kiknek a mindennapi kenyér gondja mellett se fogyott ki keblükből a vallásos hit és buzgóság, a tudománynak és egyháznak szeretete, melyet a nevelő édes anyák, az „alma materek“ oltattak beléjük.

De még nem is mind papok voltak! Dr. Szentgyörgyi József, az „Isten kezét mutatja“ kezdetű ének fenszárnyaló s mély vallásos kedélyű írója, Debreczen városának főorvosa volt. Mikor a múlt őszön megállottam arczképe előtt a könyvtárban, szelid, sima arcza, mosolygó ajkai, szerető tekintete megmondták nekem (ha nem tudtam volna is), hogy ő írta azt az éneket: „Atyám ki felhozod e te napodat, mind a jókra, mind a gonoszokra“, s az a Fazekas Mihály, kinek pennája oly keményen pattogott a „Ludas Matyi“ egészséges dactylusain, kemény katona ember letére is tudott ilyen szépen írni: „Ó Isten áldd meg foglalatosságom, melyben szent tetszésed által nem hágom, vezérelj hozzád vágyó lelkemet“ stb., sőt Zám bory Ferencz uram, a ki okmányok másolásával és utczai irnoksággal kereste meg mindennapi kenyerét, e keserves kenyér munkája mellett is tudott magának időt szakítani arra, hogy ilyen gyönyörű éneket írjon: „Zeng nyelvünk a te dicséreteddel Jézus, ki megváltál szent véreddel!“ stb. stb. A vallásos hitbeli buzgóság, erőt és tehetséget adott amaz áldott emléktű férfiakkak, a hívők-

kel közölte Isten a maga kegyelmét! (ha t. i. megfordítjuk annak a debreczeni tudós tanárnak a mondását.)

Az idő óta (t. i. 1803-tól) nyelvünk, irodalmunk, költészetünk, zenészetünk óriási haladást tett, mi is észrevettük, hogy ha nem haladunk, elbágy a világ. Egyházi éneklésünk előmozdítására a legújabb időkig még csak kézikönyvünk sem volt, az idő túlszárnyalt bennünket s egyházunk fajai kimondották az énekeskönyv megújításának nagy horderőjű eszméjét, sőt már több mint hét éve izgunk-mozgunk is valamennyire, azonban a roppant teendők mellett nagy hátrányára van az ügynek az indolencia, az ebből származó ezer baj, a tudatlanság, a magyar irodalom és költészetben való járatlanság, a Pató Pál-féle „ejh rá érünk arra még“ s több efféle mondások. Addigi munkálkodásunk jó formán nem érdemes az említésre, alig egy-két íróban van meg a buzgó ügyszeretet stb.

Pedig csakugyan roppant teendők halmozata áll előttünk! Atyáink nem keresték, de nem is kereshették még akkor az énekek külalakját, nemzeti irányát, a zenei kifejezések egyenlőségét, a nyelvezet költői szépségét; ők csak azt nézték: van-e az énekben vallásos buzgóság, meg dogma, s ha volt, bevették. De nekünk már tovább kell tekintenünk, ha azt akarjuk, hogy leendő új énekeskönyvünk a mivelt prot. népek basonnemű gyűjteményei mellett megállhasson; az énekügyi központi bizottság megadá erre az első alapot, midőn kimondá, hogy csak magyar verseket fogad el, hadd énekelje a mi népünk is saját lelkének szüleményeit, s szűnjék meg egyházunk tekintetben is a külföld filiája lenni. Tehát: nekünk arra kell törekednünk, hogy új énekeink mindenekelőtt magyar versek legyenek, a magyar költészet mai színvonalán álljanak, s ezek szerint a dallamok a magyar prosodius méret szerint osztassanak be, hogy a szöveg a dallammal egy és ugyanazon kifejezésű legyen s általában az egész mély vallásos érzést és buzgóságot leheljen.

Fontos teendő még a dallamoknak különböző alkalmak szerint leendő elosztása, hogy olyan absurdum dolog ne jöjjön elő, hogy p. o. mi magyarországiak a káté magyarázat XV. urnapján a mi urunk Jézus Krisztus kinszenvedéséről a 135 zsoltár örvendező dallamán énekelünk s ugyanakkor ti, erdélyiek, ezt a 135 zsoltárt egy tösgyökeres halotti ének lágy menetű s olvadékony dallamán zengitek.

Ennek a dallam-összekeverésnek egy kiáltó példáját láttam a közp. énekbizottság által kézirat helyett bírálatra kiadott füzetkében, a XIX. zsoltárt valaki átírta, ezzel a hozzájegyzéssel „a 19^z vagy ha szebb, a 3^z mintájára.“ Már tekintve azt, hogy e két zsoltárnak sem tartalma, sem nótája nem egyenlő kifejezésű, hogyan lehet ilyen kívánalommal előállni? Bizony csak az elvetendő teendők számát szaporítja az ilyen.

De mindenekfelett legfőbb kívánatom az, hogy az illető énekiró a magyar vers írodort és prosod-

dius méretet (mely magyarban ugyanaz a zenekifejezéssel) tudja és öntudatosan értse, azaz, hogy, mint Greguss mondja, ne csak úgy találomra verseljen, hanem írjon öntudatosan. Erre nézve pedig tanulni kell, és kedves ifjaim! azt tartja a példabeszéd, hogy mindent meg lehet tanulni, még az arabs nyelvet is, csak akarni kell. Legyen szabad erre életem tapasztalataiból egy példát mondanom:

Egy kitűnő képzettségű kedves barátomat, ki azóta az első közé vitta fel magát a magyar prédikáció irodalmában, káplán korunkban egy gymnasiumhoz tanárul hívták, s midőn az állomást már elfoglalta, akkor esett tudomására, hogy a matematika is az övé lesz. Nagy ijedten megy az iskola elnököhöz, ki országos hírvé pap, költő, egyházi beszéd és tankönyv író, azelőtt a mathesis tanára s egy ilyen tankönyv szerzője volt, őszintén megvallá, hogy ő diák kora óta e tárggyal soh'se foglalkozott, ő teljesen képtelennek érzi és tudja magát erre a szakmára. Az elnök azt mondá neki: meg fogja ön tanulni, édes barátom. Két év múlva ennek az országos hírvé papnak a káplánja lettem (mit örök szerencsémnek tartok), s egyebek közt kérdeztem tőle: miként tanítá X. a mathesist? Pompásan, kitűnőleg, volt a felelet. Később, midőn valami nehez dolgunk akadt, melyhez nem is igen értettünk, X. mindig azt adá tanácsul: „tanuld meg úgy, mint én velem megtanítottá Sz. K. a mathesist.“

Most, hogy sz. poétáink oly nehezen akartak neki szokni a magyar méret szerinti versíráshoz, s hogy én oly sokat bajlódtam annak kimagyarázásával, nem régiben egy nagy buzgalmű öreg esperes atya, ki bizonyosan túl van már a hetvenen, oly gyönyörű magyar zsoltárokat küldött hozzám, hogy a lelkem repesett örömben, midőn ezt írta: „e sok f dactylus, spondeus, choriambus, bacchius, anapaeston, cretikus stb. szép és jó, de bizony nehéz az ilyen magamforma vén lantosnak, de hát megtanultam.“

Bizony mondom, nem is lesz belőlünk addig semmi, míg azok, kik hivatást éreznek magukban az énekírás sz. munkájára, meg nem tanulnak öntudatosan magyar verset írni, a többit majd elvégezzük mi muzsikusok.

Ilyenforma vacationalis elméllkedések jutottak a kedves ifjúság szünnapjainak kezdetén eszembe, vajha, mire az ifjak a férfi kor küszöbére lépnek, elkészülhetne az új énekeskönyv, úgy, hogy az ő munkálkodásuk által is végeztetnék el az Isten dicsősége, mely az énekek által zengedeztetik. Faxit Deus.

Kálmán Farkas.

ZÁRBESZÉD.

Tartotta Hegedüs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881-82-dik évi zárünnepélyén, jun. 28-dikán.
(Folytatás.)

Ki volt Jancsó Lajos? Ha jótékony az eső és napfény, ha a lég szabad áramlata érleli, edzi a növényzetet: nem vagyunk-e hálások a csöndes harmat

permetegéhez, mely az eltikkadt tevérséletet felüdíti, frissen tartja? Intézetünk életében ilyen volt Jancsó hatása, működése. Nem fényben, nem ünnepeletések között; csöndes magányban, szakadatlan tevékenységben folyt le élete, de áldását megérezte ez intézet, melynek hat évig volt igazgató tanára. Őt nemcsak a súlyos kor, melyet egész életén át, mint elválhatlan lánczot, hordott, de egyénisége, érzelem- és gondolatvilága szűkebb körre szorítá: az egyedek fejlődését lelkiismeretes megfigyeléssel kísérő gond: az egyéniség növelő fejlesztésének munkáját tűzte ki élete feladatául. Első sorban nevelő volt és annak maradt egész végig. Nem a társadalmi eszmék feje, messziről szép jövőt ígérő ragyogása vonta: az egyénben látta a társadalom csiráját. Ezért vonzódott oly kiváló előszere-ttel a német bölcsészeti irodalomhoz, mely az egyéni élet útait igyekszik megvilágítani. Luther nemzete: az individualismus élő képviselője. Az üdvözölés útja Luther szerint a Pál apostol által kijelölt út: a benső megigazulás útja. Oh, mily láthatlan homályban növekszik az egyén a maga rejtélyes hatalmával, melyben a társadalmakat felkavaró szenvedélyek vihara keletkezik, de ugyanitt alakul az ember eszményi képe; a humanitás bölcsője is ez. Mint huzamos időn át (1847—1856) nevelő, bámulatos aprólékosággal jegyzé meg azon az észrevétlenségig elrejtőző mozzanatait a lelki fejlődésnek, melyek kedvencz növendékének, a fájdalom! már régen elhunyt Bánffy Endre fenkölt tevékenységre hivatott lelkében folytak le. Azon romboló tényezőket, melyek az egyéniség eszményi arculatjáról letörlik az isteni hivatás vonásait, aggódva leste el, tapintatosan, szeliden igyekezett e romboló erőket távol-tartani növendékétől és fejlesztően izmosítani az ellen-szegülő akaratot, mely ha tudalmára jut önmagának, a lelki világ megváltója lesz. Ez volt Jancsó nevelői eljárásának alapelve, melyet a tiszteletreméltó Bánffy-családnál követett; ez tükröződött le minden lépten-nyomon tanári működésén is, melyet folytatott 1861-től kezdve, mint intézetünk tanára.

Szelid, megnyerő modora, minden erőszakos fellépéstől az idegességig tartózkodó eljárása, kiválóan kivívták irányában tanártársai ragaszkodását, az ifjúság szeretetét. A külszerű átalakításokkal szemben mindig volt egy-egy megjégyzése, egy-egy hasonlata, mely a teljes mértékben gondolat emberének benső meggyőző-dését vagy nyugtalan kételyét hiven fejezte ki. Ő belterjes hatást tartott egyedül üdvözítőnek a nevelés terén. Köznevelésnél e részletes gond, e minden egyén, tehetség elemeit bonczoló figyelem, a mily ritkaság, annál becsesebb. Pedig protestáns intézeteink belakási rendszere, a nevelő hatásmódját ugyancsak föltételezi.

Az egyéniség finomabb szövődék, gyöngébb hajtás, semhogy erőszakos kézzel lehetne vele sikeresen eljárni.

A gyermek lélekfejlési processusa érdekelte, áhitatos tisztelettel tölté el. „Mily kicsiszorú e mellett —

mondá egy helyen — a törvény és állat physiologiája.“ Igaz kálvinista hittel mondogatta: „Isten kegyelméből vagyunk, a mik vagyunk; tanulmányozzátok a fejlődés szent törvényeit.“ A paedagogiai tapintat fejlesztésére a belvilág iránti érzék az alapfeltétel. „Nem nagy, külsőleges életjelenségekre van itt szükség — írja az egyedeletről írott szép dialogjában — hanem a processus hú felmutatására, melynek eredménye mostani marad.“ Szokás, ildom külszerű hatásával szemben kutatatta a fejlesztő és módosító hatásokat, melyek a belélet szövetét szövök titkon, észrevétlenül. A romboló hatások mérgezik meg a közszellemet.

E közszellemet javítani az egyesek által: volt Jancsó működésének alapeszméje. Elárulta azt főként azon hat évi igazgatás alatt, mely felejtethetlen marad intézetünk életében. Igazgatói beszédeiben, melyek rakva voltak magvas gondolatokkal, szépen illusztráló példák-
kal, főként az egyéni élet körében mozgott. Az emberiségi nagy eszméket nem vezette be diadalmas erővel az ifjú szívbe, mint Sámi, de azon ellenségeket, melyek az eszmék útjába állanak, az önzés proteusi változatosságában jelentkező varázsát igyekezett megtörni. Ha az ember az emberiség összes multjának örököse: ez örökség elpazarlását az egyéni okok tudatra fejlesztése, a szívnek emberies érzelmekre irányzása által gátoljuk meg. Atyai szeretettel csüngött az ifjúság apraján-nagyján. Egy-egy odadobott megjegyzése az érzelmi világ tévelygéseit közt bolyongó ifjút figyelmezteti a célra, melyet elébe szab a szülők reménye, saját emberi méltósága és az emberiség érdeke, a hazaszeretet kötelező hatalma.

A tévedő és botló ifjút fölemelte. Elleste az alkalmas pillanatot. Sokszor jutott eszembe, az ő működését látva, Göthe egyik költeménye, melyben lefesti, hogy a bűvész tanítványa a mester távozása után, hogy idézi elő a szobába a betóduló vizek árját, de elfeledi a bűszót, melylyel az elemeket visszaidézheti. A helyes szó a kellő időben kimondva: ebben van az egyéni nevelés rejtett hatalma. Jancsó értett ehhez.

Nemcsak mint nevelő, mint értelmes tanár, ki a tanítás nevelő hatását zsákmányolta ki első sorban, de mint kormányzó is maradandó emléket vivott ki magának. Gyenge porhüvelyében erős szellemének erejét az intézet kül- és beléletének fejlesztésére, gyarapítására szentelé. Intézetünk épületét jó karban tartá; a külső csint és tisztaságot a benlakó ifjúság erkölcsi tisztaságának tükréül óhajtá tenni. E diszterem olyszzerű kicsinosítása, hogy méltó helye legyen egyházunk souverain testületének: az egyházkerületi közgyűléseknek, a tantermek csinosabb berendezése: az ő érdemei közé tartozik. Intézetünk vagyoni ügyeinek bonnyodalmaiba aggódó gonddal behatolt. Testi erejét — mely vajmi gyenge volt! — az összeroskadásig megfeszíté. Hivatásának áldozta fel kényelmét, egészségét. Küzdelmes harcok közt családja jövőjéért aggódva,

havokon át a kórágyon synylődve, oly szenvedések közt végző életét, melyek vele, a keresztyéni hittől lelkesített emberrel is, elmondatták: „Az élet kevés öröm, sok fájdalom, még több aggodalom, küzdés, és tévedés; jó, hogy nem öröktartó.“ Fáradtan taposta a fájdalom lépcsőjét egész az utolsó fokig, melyről részint barátaihoz, részint családjához intézett búcsu-leveleinek egyikében írja: „Ki nem szédült s nem ingadozott az életnek végső magas fokán.“

Végre sirba dőlt. Nyugodjanak békével hamvai. Legyen e tiszta, önzetlen tevékenységben lefolyt élet emlékének áldás!

(Vége következik.)

JELENTÉS

az erdélyi ref. egyházkerületi tanügy állapotáról.

(Előterjesztette Parádi Kálmán tanügyi előadó a kerületi közgyűlés jun. 1-i ülésén.)

(Folytatás.)

E rovatok adatai mutatják a viszonyt, mely a felavatási szigorlat és az érettségi vizsgálat közt van; mutatják, hogy Enyed és Kolozsvár kellő súlyt tesz a felavatási szigorlatra, mutatják azt is, hogy a gymnasiumainkból kikerült ifjak nagyrészt theologiai és jogi pályára lépnek ez idő szerint. Ez idő szerint — ismétlem — mert csak néhány évvel ezelőtt a tanári és orvosi pályára léptek a legtöbbben. Itt meg kell jegyeznem, hogy ez évben bővült ki a szászvárosi gymnasium 8 osztályúvá és hogy ez évben jogot nyert az illető kollegium érettségi vizsgálat tartására.

Az erkölcsi és egészségügyi állapotokra nézve ezen év a kedvezők közé tartozik mind a hét kollegiumban.

Az ifjúság önmunkássága, önképzőkori tevékenysége teljesen kielégítő termést hozott N.-Enyeden, Kolozsvárt, Zilahon és Szászvárosban; középest M.-Vásárhelyt és Sz.-Udvarhelyt.

A gyűjtemények és iskolai szerelvények gyarapítása az e célra rendelkezés alatt álló évi átalányok arányában megfelelőleg történt. A n.-enyedi könyvtárfelügyelő tanár ez évben vette át nagynevű alapítónk, néhai gr. Mikó Imre becses hagyatékát: 3604 kötet könyvet. Szabó Sámuel tanár ajándékából gazdagodott a kolozsvári kollegium földrajzi gyűjteménye: a Chatelain-féle fali térképpel, mely az öt világrész közlekedésének szárazon és tengeren vezető útjait, posta- és táviró hálózatát tünteti föl. Gr. Kún Géza főgondnok 42 füzet akadémiai értesítőt és saját nagybecsű kiadványát a Codex cumanicus-t ajándékozta a szászvárosi kollegium könyvtárának.

A tanulóknak nyújtott segélyezés és javadalmazás a különböző kollegiumoknál a következő adatokat tünteti föl:

1. Nagy-Enyeden kiosztatott: Bethlen Gábor fejedelmi kegyeletéből egyes családok s kegyes alapítók alapítványaiból, a sárpataki-, szotyori- és Naláczy-féle academicum stipendiumokból és az egyházkerület ösztöndíja czimén ta-

nitóképezdei növendékeknek (a Szotyori és Naláczy-féle stip. 2 évi részlete 524 frt. 09 kr.)	4527 frt. 71 kr.
Czipóban (tavaly 4829 frt. 32 kr.; azelőtt 4237 frt. 76 kr.)	5037 frt. 82 kr.
Kegykosztban	1232 frt. 13 kr.
Tüzifa árában (tavaly 1585 frt. 25 kr.; ezelőtt 1124 frt. 20 kr.)	1623 frt. 50 kr.
Egészségügyi kiadás (tavaly 1254 frt. 36 kr.)	1145 frt. 03 kr.
Jutalom-, pálya- és ösztöndíjakban és 8 drb. cs. kir. arany.	1128 frt. 15 kr.

A kollegiumnak tett kisebb szolgálatokért (senior, contra, könyvtárnok, szolgák főnökének stb.) 563 frt. 12 kr.

Ünnepi követek jutalmazása . . . 51 frt. — kr.

Összesen 8 drb. arany és 15309 frt. 26 kr.

2. Kolozsvárt kiosztatott alapítványokból és egyesek ajándékából 2 drb. arany, 4 drb. ezüst tallér és 814 frt. 54 kr.

Czipóban 767 frt. 25 kr.

Egyházi árvai alapítványban (6 növendéknek) 426 frt. 25 kr.

Állami ösztöndíjban (6 növendéknek) 480 frt. — kr.

Összesen : 2 drb. arany, 4 drb. ezüst tallér és 2488 frt. 04 kr.

3. Maros-Vásárhelyt kiosztatott családi alapítványok, jutalmak és ösztöndíjak czimén: 3 drb. arany, 4 drb. ezüst tallér és 1691 frt. 85 kr.

Könyvjutalmat nyertek 66-an . . . ? ?

Össz. : 3 drb. arany, 6 drb. ezüst tallér és 1691 frt. 58 kr.

4. Sz.-Udvarhelyt kiosztatott ösztöndíjban és segélypórnzben (24 véka gabona) és 1852 frt. 50 kr.

Pályadíjakban és jutalmakúl 12 drb. arany és 218 frt. 30 kr.

Állami (Jettim) ösztöndíjat kapott egy tanuló . . . . . 60 frt. — kr.

Összesen : 24 véka gabona, 12 drb. arany és 2130 frt. 80 kr.

5. Zilahon kiadatott ösztöndíj, alapítványi segély, pályadíj és jutalom czimén 1 drb. arany, 42 drb. könyv és 647 frt. — kr.

7. Szászvároson kiosztatott gr. Kún-segély czimén 250 frt. 24 kr.

A kollegium pénzsegélye czimén 184 frt. 96 kr.

Kincstári ösztöndíjban 60 frt. — kr.

A szegény tanulók alapjából (1635 frt. 75 kr.) 76 frt. — kr.

Jutalom czimén 4 drb. arany 63 frt. — kr.

Könyvekben . . . . . 96 frt. — kr.

Összesen 4 drb. arany és 730 frt. 20 kr.

7. S.-Szt.-Györgyön kiadatott családi alapítványok, jutalmak és ösztöndíjak czimén 15 „ezüsthuzas és 437 frt. 98 kr. me alatt 2 „ érem

Könyvekben . . . . . 44 frt. 50 kr.
Összesen 6 drb. tallér, 15 drb. ezüst huzas, 2 drb. érem és 482 frt. 48 kr.

A nyújtott anyagi segély fősszege	}	30 drb. arany	és 23479 frt. 36 kr.
		16 ezüstitallér	
		15 huzas	
		42 „ könyv	
		24 véka gabona	
		2 drb. érem	

Ezek szerint közvetlen segély, jutalom és ösztöndíjak czimén átlag véve (a kisebb értékek elhagyása mellett) 10 drb. arannyal, 10 drb. ezüstitallérral és 422 frt. 50 krral több adatott ki, mint tavaly; a többlet az enyedi és szászvárosi kollegiumi ifjúság javára esik.

A közvetített segélyt illetőleg utalok az elmúlt évekről adott kimutatásaim részleteire, melyek szerint annak fősszegét lehet — az idej adatok alapján is — kerek számban 28 ezer frtra tenni.

(Vége következik.)

NYILATKOZAT.

Az igazság érdekében felszólalni, a méltatlan támogatást elutasítani, az alaptalan gyanusítások ellen tiltakozni, — és a tájékoztatlanságot helyreigazítani: soha sem késő.

Ily czélből nyilatkozunk a „Prot. Közlöny“ f. évi 20. számában kezdi egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűléséről „Egy jelen volt“ által közölt értesítésre.

Előrebocsátjuk: világosan reflectálunk a dolgok valóságára, a mint tudjuk; — és meg nem tesszük semmiképen, hogy ez általánosan elismert, közhasznú és közértékű egyházi lap hasábjait „brutalis“ kifejezésekkel beszenyezzük. És már az „értesítés“ tárgyaira térve:

Igaz, hogy az esperesi jelentés egyházmegyénket tisztességes színben tüntette fel, mert a vizsgálati jegyzőkönyv és közvetlen tapasztalat alapján az esperesnek nincs oka a közdi egyházmegyéről sötét képet rajzolni.

„Egy jelen volt“ jól tette, hogy a világi képviselők és gondnokok meg nem jelenését megróvó kifejezéssel említi fel értesítésében. Ámde nagy méltatlanságot követ el, mikor Lázár M. főgondnok urnak esik és amaz indokolhatlan gyanusítással, hogy főgondnok urat csakis tiszteletes Bodola Sámuel úr kérelme érdekelte annyira, hogy gyűlésbe jöjjön és pedig — mint az értesítés contextusából a sorok közt világosan olvasható — a visitatio tagjainak védelmére.

L. M. főgondnok urnak a multból egyházunk és iskoláink iránt van annyi érdeme, hogy dicséretünkre és védelmünkre nem szorúl. De azt mégis ki kell jelentenünk, hogy tisztelt gondnokaink közül csaknem legtöbbször látogatja gyűléseinket. Bizonyosságot tesznek a jegyzőkönyvek; tudja ezt jól „Egy jelen volt“ is. És mindenkefelett határozottan tiltakozunk kell a rossz akaratú gyanusítás ellen, melylyel

„Egy jelen volt“ a nyilvánosság előtt comprimittálni merész t. főgondnokunkat.

Állítása még csak lehetőséggel sem bír, mert komolyan mondjuk, hogy bár „Egy jelen volt“ előre ismertette a márkosfalvi pap kérelmét s tán együtt is componálták, de a főgondnok úr csak akkor hallott e kérelemről és annak tárgyáról, midőn a gyűlés színe előtte jegyző által felolvastatott; az esperes akkor látta, mikor beadatott; jegyző és direktor pedig a gyűlés megnyitása előtt néhány pillanattal épen a kérelmező paptól értesült, mondván nekik t. Bodola úr: „Barátim! a visitatio ellen egy kérelmet adok be, de ne haragudjatok meg.“ Az illetőnek lelke rajta, ha tagadná.

Jöhetett-e már L. M. főgondnok úr közgyűlésünkbe azon kérelem iránti érdekből, melynek még csak tárgyáról sem hallott előre?

T. Bodola S. pap úr kérelmét megelőző eseményekről — az ő érdekében — nem mondunk el minden felvilágosítást. Egyhymegénk jelszava: „Prudenter et mansuete.“

Panaszolóafia által ránk dobott követ nem dobjuk vissza: megőrizzük emlékül és tanulságul.

De már annyira nem lehetünk discreték, hogy „Egy jelen volt“ légből kapott állításait, ferdtéseit e tényben is ne rectificáljuk.

Az az: a LXVI. kanon és a püspöki jog ellen elkövetett sérelmet a visitatio vétette észre a hibás pappal. Csak a visitatio után történik meg: hogy t. Bodola úr a főtiszteletű mlts püspök úr előtt hibáját elismeri és bocsánatot kér.

Beszéljenek a datumok.

Hogy pedig eme kérelem keletkezésére minő befolyással voltak a visitatio némely tagjai: szóljon maga a márkosfalvi tiszteletes úr. Elbisszük: nem fogja gúnynyal emlegetni humanitásunkat!

S mindezeket megelőzőleg a visitatio „brutalis“ eljárása miből áll? Mondja meg a vizsgálati jkönyv: „Anyakönyvek megnézetvén, azon észrevétellel iratnak alá, hogy ezután a kihirdetések a törvény szigorú megtartásával 3 egymásután következő vasárnapon történjenek; és mivel az esketési anyakönyv 5. sorszáma alatt nyilvános paráznság okán ligázott nővel törvényellenesen történt az összeesketés: ezen esketési eset esperesafia által főtiszt. mlts püspök urnak feljelentetik.“

És az esketési anyakönyv ezen észrevétellel látta-moztatott.

Ime, a brutalitás!

Hol feddi meg ebben „az esperes formaszert a lelkészt egyháztanácsa előtt“ és melyik szóval mondja, hogy „az esketésért fegyelmi kereset indítását tartja szükségesnek?“

Értesítő úr közgyűlésünknek B. S. úr kérelme tárgyában hozott határozatát is elferdítette. Mert a közgyűlés nem azt hagyja helyben, hogy t. Bodolát kánonelle-

nes eljárásáért egyháztanácsa előtt megfeddette a visitatio“, hanem hogy kánonellenes eljárásáért rendreutasította. Noha a közgyűlés is határozata ezen részben elüt a valódi tényállástól, mivel a visitatio nem feddett, nem rendreutasított, hanem csak észrevételt tett.

Magunk részéről is óhajtjuk, hogy t. B. S. úr felfolyamodott legyen, hogy hivatalos úton is kapja meg mindenki a magáét: hibás pap, értesítő és visitatio!

A mi végül az esperesi jelentésbe fel nem vett amaz eseményeket illeti, melyekről értesítést várt volna „Egy jelen volt“: mondja meg értesítő úr, hogy minő alakban és minő joggal vehette volna fel hivatalos jelentésébe az esperes, miszerint hallotta valakitől, valahol, hogy egy világi egyhymegyei képviselő valamely vád alatt vizsgálati fogságban van?!

Tudomásunk szerint kézdi egyhymegénkben m. bíró nem sikkasztott. Igaz, hogy a csernátoni m. bíró a cassarémumentiat nem számította mind le, azt állítván, hogy a számadás lezárása után az egyhközség szükségleteire még el nem számolt többféle kiadást tett. Ámde a vizsgálat meghagyása folytán rövid idő alatt rendbe hozatott, illető által lefizettetett. Vagy talán pastoralisabb eljárás lett volna a rögtöni fegyelmi eljárás, lezáratás? Lehet — az „Egy jelen volt“ bölcsesége szerint, — de tanulja meg, — ha sokáig él, még hasznát veheti — hogy a papi kormányzás titka a meggondolt békés egymásutánban van és türelemben áll. Sapienti satis!

Az is igaz, hogy Fel-Csernátonban az 1881—82 iskolai év elején a községi iskolaszék felsőbb politikai hatóságnak tett jelentés nélkül — fedezet hiányában — egyik tanítóját elbocsátotta és így az I. II. korosztályú fiúk tanító nélkül maradtak.

Hogy ezen osztályba tartozó, felekezetiünkön lévő gyermekek folyó évben is oktatásban részesüljenek, esperes tudtával és intézkedésére, szükségből, ideiglenesen beosztattak a felekezeti kezdő-leányiskolába a tanító nélkül maradt kálvinista gyermekek.

Vizsgálatunk ezen eseményt jegyzőkönyvezte s a községi iskoláknál tapasztalt egyéb visszaélések, mulasztásokkal együtt Háromszékmegye t. közigazgatási bizottságának figyelmébe hozta.

Vagy tán jobb lett volna, ha az esperes nem intézkedik, a vizsgálat hallgat és hagyja a dolgot montére — ad majorem gloriam népnevelés?

És lám! mily könnyen szeret foledni „Egy jelen volt.“ Avagy ezen eseményt minden részleteivel együtt nem előadta-e a tanügyi előadó. — Hiszen még a közigazgatási bizottságtól, vizsgálatunk által tett értesítésre jött hivatalos átírás is felolvastatott szóról-szóra a közgyűlés előtt.

Igazán értesítő hamis állításai felett: „difficile est satiram non scribere.“

Még csak egy pár szót. — „Egy jelen volt“ is bizonyosan tagja egyhymegyei közgyűlésünknek. És ha egyhymegénk élete iránt igazán komolyan és pedig jóakarattal érdek'ődik, mért nem kér, keres, követel értesítést, fel-

világosítást a gyűléseken felszólalással, vagy a hogy jobbnak találja bölcs belátása? Ekkor egyházmegyénk élete iránti meleg érdeklődéséről meggyőződésnek és több jó hatása is lenne, mint a leskelődésnek és mint ama bizonyos fajtájú „ellenvélemények“-nek.

Nó de majd eljő az idő, midőn „Egy jelen volt“ véd-szárnyai alatt egyházmegyénkben „minden ek ékesen és jó rendben lesznek.“

Ez idő szerint egyhm. előjáróságunk munkája nyilvános. Titkolni, eltakarni valónk nincs. Jóakarató utasítások, tanácsok, felszólalások elől nem zárjuk el magunkat. Mindig elvünk volt és lesz: egyetértés, rend, törvénytisztélet.

De midőn rossz akaratú ráfogásokkal, ferdítésekkel a nyilvánosság előtt akarnak meghurcolni az ő szívök szerint: az ellen most és mindörökké tiltakoznunk kell a nyilvánosság előtt is, pedig a polémia nem mesterségünk.

És végül szabadjon tisztelettel reméllünk a nagytisztelt szerkesztő úr ismert loyálisától, hogy nyilatkozatunkat — habár a közbejött gyűlésezések miatt kése-delmezve tehetjük is — szíves lesz becses lapjában köz-readni.

A kézdi egyházmegyéből, 1882 június 28-án.

Szini János, *Borbáth Pál,*
kézdi ref. esperes, egyhm. főjegyző.

Jancsó Ferencz,
egyhm. közügyigazgató.

IRODALOM.

„A deési ev. ref. egyházközség története, kapcsolatban a város kiválóbb eseményeivel. Irtta Kádár József.“ E cím alatt vettünk egy kiváló gondtal és szakértelemmel irt művet, mely egyike az irodalmunkban oly gyéren képviselt egyházi monographiáknak. Alkalmunk volt átlapozni a különben kevés nyomdai csinnal kiállított füzetet s azon óhaj ébredt föl bennünk, vajha minden nevezetesebb és mozgalmasabb multtal bíró egyházközségünk ily monographia-íróra találna. Hosszabb ajánlás helyett, a jövő számunkban, mutatványt közlendünk belőle.

„A magyar óda-költés története a legrégibb időktől Vörösmartyig.“ Csernátoni Gyula tollából e cím alatt hagyta el a sajtót egy 61 lapra terjedő munka, mely magán viseli a szakértelem bélyegét. Az ifjú irodalmár kolozsvári főtanodánk volt növendéke s e műve által is, melyet melegen ajánljunk olvasóink figyelmébe, valódi és benső hivatottságot árul el a criticico-literarius téren, jóllehet e kis műben is felhozhatni hibáját az, hogy szerfölött részletesen foglalkozik az egyes ódák tartalmával, az azokban kifejezést nyerő korszellem helyett. A munka Aigner Lajosnál jelent meg Budapesten. Ára nincs kitéve.

Beküldetett szerkesztőségünkhez: „Latin mondattan. Dr. Brock L. nyomán készítette Szent-

imrey Tamás, m.-szigeti gymn. tanár. Ára 60 kr.“ Ez új rendszer szerint készült tankönyvet, alkalom adtán, bővebben fogjuk ismertetni.

Egy kis füzetekben megjelentek s hozzánk is beküldettek azok a gyász- és emlékbeszédek, melyeket ifj. T. Róth Pál, id. Róth Pál reményteljes fia fölött, Balla Árpád, b.-pesti ref. segédlelkész, Kovács Samu, deési ref. lelkész és Kádár József, deési polgári isk. tanár tartottak.

Táborszky és Parsch nemzeti zeneműkereskedésében Budapesten megjelentek: „A vörös sapká“-nak, Vidor Pál eredeti népsziművének közkedveltségű dalai, szám szerint 12. Énekhangra, zongorakisérettel (vagy zongorára külön) szerző Erkel Elek. Ára 1 frt. 50 kr.

A magyar népdalok egyetemes gyűjteményének zongorára alkalmazott dallamkönyvéből vagyis a „Magyar Dalalbum“-ból megjelent a III-ik kötetnek 9-ik füzeté is az 561—580 számú dallamokkal. Előfizetési ár a „Dalalbum“-ra egy évre, vagyis 10 füzetre 1 frt 80 kr. A „Magyar Daltár“ III-ik kötetére, mint a „Dalalbum“ szövegkönyvére 80 kr. A „Daltár III-ik kötetéből az első félkötet már elhagyta a sajtót és minden megrendelőnek azonnal megküldetik. Előfizetések Győrbe, a „Magyar Dalalbum“ kiadóhivatalához intézendők. Egyes füzetek minden rendes hazai könyvkereskedésben is kaphatók.

Mehner Vilmos budapesti könyvkiadónál (papnövelde-utca 8. sz.) legújabbán megjelentek a következő füzetek: A „Népszerű orvosi tanácsadó, vagy házi lexikon az egészséges és beteg emberről“ című mű 20—23 füzetéi. A szerző (dr. Ziffer Károly budapesti gyakorló orvos) tehetségének, szorgalmának, ismereteinek újabb bizonyítékát képezik az előttünk fekvő füzetek. Ez egészben 260 ábrával s 16 táblázattal megjelenő mű jelen füzetéi is gazdagabb tartalomban, semhogy azt egy futó ajánlásban felkarolni lehetne. Kimerítő cikkek szólnak a mozgásról, munkáról, nátháról, néhány hazai és külföldi fürdőről, a nő-bántalmakról, az oldó-szerekről, oltásról orbánczról, önfertőzésről, öröklési bántalmakról, a pálinkáról, pezsgőről, poklosságról, ragályokról, rángöröcsökről, rekedtségről, ruházatról, sántitásról sápkórról sárgaságról, a sérvekről stb. stb. A nagy diszszel kiállított füzetek darabonként 30 kr-ért kaphatók. — Ugyancsak Mehner Vilmosnál jelentek meg legújabbán az „Általános magyar-franczia szakácskönyv“ 14—16 füzetéi. Igaza van a nagy eleganciával kiállított boríték-lapnak, hogy a mű „nékülözhetlen kalauz minden háztartásban.“ Egészben véve elüt e mű a szokásos szakácskönyvektől, melyekben vagy elkészíthetetlen ételek halmaza iratik le, vagy melyek nincsenek tekintettel a kisebb s egyszerűbb háztartásokra s inkább a különczködők izlésének állanak szolgálatába. E műből minden magyar gazdasszony tanulhat; a franczia, angol s magyar konyhák kellemes, okos szerű vegyítése az egész mű. Ki kell emelnünk a gyönyörű színes képeket, melyek a füzetekhez mellékelvék s melyek annyira hívek, hogy szinte felgerjesztik az étvágyat. Egy füzet ára 30 kr.

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 28 számához.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, jul. 8.

— **Legfelsőbb adomány.** Király Ő Felsége a kismájtényi ref. templom helyreállítására magán pénztárából a legkegyelmesebben 200 frtot méltóztatott adományozni.

— **Személyi hírek.** A kolozsvári ref. főtanoda előljárósága néhai Tompa Károly helyére a tanoda ügyvédül Dobál Antalt választotta meg. Az ügyvéd úr a kath. hitfelekezet tagja lévén, a választás ténye a tanoda részéről egyfelől ritka szép jele a vallásos türelemnek, másfelől a megválasztott ügyvéd úrral szemben erkölcsi súlylyal bíró elismerése az általa kiérdemelt jó hírnévnek. — Csernatoni Gyulát egykori kitűnő növendékét a kolozsvári főtanoda a magyarnyelv és irodalom segédtanárául hívta meg. — Dr. Ferenczi Zoltánt a helybeli polgári iskola igazgatójává választotta. — B. Prónay Dezső a luth. atyafiak jelöltje b. Radvánszki Antal helyébe a főfelügyelői tisztre. — A sárospataki főiskola akadémiai igazgatójává Radácsi György theol. tanár választatott meg. — Sylvester Domokos, a n.-szebeni egyház derék esperese, esperesi hivataláról lemondott.

— **Sámi László-alap.** A Sámi László sírjára szánt koszorúk megváltási összegeiből keletkezett Sámi László-alap rövid nyolcz hó alatt jelentékeny összeggé nőtte ki magát. Lapunk szűk tere nem enged meg, hogy a kollegium igazgatóságának a helybeli napi lapokban közzé tett számadását, mely lapunkhoz is beküldetett, egész terjedelmében közöljük. A végeredmény meglepő. Az alap tesz, hozzá számítva a jun. 30 án leirt és tőkésített kamatot: 1318 frt. 7 krt., mely összeg teljesen a helybeli kisegítő takarékpénztárnál van elhelyezve. A kollegiumi előljáróság, az özvegygel egyetértve, úgy intézkedett, hogy az 1000 frt. kamata, tíz óra beosztott egyenlő részletekben, egy jó tanuló és minden tekintetben jeles VII. osztályú ifjú részére fog kiadatni; az ezert meghaladó összeg kamataiból történelmi pályakérdésekre jutalom fog kitűzteni; idővel az esetleg benn maradt összegből még nagyobb jutalom-alap keletkezhetik. Ez alap kolozsvári kollegiumunk legszebb emlékü alapjai közé tartozik.

— **Kolozsvári kollegiumnak kórház alapja** örvendetes módon gyarapodott a lefolyt tanév alatt is. Az alap tett az 1880—81-dik tanév végén 541 frt 05 krt; ehhez járult a Hegedüs István igazgató tanár ivén 132 frt. 94 kr., a Debreczeni József tanvezető tanár ivén 203 frt. 70 kr., mely összegből Zeyk József 50 frtot, Szász Gerő esperes 26 frt. 60 krt adott. Dániel György tanárjelölt ivén 65 frt, melyből Báró Bánffy Jenő 50 frtot adományozott. Összes gyarapodás 401 frt. 64 kr.; kamattal együtt az alap tesz: 992 frt. 96 kr., melyhez számítva a jun. 30-án leirt és tőkésített 22 frt. 38 kr. kamatot, az alap tesz: 1015 frt. 34 krt, melyhez számítva az a célra tett Kendeffy Elek-né-féle 291 frt. 93 kr. alapítványt, az alap tesz: 1307 frt. 27 krt. Leütve a kiadásokat, cse-

lekvő állás: 1295 frt. 42 kr. Aligha érezhető volt valaha élénkebben a tanodai kórház létesítésének szükséges volta, mint a jelen járványos időszakban. Vajha az áldozatkészség felkarolná ez üdvös intézményt, mely a távol lakó szülőknék is nagy megnyugvására szolgálna és a közkórházba vitel kellemet lenségeitől megmentené a tanoda igazgatóságát.

— **Adomány.** Jordán István, egyházmegyei tanácsbíró úr zsinati képviselői napidiját, a mi 90 frtot tett, 200 frtra egészítette ki s ezen összeget a pesti ref. egyházmegyei közigazgatási pénztár nevelésére adományozta.

— **A kecskeméti ref. akadémia sorsa** a napokban végleg eldőlt. A városi közgyűlés egyhangulag kimondotta, hogy mint harmadik alapító-társ szerződési jogától semmi szin alatt el nem áll, ha nem ellenkezőleg: rajta lesz, hogy a városnak a nagy kulturai tényezője minél nagyobb virágzásnak induljon. A közgyűlés határozatával az akadémia léte többé nem kétséges.

Vallási reformmozgalmak a zsidóság körében. A szatmári zsidóság értelmisége értekezletre gyűlt össze, hogy a jelen mozgalommal szemben követendő eljárás felett tanácskozzanak. Az értekezlet egyhangulag abban állapodott meg, hogy a zsidó liturgiát s az egész vallásszervezet gyökere átalakításnak kell alávetni, illetőleg visszaállítani az ó-tamentumon alapuló vallás régi tisztaságát és egyszerűségét. Az értekezlet határozatilag kimondta, hogy a gyűlésen megjelent tagok, valamint a hozzájuk csatlakozandó elvbáratok magukra nézve csupán csak az ó-testamentumot, nem pedig a csak később keletkezett Talmudot s az ebből kifolyó dogmákat tartja irányadónak; a nemzetiség eszmjének hódolva, az eddigi héber helyébe a magyar nyelvű liturgiát akarja tenni, és végre oly szervezetet akar adni a zsidók községi és társadalmi életének, mely szoros összhangzásban állana a valódi magyar szellemmel. Az itt körvonalazott elveken alapuló s az értekezlet által kidolgozandó tervezet megbirálás és hozzájárulás céljából országsszeret szót fog küldetni az értelmesebb izraelita községeknek. Ezen tárgyalással kapcsolatban megbeszélést a gyűlésben a magyarosítás ügyét a családban, társadalomban és a templomban.

— **Nyilvános köszönet.** Alólírott igazgatóság azon kegyes jóságukért, hogy 34 szegény éhező tanuló számára főzetni szivesek voltak, hálás köszönetét nyilvánítja: Bán Istvánné, Bányai Györgyné, Baló Sándorné, Barta Jánosné, Bartha Lajosné, Benigni Sámuelné, Bíró Mihályné, Bodor Antalné, Bodor Lászlóné, Burckhardt Ágostonné, Dávid Antalné, Debreczeni Józsefné, Dorgó Albertné, Geréb Mártonné, Gombos Józsefné, Gothárd Józsefné, Gráf Jakabné, Hancz Györgyné, Hegedüs Istvánné, Herepei Gergelyné, Hory Béláné, Kilin Miklósné, Kolozsvári Sándorné, Macskási Sámuelné, Módi Elekné, Nestor Jánosné, Nyárádi Lajosné, Parádi Kálmánné, Rácz Jánosné, Sárkány Ferenczné, Somody Istvánné, Stein Gáborné, Szász Béláné, Szász Domokosné, Székly Miklósné, dr. Szöcs Emilné, Szöcs Gézáné, Tóth Istvánné, Varga Dánielné, Vizi Endréné és Zeyk Józsefné úr-asszonyoknak, valamint Péter József úrnak ugyane célra adott 3 frtnyi adományáért. A nyomasztó nélkülözés terhét könnyíték a fentírtak gyöngéd női kezeikkel. Hálás köszönet és elismerés érte! Kolozsvárt, 1882. jul. 5. A kolozsvári ev. ref. coll. igazgatósága.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásútl és megtartásútl.

793—1882. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága f. év jun. hó 29-én 884—1885 eln. sz. a. kelt leirata következtében, utasítom a t. lelkész aút a mozgósított, állandóan szabadságot tartalékos, stb. katonák gyámolnéküli családjainak segélyezésére vonatkozólag: 1., a segélyre igényt tartó családnak bizonyítványa a menyinyiben az egyszersmint szegénységi bizonyítványnak tekintendő, „nem csak a községi előljáró, hanem az illető lelkész által és hivatalos pecsétjével ellátva aláírandó,; 2., A segélyezendők nyugtája, a segélyben részesülő családtagokban előfordulható változások ellenőrzése tekintetéből, „mindenkor az illető lelkész által látta mozaandó, ki aláírása mellé hivatalos pecsétjét alkalmazni fogja,; 3., mivel az eredetileg megállapított segély váltazás alá eshetik ha a segélyre jogosult családban: a., halálozás történik, b., időközben gyermek született, c., valamelyik gyermek 8-ik évét betöltötte, d., egyes családtagok házasság vagy más körülményeknél fogva a családból kiléptek, s tartásukról gondoskodva van; mindezen családi változások „az illető lelkész által hivatalból és bélyegmentesen kiállított igazolványnyal bizonyítandók.“

Köröztetnek.

752—1882. A sepsii egyházmegyében a szotyori 4-ed osztályu papi állomás. Fizetése: a szokásos képezési rendszer szerint terményeklen szolgáltat ki, melynek becsára a (tisztéséges papi lakon felül) 400 frtra tehető. Első évben — törvény értelmében — az özvegy papnéval osztozik. Pályázati határnap augusztus 15-ike. Folyamodványok t. t. Csiszér Gábor esperes aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

794—1882. A sz.-szolnoki egyházmegyében

a sz.-b orzási kántor-tanítói állomás másodsor köröztetik. Javadalma: minden háztüz-tartó gazda fizet egy (20 k.) véka rostált kétszeres búzát, az özvegy asszanyok ennek felét (a bérfizetők száma jelenleg 56) minden szőlős gazdától 4 k. must, vagy 40 kr.; a kinek szőlője nincs attól 8 kr.; sorfa czimen 13 gazdától 1-1 szekér tűzifa; 2½ h. szántó melyet az egyhk. tartozik kétszer megszántani, s a tanító által adott maggal bevetni; 1 drb. két kapás szőlő, melynek adóját a földkével együtt az egyhk. fizeti; 10 25 minden napi iskolába járó gyermekről egyenkint egy véka (20 k.) szemes törökbúza, 1 sz. tűzifa, vagy az ára 80 kr.; egy csirke, vagy az ára: 20 kr. olvasási pénz czimen 8 kr.; nagyoktól 16 kr. ismétlőkől mindezeknek fele; temetésért: énekszóval 20 kr.; búcsuztatóval: 60 kr.; tisztéséges lakás. A megválasztott a papi állomás betöltéséig minden hónapból egy napot és az úrvacsora osztás napját kivéve végzi a templomzást önállóan, ezért kap félévi részletekben 50 frtot. Pályázati határnap: aug. 25-ike Folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. aához Diószadra küldendők.

796—1882. A v.-hunyadi egyházmegyében a tordosi énekevezéri állomás. Javadalma: 17 h. I. oszt. földnek, — 15½ h. szántó 1½ h. kaszáló- 1 kert és 1 drb. burgonya föld haszonélvezete; 30 o. ó. frt. az egyhk. pénztárából évi részletekben fizetve; az egyhk. i taxás földekből jogosult mintegy 2 holdnyi területnek a szokásos csekély taxa fizetés mellett haszonélvezetére, az egyhk. magtárából két részletben (tavasszal és őszszel kiszolgáltatva) 10 v. gabona; miért köteles a magtárra felügyelni; tisztéséges lakás; A megválasztott kötelessége az énekevezéri teendőkön kívül téiben a felnöttek oktatása, s a tanítást végző segéd-lelkész akadályoztatása esetén a tanításban való segédkezés. A választás 3 évro történik, s a megválasztott csak ezen idő alatt tanusított magaviselete után álandosíttatik hivatalában. Pályázati határnap: augusztus 25-ike. Folyamodványok t. t. Bartha Lajos esp. aához Tordosra (u. p. Szászváros) küldendők.

H I R D E T É S.

P Á L Y Á Z A T.

A KISUJSZÁLLÁSI REF. EGYHÁZ

1—1

6 osztályú gymnasiuma egyik

T A N Á R I

állomására pályázatot nyit, következő feltételek mellett:

I. Évi fizetés: 700, azaz: hétszáz frt. o. é., évnegyedes részletekben előre fizetve.

II. Megválasztott tanár ez idő szerint tanítani köteles: magyarnyelv-, történelem- és földrajzot a III., IV., V. és VI-ik osztályban s egyháztörténelmet a III. és IV-ik osztályban, összesen 26 órán.

Pályázatnál okleveles tanárok előnyben részesülnek; oklevéllel nem bíró egyén megválasztás esetében 2 év alatt oklevelet szerezni tartozik.

Év-kezdet szeptemb. 1-seje, mire az állomás okvetlenül elfoglalandó.

A kellően felszerelt folyamodványok aug. 6-ig a ref. iskola bizottság elnökéhez küldendők.

Kelt Kisújszállás, 1882, július 5-én.

A ref. iskola-bizottság.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illeti minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűléséből. (—) — Zárbeszéd, tartotta Hegedűs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881—82-ik évi ünnepélyén, jun. 28-án. (Vége.) — Jelentés az erdélyi ref. egyházkerületi tanügyi állapotáról. (Előterjesztette Parádi Kálmán, tanügyi előadó a kerületi közgyűlés jun. 1-i ülésén.) — Külföld. — A világ folyása. — Tanodai értesítők. — Különfélék. — A szerkesztő postája.

Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűléséből.

Budapest, 1882. július 12.

Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése, melynek székhelyéül 1882-re az egyesület tavaly Kolozsvár nemes városát tűzte ki, tegnap és ma folyt le Budapesten, a felsőbb leányiskola termében.

Berecz Antal, az egyesület elnöke, rövid, de magvas megnyitó beszédében előadta, hogy a közgyűlés miért maradt el Kolozsvárról. A központi választmány a kiütött himlőjárvány miatt a kolozsvári helyi bizottsághoz kérdést intézett: hogy a járvány miben áll s a bizottság mit ajánl? A helyi bizottság e kérdésre a járvány statistikájával állott elő, de nem mondotta sem azt, hogy a közgyűlés meg nem tartható, nehogy úgy tessenek, mintha kedves vendégeit nem fogadná a házigazda szives előzékenységgel, sem azt, hogy megtartható, nehogy úgy lássék, mintha nem volna érzéke a felelősség iránt, a mely terheli, midőn derék pályatársai egészségét kockára teszi. Ily helyzetben valósággal csak a köz-

pont dönthetett a beküldött adatok mérlegelésével s a közgyűlés Budapestre áttételét határozta el. S a kolozsvári helyi bizottság előkészületei ez egyszer hiába voltak; nem maradt egyéb vigasztalása, mint ama tudat, hogy a közgyűlés külső és belső sikeréért mindent megtesz, a minek fényes bizonyítványa az a kitüntető elismerés, melylyel Berecz Antal elnöki beszédében Kolozsvár nemes városának, a helyi bizottságnak, különösen fáradhatatlan vezetője, dr. Szamosi János urnak meleg köszönetet mondott.

A közgyűlés tagjai szívesen osztottak a köszönetben; és sajnálattal hajoltak meg a kényszerűségnek előtte, hogy a közgyűlés nem mehetett Kolozsvárra.

Mert ime annyi nagy kérdés: a tanáregyesület kamarák szerint való reformja, szervezetének ez értelemben való átdolgozása, a kamarák fegyelmi bíráskodása, — szóval az egész középiskolai tanáregyesület decentralisatioja, a mire annyi szenvedélyességgel, személyes gyűlölésséggel izgattak az aradi középiskolák tanárai a „Középiskolai Szemlé“-ben, még csak szóba se jött. S így a nagy fenyegetés nem volt egyéb, mint sok hü-hó semmiért.

Az aradiak vezére, úgy látszik, nem bizott indítványa keresztülvitelében, Budapestet sem találta alkalmas térnek, hol a csatát a tanáregyesület régi gárdájával megvívhatta volna; a reformot a jövő esztendőre Kolozsvárt fogja előterjeszteni. Az idén nem tett egyebet, minthogy az elnöki megnyitó után rögtönzött egy mulatságos jelenetet. Egyik tankerületi főigazgató néhány fiatal tanár éretlen és léha

magávisellete fölött megróvását fejezte ki a vallás- és közoktatási miniszter urhoz fölterjesztett jelentésében s az elnök a komoly méltóságünnepies szavával megemlékezve a sajnos jelenségről, az országos középiskolai tanáregyesület erkölcsi tekintetével tiltakozott az éretlenek és léhák ellen, kik, hivatás és kedv nélkül lépve pályájokra, a középiskolai tanárok jó hírét és nevét beszennyezik s fölhevítta az egyesület minden tagját, hogy hassanak közre, mikép a tanári tisztesség épen és tisztán maradjon! S ekkor felállott Jancsó Benedek úr s fölshízította az elnököt, hogy jelentse ki, mikép a megróvás nem az a tanárokat illeti.

Hát ki hallott ilyet? Nem tudjuk, mit mondanak az aradiak megbizottjaik e furcsa interpellációjára; de azt tudjuk, hogy az egyesület minden tagja nagyot nézett az interpelláló uran. Semmi sem esik közelebb, mint az a föltevés, hogy Jancsó Benedek úr maga olyannak tartja viseletöket, hogy a megróvás is megilletteheti.

És ez az ember áll elő a reformátor szerepével; ez az ember, kinek eddigelő összes irodalmi működése és tudományossága tanárainak bölcsességéből áll, kinek évekig kell még gondolkozni, tanulni és élni, hogy a középiskolai oktatás terén érdeme legyen. Az a hangulat, mely a mulatságos fölshízolást kísérte, meggyőzhette Jancsó Benedek urat, hogy a tanáregyesület nagy többsége legkevésbé sem kíván abban a szerencsében részesülni, hogy a lobogója alá álljon! Nehány követője volt és lesz is mindig, mert turbulens elem, kielégítetlen ambitio, kinek minden csinált tankönyve vagy feje lágyára esett cikke nem nyerte meg az óhajtott magasztalást, soha sem fog hiányozni, különösen olyan testület körében, melynek szinte valamennyi tagja kitűnő professornak és bevégzett tudósnek tartja magát. De legyen meggyőződve, hogy az egyesület túlnyomó többsége nemcsak itt Budapesten, hanem a jövő esztendőre ott Kolozsvárt is, méltányoló elismeréssel fog adózni annak a régi gárdának, mely a tanáregyesületet megteremtette, föntartotta és fölvilágosította, annak a régi gárdának, a mely ez egyesület erkölcsi tekintélyét megőrizte a kormánynyal szemben és kivitte az országgyűlés előtt.

Van, igenis, reformra szükség, különösen az egyesületi „Közöny“-re nézve; de ez a reform nem irányulhat a decentralisatorra, hanem inkább arra, hogy az erők minél inkább tömörüljenek, a vidékiek a bpestiekkal nemes versenyre kelve dolgozzanak s a szerkesztőnek teljes függetlenséget adjanak! Ha most panaszkodnak a vidékiek, hogy nem veszik őket számba, nincs elegendő terök a működésre, — higgyék meg, egyedül maguk az okai. Tessék komolyan dolgozni s ne csak zsörtölődjenek, — tessék tenni

s ne csak beszélni, és megjö a számbavevés, megjö az elismerés!

Higgye meg Jancsó úr és katonasága, hogy többre mennek szeretettel, mint a gyűlölség szításával és az érdemesek lerántásával, — vegyék ezt szívökre és munkálkodjunk együtt vállvetett erővel a közjóra!

(—)

ZÁRBESZÉD.

Tartotta Hegedüs István, ig. tanár, a kolozsvári ref. főtanoda 1881-82-dik évi zárünnepélyén, jun. 28-dikán.

(Vége.)

E két veszteséggel nem záródik be a csapásokkal látogatott év veszteségeinek sora. A nagymérvben uralkodó himlőjárvány és egyéb betegségek hét ifjú áldozatot szedtek növendékeink sorából. Meghaltak: Poronyai Mihály, I. el. osztályos. (1882. márcz. 3-án.) Zimmermann Zsigmond I. el. oszt. (1881. szept. 24-én.) Kelemen Ferencz, II. el. oszt. (1882. febr. 6.) Babos Károly, V. k. oszt. (1882. márcz. 28.) Lázár Lajos, VI. k. oszt. (1885. febr. 26.) A napokban vesztettük el Csizsár Lajos, V. k. oszt. tanuló (jun. 18-án) és még a múlt év decz. 1-én Bertalan Béla VII. osztályos növendékünket, kiben nem közönséges művészi tehetség jelei mutatkoztak. Rokonszenves, szeretetre méltó alak volt, ki tanárai, osztálytársai vonzalmát, szeretetét oly mérvben nyerte meg, hogy halálát meghatározó részvét kísérte. Utolsó művészi kísérlete szeretett tanárának, Sáminak, mellképe vala, melyet szobája falára függesztett a tanítványi hűség áhítatos indulatával. És most ez ifjú kéz is örök-hideg!

A veszteség nem volt elég; baj, szerencsétlenség is egymásra tolt.

A második félét egy hónappal kellett, a városi hatóság közbeléptével, a himlőjárvány miatt, később megnyitnunk, mely intézetünk növendékei közt is egyre nagyobb mérvben uralkodott.

A Jancsó Lajos gyöngéd lelkében megfogant iskolai kórház eszméjének szükségét vajmi fokozott mérvben éreztük, midőn egymásra betegülő növendékeink elhelyezése miatt kellett szünet-szüntelen aggódnunk.

Ez sem volt elég. Anyagi károk is környékeztek. Nem rég egyik kollegiumi jószágunk bérlőjét szélhűdés érvén, egy hosszabb időre kötött bérelti szerződés felbontásának bonyodalmaiból kellett kigázolnunk. Meghalt f. év febr. 5-én Tompa Károly ügyvéd is, ki kollegiumunknál egykor mint tanár volt alkalmazva a jogi tanszéken; később husz évig szolgálta kollegiumunkat ügyvédi minőségben. Meghalt hirtelen, váratlanul, akkor, midőn egy pár fontos peresügy lebonyolítását remélhettük tőle, hogy kollegiumunk tetemes kiadásai végre-valahára megtérüljenek. A lebonyolítás szálai kihulltak kezéből.

De még ez sem volt elég! — Folyó év márcziusának virradójára Erdélyi Sámuel, kollegiumunknak 32 éven át pénztárnoka, ki, az előjáróság bizalmát teljes mértékben birva, kezelte pénzügyeinket, véget vetett életének. A hetvenkét éves agg nem tudta megvárni a természet rendje szerint nem messze bekövetkező megnyugvást. Erőszakos kézzel veté meg fáradt fejének a pihenő ágyat. Anyagi zavarok sodorták az aszketa egyszerűségben átélt élet után a sirba. Oh, sors! mily szélszélyes vagy! Úgy látszik, erős volt szándéka, tisztán hagyni azt a lapot, melyre kollegiumunkkal kötött szerződése volt írva. Jelentékeny anyagi bonyodalmat hagyott maga után. — És e helyen hálásan kell megemlékezni tisztelt gondnokaink éberségéről, melylyel e nehéz napokban örködték kollegiumunk érdekei felett. A teendők egész halmaza rohant meg. Tisztelt gondnokaink közreműködését a szükséges pillanatban megnyertük. Nem tehetem, hogy e helyről forró köszönetemet ne fejezzem ki tekintetes Veres Ákos, algondnok urnak, ki mind a pénztár átvételét, mind átadását személyesen vezette. A pénztárnoki és jószágigazgatói hivatal két külön személy közt oszlott meg. Pénztárnokká Bodor Antal, egyhk. titkárt, jószágigazgatóvá t. Demeter Károlyt választá meg a f. év május 1-én tartott teljes előjárósági gyűlés, miután mindkét hivatal teendőire nézve külön utasítást fogadott el egy előleges munkálat alapján. A választandó ügyvéd számára is készült új ügyvédi utasítás.

Sámi László írta egy helyen A nagy szerencsétlenségek a gyenge és gyöngéd lelkeket örökre szomorúakká teszik, a szilárd lelkeket még komolyabbakká.

E szilárdságra volt szükség és e szilárdságot megtaláltam az előjáróságban, mely bölcs tanácsaival támogatott a válságos napokban.

Ennyi fájdalom, ennyi sötét árny vett körül ez évben. Ilyenek voltak az események; mik voltunk mi?

Végeztük a munkát tőlünk kitelhető buzgalommal. Nem engedve a csüggedtség ernyesztő hatásának, fölemeltük fejünket a veszteségek után és csapások között.

Kollegiumunk történetében emlékezetes marad ez év, azon átalakító munkánk által is, melyektől nem riasztott vissza a balszerencse.

A múlt év nyarán az egyházkerületi vizsgáló bizottság jelentése alapján kollegiumunk előjáróságának a mélt. áll. ig. tanács által ajánlott nagymérvű építkezéseket, erőmegfeszítéssel bár, de a később támadható nagyobb károk megelőzése céljából, megtettük. A fedél gerendázatát a lazuló helyeken megkötöttük, az egész fedél cserepét 714□₀ felületen megforgattattuk; e munkák 1579 frt. 40 krba kerültek; ajtoni jószágunkban 400 frtnyi építkezést tettünk és helyt a Nagy Antal-féle bérház javítására 808 frtnyi összeget költöttünk, úgy, hogy az évi 2000 frt. építési átalányt a tavaly kifizetett összeg 1800 frttal haladja túl. De azért

még se véltünk tovább elődázhatónak egy felette fontos átalakítás eszközését. Értem gyűjteményeink elhelyezését. Az eddigi helyiségek, mind a természettani, mind a természetrajzi és vegytani muzeumok befogadására, kellő tisztántartására, instructiv elrendezésére szűkeknak, teljes mértékben alkalmatlanoknak bizonyultak. Az egyházkerületi bizottság is javasolta a rendezést. Nem riadva vissza a tetemes költségtől, kieszközlöttük. Hozzá csatoltunk két lakszobát az eddigi helyiségekhez. Ezt újra padoztattuk, a szekrények beállítására alkalmasokká tettük, kettős ablakokkal láttuk el, a szekrényeket kijavítottuk, újakat szereztünk, a szobákat kifestettük, hogy ne kelljen az évi meszelésekkel annyi kényes eszközt mindegyre megbolygatni. De most már nyugodtan elmondhatjuk, hogy a természeti táruk helyiségei teljesen megfelelnek a célnak; külső tekintetében is méltók egy elsőrangú gymnasiumhoz. Szerencsénk is volt a lefolyt egyházkerületi közgyűlés alkalmával e helyiségeket meglátogató magas vendégek elismerő nyilatkozatát is hallani.

Költségeink e célra az ezer frtot megközelítik.

Remélem, hogy e tanügyi szempontból derék vívmány terhét elviseljük. És itt elismeréssel kell kiemelni azon tanártársaim buzgó készségét, kik a lefolyt tanévben is vállalkoztak a Jancsó Lajos betegsége később halála miatt üresen maradt órák betöltésére és az ő tantárgyainak tanítására.

De nem hiányzottak e gyászos évben az örvendetes, az emelő mozzanatok sem.

Tanári karunkat érte a szerencse, hogy a korszakot alkotó debreczeni zsinaton a tanári karok által választottak között éppen egyik tagja: Parádi Kálmán kartárs jelenhetett meg.

Anyagi helyzetünk javítására nézve kedvező kilátást nyújt a kamarai javadalom ügyének végleges elintézése, melynek folytán, az alapítványi levél értelmében, a helybeli egyház papi és kollegiumunk tanári állomásainak javadalmazására rendelt eddig élvezett összegnél mindkét testület 1000 frtot megközelítő összeggel fog többet élvezni.

Alapítványaink száma is kettővel szaporodott. Egyik egy régebbi alapítványügy lebonyolítása folytán a tavalyi egyhk. közgyűlés 50 jkv. száma alatti határozattal rendezett Décsey Lajos-féle alapítvány, melynek fejében kollegiumunknak jutott 350 frt. névértékű földtehermentesítési kötvény, egy 120 arany frt. névértékű vasuti kötvény és 84 frt. 78½ kr. készpénzben. Ez alapítvány összes kamatai egy jó tanuló szegény sorsú Szék városi születésű, vagy ha ez nem található, szavai születésű növendék jutalmazására fordítandó. A második alapítvány eredete meghatározható. A kiterített férj mellett dermedt szívvel virrasztó özvegy, a néma éj gyászát vele megosztó tanítvány és barát az utolsó tisztesség módja felett gondolkodtak.

Az egyszerű, benső igazsággal megfutott pálya hőse megkoszorúztassék-e hervatag koszorúk egész halmazával, mint előre látni lehetett, hogy a közszere-
tetben részesült Sámi ebben részesülni fog, vagy a hervatag koszorú maradandó emlékké füződjék: e fe-
lett töprengénk. Ekkor villant meg a gondolat: egy alapítvány tételére. Az özvegy 100 frtot egy alapít-
ványra szánt. A gondolat a Sámi tisztelői széles köré-
ben oly bámulatos mértékben talált visszhangra, hogy egy pár hó alatt szép alapítvány nőtte ki magát. Szebb-
nél-szebb sorok, melegebbnél-melegebb hangok kísére-
tében küldték hozzám az összegeket; fogadják e helyen mindannyian forró köszönetemet. Neveiket jóltevőink
diszes sorába fogjuk igtatni.

A koszorúalap a leggyöngédebb emberies érzés-
nek, a nagyság iránti legőszintébb hódolatnak, örökre szép emléke. Az alap jelenleg a helybeli kisegítő pénz-
tárnál van elhelyezve és 1318 frt. 7 krt tesz. Előljá-
róságunk ez összegből az özvegy beleegyezése alapján 1000 frt. évi kamatját havi részletekben egy szegény
sorsú oly tanulónak határozta kiadatni, ki a diák osztá-
lyba lépendő; az ezeret meghaladó összeg kamatja történelmi pályakérdésekre fog jutalmul kifizetni.

Nemes ifjúság, ne feledd, hogy a Sámi László-alap egy szép életet megkoszorúzó közönség tisztelők ado-
mányából keletkezett.

Érdemeld ki te is a koszorút!

És akaratlanul téved gondolatom azon sajnos je-
lenség megemlítésére, hogy a Teleki-féle pályázat már második évben lett meddő.

A komolyabb munkásság, a kitartó tevékenység, az edzettebb erkölcsi erő fogyatozása volna-e e tüne-
mény? Ma ezt nem akarom hinni, feledtessétek el a fájdalmas észrevételt!

Az alapítványok után hálásan emlékezem mind-
azon kegyes adományokról, melyek kollegiumunk igaz-
gatóságához befolytak a lefolyt évben. A kórház-alapra
gyűlt 474 frt. 29 kr. Az alap tesz a Kendeffi Elekné
alapítványával 291 frt. 93 krral együtt 1307 frt. 27
krt. Heigel József kir. mérnök úr, azon csekély 100
frt. tiszteletdíjat, melyet, szegénységünkhöz képest, a
közös építkezés felett kiváló szakértelemmel gyakorolt
felügyeletéért előljáróságunk számára kiutalt, kollegi-
umunknak visszajándékozta. Fogadja lelkiismeretes buz-
góságaért és nemes áldozatkészségéért, kollegiumunk
nevében, köszönetem kifejezését.

Burckhárdt Ágoston úr a víz hordásáért őt ha-
vonként megillető 10 frtot két óról visszafizette a hely-
beli özvegy tanárnék segély-alapja javára. Péter József
a szegény-alapra 3 frtot, Sipos Gábor tanodai szükség-
letekre 2 frt. Jutalmakra ajándékoztak: gr. Teleki Mik-
sáné mindkét félévben 20—20 frtot. Sipos Gábor úr
rajz-pályázatra egy aranyat, Dániel György tanárjelölt
úr önképzőkori munkásság és latinnyelvi pályázat ju-
talmára 1—1 aranyat. Kövendi Kálmán köztanító úr

önképző pályakérdésre 5 frtot voltak szivesek ajándé-
kozni. Fogadják mindannyian előljáróságunk és tanári
karunk köszönetét kegyes adakozásukért.

Külön is kifejezte tanári karunk köszönetét a
muzeum egyesület tekintetes választmányának azon nagy-
becsű kagyló- és csigahéj-gyűjteményért, melylyel tan-
szertárunkat gyarapítani kegyeskedett. Nemkülönb
Gáll Gyula birtokos, Hory Béla árvaszéki ülnök urak-
nak, az általuk ajándékozott szép meteor példányokért
és Wernlein Ernő volt távirdai igazgató urnak az általa
ajándékozott két telefonért.

A tavalyi tanévben életbe lépett kegykosztozás
intézménye az idén is fennállott, hála azon kegyes ur-
asszonyoknak, kik szegény éhező tanulóinkat gyámoli-
tották. A lefolyt tanévben 41 család főzetett, két tár-
sulat volt, egyik mindennap, másik hetenként 3-szor
kapott jó meleg ételt. Kegyzosztban rendszeren 34 nö-
vendék részesült, de e szám változott olykor, mert az
előmenetelbeli hanyatlást a koszt megvonásával sujto-
lám, mit a cipó élvezetre is alkalmaztam és mondha-
tom: hatással. A jótékony női kezeket áldja meg az ég!

Fogadja László Józsefné urasszony is köszönetün-
ket szegény tanulók számára két ízben küldött ruha-
nemükért. Mindezen adományok részletesen fognak a
nemsokára megjelenendő értesítőben felsorolotni. Kegy-
cipót élvezett 58 növendék. Kiosztatott 6858 pár czi-
pó, melynek értéke, a sütéssel együtt, 628 frt. 86 krt
képvisel.

Tandij és egyéb illetékek elengedése czimén el-
engedett összegek 2419 frtot tesznek ki. A legatio és
magántanítás intézményei által érettebb ifjaink 6893
frt. 50 kr. segélyben részesültek.

Ösztöndíjak és jutalmak összege volt 848 frt. 29
kr. és két arany az önképzőkori pályadíjakon és jutal-
makon kívül.

A helybeli egyház 6 árvát segélyezett 426 frt.
26 krral.

Állami ösztöndíjat 5 növendékünk élvezett 360
frt. összegben. Könyvjutalomra kiadatott 28 frt. 55 kr.
Tehát 11204 frt. 45 krra megy a különböző források-
ból eredő összes segélyek főösszege, melyben kollegiu-
munk ifjúsága részesült. Különböző forrásokból? Nem!
Egy a forrás! Az a jobb remény, melylyel a jövőn
csüng az emberiség. Hogy e remény meg ne szegye-
nüljön, ti rajtatok áll nemes ifjúság.

A múlt évben elért tanulás- és magaviseletbeli
előmenetel eredményét rideg számokban találjátok ki-
fejezve. E számoknak legyen erkölcsi életetekben je-
lentésök. Az ifjúság erkölcsi magaviselete ellen törvé-
nyesség szempontjából komoly kifogásom nem lehet.
12 esküdtszéki ülés közül három foglalkozott súlyosabb
vétséggel, de ezt keblileg momentan alkalmazott erély-
lyel elintéztük. A búcsupillanatot nem akarom az em-
lékekkel megkeseríteni de a törvényen felül áll a
szeretet. A szeretet kötelességeitek iránt. E tekintet-

ben még a jobbak közül is nem egynél lanyhaságot tapasztaltam. Pedig csak e szeretettel viszonzhatjátok a szülők áldozatokban kifogyhatatlan szeretetét és valószínűsítjátok a haza reményét. A haza reményét, melyen legyen a jó Isten áldása. Ezzel az 1881—82-ik tanévet bezárom. Szerencsés viszontlátásig!

JELENTÉS

az erdélyi ref. egyházkerület tanügyi állapotáról.

(Előterjesztette Parádi Kálmán tanügyi előadó a kerületi közgyűlés jun. 1-i ülésén)

(Vége.)

Özvegy Veress Józsefné 1000 frt. készpénzt tett le a kolozsvári kollegium előjáróságához, hogy annak kamatját Veress József-alap czimén, egy kitűnő előmenetelű s jó magaviseletű tanuló élvezze. Gr. Bethlen Géza és dr. Jeney Viktor, mint a kolozsvári kollegium vágyon-ügyeinek megvizsgálására kiküldött biztosok munkadíjukat, együtt 50 frtot, felajánlották a kolozsv. tanári nyugdíjalapra. Szász Domokos buzgó kezdeményezésére és felhívására kegykosztban részesült 33 szegénysorsú növendék, kiket e jótéteményben 34 asszonyság kegyessége részesített.

A m.-vásárhelyi kollegiumban 1869 évben érettségi vizsgálatot tett ifjak közül többen, akkor tett elhatározásuk következtében, e tanév elején M.-Vásárhelyt találkozáskor, a viszontlátás örömei között 81 frtot o. é. tettek le, oly feltétellel, hogy az 10 évig, azaz 1890 decz. végéig úgy kezeltsék, hogy kamatai évenként a tőkéhez csatoltassanak. 1890-ben ismét össze fognak gyűlni és az alapítvány fellett véglegesen határozni. Ha pedig akkor senki sem fogna megjelenhetni, az által az összeg feltétlenül a kollegium alapítványi tőkéjévé válik. M.-vásárhelyi kollegiumi főgondnok, dr. Antal László, ez évben is, mint már oly sokszor, 50 frtot ajándékozott az ének-zenei alap javára.

A szászvárosi kollegiumnak érdemekben megőszült főgondnoka és patronusa, gr. Kun Kocsárd az illető kollegium kiépítési költségeihez 4600 frttal járult.

Fogadják a kegyes adományozók és jóttevők egyen-egyen a főtiszt. közgyűlés méltányló elismerését és köszönetét!

Az egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak népiskolai ügyeikben ez év folyamában kevés figyelemreméltó történet. Külhatósági feljelentések az észlelt hiányokra vonatkozólag, panaszok az iskolakényszer elviselhetetlensége, a tanítói nyugdíjilletékek méltánytalan felhajtása ellen, controversiák egyes községi népiskolák ügyében az idén is napirenden valának és sokszor igénybe vették az igazgató tanács közbenjárását és intézkedését.

A főtiszt. közgyűlés jóváhagyása reményében Sz. újvárné methi felekezeti népiskola megszüntetése 696—1880 ig. tan. sz. alatt engedélyeztetett, minthogy ott a ref. tankötelesek a községi iskolába járnak.

Asszonynépén szervezendő állami népiskolára vonatkozó szerződés megkötöttetett 1562—1880 ig. tan. szám alatt.

A n.-galambflvi egyházközség felekezeti népiskolájának megszüntetése s az iskolaház átbozsátása községi iskolai czélokra, szerződés mellett, engedélyeztetett, 1674—1880. ig. tan. szám alatt.

Nagy-Paczal községében felállítandó állami népiskola ügyében az illető egyházközség és az államkormány közt létrejött szerződés megerősítettetett, 393—1881-ig tan. szám alatt.

Az erődsdi egyházközségnek megengedettetett, hogy felekezeti iskoláját végleg községivé változtassa, 564—1882. Kérem a főtiszt. közgyűlést: méltóztassék ezen öt egyházközség iskolaügyeiben tett igazgatótanácsai intézkedéseket tudomásul venni és helybenhagyni.

Az összes népiskolák állapotaira nézve, főtiszt. közgyűlés, az idén sem vagyok azon helyzetben, hogy kimorító és sommás jelentést nyujtsak a statistikai viszonyokról, az iskolaügy fejlődésének akadályairól, azok elhárítására tett lépésekről, mert több egyházmegye adatokat nem küldött; a felküldöttek egy része pedig hiányos, részleteiben megbízhatatlan.

Tekintettel arra, hogy a beküldött kimutatások egy része hiányos s ezért kiegészítendő, a mi csak az által lesz elenyésztetve, ha az illetőknek kiegészítés végett visszaküldetnek; tekintettel arra, hogy a népiskolai ügyek rendszerint és egyenként elláttatnak az ig. tanács által és a közgyűlésről-közgyűlésre történő főbb mozzanatok és intézkedések bejelentetnek a közgyűlésnek; tekintettel arra, hogy az egy évi statistikai adatok és más iskolai mozzanatokból lehet érdemleges tanulságot vonni, oly csekélyek az évről-évre mutatkozó eltérések: indítványozza a m. igazgató tanács, hogy:

mondja ki a főtiszt. ker. közgyűlés, miszerint jövőre népiskoláink összes állapotairól szóló jelentést csak három évenként kíván. E mellett fentartja a népiskolai Rendszabályokat egész terjedelmökben, utasítván az ig. tanácsot, hogy az egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak részéről évenként benyujtandó kimutatásokat átvizsgálja és elbíralja, melynek eredménye alapján az egyházkerületi tanügyi előadó három évre tartozó jelentését összeállítani fogja.

Midőn az előadottakra nézve a főt. közgyűlés becses intézkedését kérném, maradtam kiváló tisztelettel

Kolozsvárt, 1882 máj. 23-án.

Parádi Kálmán.

KÜLFÖLD.

Francziaország. (Renan új műve.) Renan Ernő, az újabb kor protestáns íróinak e lumenje, egy újabb művel ajándékozta meg a világirodalmat. A mű czime: „Marcus Aurelius és az antik világ vége.” Feszült figyelemmel, mély érdeklődéssel olvassa e. becses könyvet minden művelt ember. Nem száraz történetet

ir Renan, nem gyűjti halomra a poros könyvek szertemáló adatait, hanem élettéljes képét adja annak a kornak, a mely egyike a legkevésbé földériteknek; képzelete erejével tölti ki a hézagokat; megérinti az emberi élet összes nagy problémáit s kapcsolatba hozza a múltat a jelenel. Módszere provócálja a legellentétebb szempontokból kiinduló bírálatokat, mert könyvének egy kiszakított lapja legalább is látszólagos ellenmondásban van művének egy másik lapjával. Felszárnyaló eszmék tőszomszédságában a maró gúnny hangján beszél. A legmagasabb mértékkel mér, de nem bírja, vagy nem akarja titkolni, hogy ő is a hangulat hatalma alatt áll s tartózkodás nélkül írja le azt, a mi tolla alá kerül. Magasztalja Marcus Aureliusban a bölcsesét, a ki tülemedkedett a viharok regioján és stoicus nyugalommal szemléli az emberek béka-egér-harczát; de azért fellázad azon a szelidségen, türelmességen, a mi eszményét, jámborságában, eszményiellené teszi. Kőtségtelenné teszi a montanisták tanainak képtelenségét és nyomban bebizonyítja, hogy a zárdai élet lényeges kelléke az igazi vallásosságnak. Elfogadja a christianismust, mint vallás és morál dolgában tagadhatatlan haladást, de Marcus Aureliust egyfelől oly piedestálra helyezi, a mely mellett Jézus követőinek rajongása eltörpül, másfelől annyi árnyoldalát, ferdeségét tünteti föl a keresztyénségnek, hogy az ember csaknem megdöbbenve kérdi: vajjon van-e hite Renannak a keresztyénség fölényében, életképességében? Kimutatja a szoros kapcsolatot a judaismus és christianismus közt és egy nyommal odább tiltakozik az ellen, mintha Jézus Mózes egyenes utóda volna. Munkája ez ellenmondások daczára is kiváló beccsel bír és részünkről csak bámulni tudunk azon a rendkívüli munkaerőn, mely alig végzett be egy, bizonyára korszakot alkotó, munkát, már is egy újan törí fejét, „Marcus Aureliusa“ előszavában azt jelentve ki, hogy a christianismus Krisztus előtt 800 évvel kezdődik, jelzi, hogy a judaismus történetébe fogott. Vajha lenne ereje, kedve és ideje, hogy ezen új tervét is úgy megvalósíthassa, mint a hogy törhetetlen erélyvel, nagy sikerrel a keresztyénség eredetének történetét megírta.

Amerika. Lelkiismeretes pap. Bostonban él egy nagyon tiszteletreméltó pap, ki, nehogy plagiatornak tartassék, még szent beszédeiben sem citál soha semmit egy írótól, a nélkül, hogy egyuttal a forrást is meg ne nevezné. Így nem réggel istenitisztelet alkalmával a következő reggeli imával lepte meg ájtatos hieit: Istenem, köszönjük neked, hogy az álom kötelékeiből — melyet az „Edinburgh Review“-ban egy tárczairó a „halál testvérének“ nevezett — ismét felőbresztettél. Amen!

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Első közlemény. —

„A hódmezővásárhelyi ref. főgymnasium 1881—82 tanévi értesítője. Közöteszi az igazgatóság. Ez értesítő elején Varga Antalnak „a logari sorokról, tekintettel azok alkalmazkodására“ című terjedel-

mes értekezése foglal helyet. A tanintézet múlt évi életéből ki van emelve, hogy „a tanári karnak főgondját képezte a növendékek vallásos és erkölcsi érületének fejlesztése és ápolása“ Összesen 17 tanerő működött. A tanulók összes létszáma: 300, ebből rendes t.: 284; magánt.: 16; Vallás szerint: reform. 118; evang. 10; róm. kath.: 76; gör. kel.: 23; mőz. vall. 72. Anyanyelv szerint: magyar: 283; német: 5; román 8; szerb: 4. A főgymnasiumi alapra a múlt évben a presbyterium 1000 frtot adott és t. Miklovicz Bálint 100 frt alapítványt tett ugyanezen célra. A tápintézeti alapra közadakozásból össz. 403 frt. 87 kr. folyt be.

A kolozsvári polgári fiú-iskola értesítője. Szerkesztette Deák József igazgató. A tanári testület áll: 5 rendes és 4 rendkívüli tanárból. A tanulók létszáma t. év elején: 105, t. év végén: 85 volt. Ebből nemzetiség szerint: magyar: 98; német: 1; román 3; morva: 2; tót: 1. Vallás szerint: ev. ref.: 20; róm. kath.: 52; ágost. hitv.: 5; unit.: 3; izraelita: 22; gör. kath.: 3. Hittant törvény értelmében a különböző egyházfelekezetek szerint a növendékeknek az illető lelkészek tanítottak.

„Az országos köznevelési egyesület nyilvános minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola) nevelő-intézetnek értesítője az 1881—1882-iki tanévről. Közli: dr. László Mihály, intézettulajdonos.“ Az intézet áll 8 gymn. és egy előkészítő osztályból. Működött benne 19 tanerő. A tanulók száma év elején volt: 68; év végén: 64. Ezek közül vallásra nézve: r. kath. 30; gör. kath.: 2; ágost. hitv. 4; helv. hitv.: 8; Mózes vallású: 23. Anyanyelvre nézve magyar: 64; német: 3. Nyelvi viszonyokra nézve: csak magyarul beszélt: 13; magyarul és németül: 40; magyar, német és francziául: 12; magyar, német és szerbül: 1; magyar, német és tótul: 1; csak németül: 1. A bentlakó növendékek az előkészítő osztályban 500, a 4 algymn. v. alreál oszt. ban 600, a 4 felső osztályban egész évre 800 frtot fizetnek.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Uralkodónk találkozásá. Egyszerre jelentik, hogy uralkodónk és a német császár közelebb találkozni fognak s hogy ő felsége az olasz királynak is visszaadja tavalyi látogatását. Még nem bizonyos, hogy Ferencz József ő felsége Gasteinban látogatja-e meg Vilmos császárt vagy pedig a császár jön Ischlbe. Az uralkodók e találkozásának semmi esetre sincs politikai célja és az uralkodók egyikét se fogja miniszter kíséreni. Az olasz királyval való találkozást auguszt. elejére emlegetik, mikor ő felsége Triestbe megy a kiállítás megnyitására, onnan pedig Florenczbe, az olasz királyi pár látogatására. Eddig azonban a trieszti kiállítás meglátogatásáról sem volt szó. Az olasz királyval való találkozás azonban meg fog történni még e

nyáron. — Gábor Áron sirjánál. A háromszéki hős sirjánál ünnep volt e hó 2-án az eresztvényi temetőben. Gábor Áron hősi halálának 33-ik évfordulóját ünnepelte meg a rikántúl honvédegylet s vele a megye értelmisége. A szabadságharcz fényes történetének fényesebb pontja nincs, mint a háromszéki ellenállás, melynek lelke Gábor Áron, az egyszerű székely volt, ki ellenállásra hevíté a körülzárt területet, ágyukat öntött s hős társaival a honvédszászló számára megmenté a székely földet. Nagy, díszes emlékek kellene jelölni az ő sirját, mely még mindig jeltelen. Az ünnep csak egy igen kis része volt ama tartozásnak, melylyel a székelység tartozik a honáért élt és halt hősnek. — Sajnos kihágások színhelye volt az utolsó napok alatt Pápa városa. Éretlen népség, kik közt leginkább csizmadia legények szerepeltek, a zsidók ellen kihágásokat követtek el. Többször fordultak elő tettlegességek. Véghely alispán azonnal Pápára utazott s az értelmes polgárság közreműködésével a rendet most már helyreállították. — A mármár világhírűvé válandó tiszta-eszlári eset alkalmából nagy buzgalommal foly a bírói vizsgálat. Egyes lapok tán rosztakarattól is, seusatíós kószá hieket bocsátanak világgá s jóllehet ezek minden alapot nélkülöznek, annyi bizonyos, hogy a vizsgálat befejezéséhez közelg s annak lefolytáról s eredményeiről hivatalos jelentés fog közzététetni, melyet a helyett, hogy bizonytalan hírekkel szolgálunk, annak idején mi is egész terjedelmében közölni fogjuk. — A lemergi felségárulási pörben még mindig a tanúvalomások tartanak. Ezekből kitűnik, hogy Dobrzánszky mindig lelkes szószólója volt Oroszországnak. Eddig a vádak súlyosabbak Naumovicz pátert illetőleg, mint Dobrzánszkyra, ki úgy látszik, személyesen nem tette ki magát annyira. Naumovicz, ki az orosz hitre való térést is hirdette mindenfelé, ha hivei közt volt, nem igen válogatta a kifejezést. — Az egyiptomi helyzet háborussá vált. Az angolok már bombázzák is Alexandriát s Anglia nagy csapatmozgósítást indított meg, Franciaország pedig hadi tengerészeti szükségekre 7.800,000 franknyi költséget kért a törvényhozástól. A nagyhatalmak küldötteiből álló konferencia nagy zürzavar közt folytatta tanácskozásait Konstantinápolyban. A nehézségek oka abban rejlett, hogy Franciaország nagykövete, Noailles marquis sokféle ellenvetést tett a konferencián. Aggodalmakat nyilvánított arra, hogy a porta kéressék föl a fegyveres beavatkozásra. Majd pedig a portához intézendő felhívás formája ellen volt kifogása. Hét ülést tartott a konferencia, míg végre megállapodott, hogy a portához csakugyan felszólítást intéz, állítsa helyre a rendet Egyiptomban és küldjön oda sereget. Végre e hó 7-én elkészítette a jegyzék szövegét, melyben a hatalmak megteszik a felszólítást. Julius 11-én reggel 8 órától az angol hajóhadból érkezett táviratok tudatják, hogy Alexandria bombázása megkezdődött. Az „Alexandra“, „Sultan“, „Superb“ vértezett hajók megkezdték a bombázást. A parti erődök ütegei nyomban válaszoltak; lövéseik azonban eleinte nem jutottak el a hajókig; később az egész hajóraj részt vett az ágyuzásban; $\frac{1}{4}$ 8-kor álta-

lánossá vált a bombázás. Husz percnyi lövöldözés után két erőd elhaglatott. A Pharos erőd, úgy látszik, nagyon meg rongáltatott. A hajók sértetlenek.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, jul. 15 dikén.

— Az eperjesi evang. jogakadémia fölsegélése érdekében tesznek körutat az erdélyi részekben Bánó József, az akadémia felügyelője s Hazslinszky Frigyes, a tanoda ephorussa. Ez akadémiaának felső Magyarországon kiváló fontosságú missioja van, nemcsak tudományos, de tán még inkább magyar nemzetiségi szempontból, a nem magyar ajkú felföldön s ennél fogva az említett érdemes férfiak nemcsak vállalkozása mindnyájunk részéről a legmelegebb pártolásra méltó. Részünkről is ajánljuk ez ügyet olvasó közönségünk figyelmébe s támogatásába. Az adakozások Bánó József urhoz küldendők Osstorpatakra, Eperjes felé, u. p. Kis-Szeben (Sárosmegye). Egy aláírási iv szerkesztőségünknel is le van téve.

— Kriza ünnepély. Az unitáriusok fő- és középiskoláinak tanuló ifjúsága a nőhai Kriza János feledhetetlen püspök, költő és író iránti kegyeletének bizonyosságául a megboldogultnak születése házáat emléktáblával jelölvéen meg, ez emléktábla leleplezési ünnepélyét julius hó 30-án Nagyajtán (Háromszékmegye) a délelőtti isteni tisztelet után tartja meg. Az ünnepélyt megelőzőleg rendes isteni tisztelet lesz; egyházi beszédet tart Péterfi Dénes kolozsvári pap s főisk. tanár. Az ünnepélyre utazó közönség számára a magy. áll. vasut összes vonalain kedvezményes menet- és tértijegyek engedélyeztettek. Az ünnepély sorrendje a következő: 1. A délelőtti isteni tisztelet után kivonulás az ünnepeltnek születése háza -- a papi lakhoz. 2. Alkalmi ének. Előadja a kolozsvári főiskola ifjúsági „Önkéntes Dalárdája“, Adorján Domokos papjelölt vezetése alatt. 3. Megnyitó beszéd, Kovács János kolozsvári főiskolai igazgató tanártól. 4. Emlékbeszéd. Tartja Jakab Elek, a M. Tud. Akadémia l. tagja. 5. Műének. Előadja a „Dalárda“ 6. Alkalmi óda. Irta Györffy József VIII. gymn. oszt. tanuló. Szavalja Mózes Mihály papjelölt. 7. Zárbeszéd. Székely József biz. elnöktől.

— A tiszántúli református középiskolák tanárai Kis-újszálláson e hó 5-dikén tartották ötödik vándorgyűlésüket Tóth Sámuel elnöklete alatt. Debreczen, Mezőtúr, Hódmező-Vásárhely, Békés és Karczag gymnazimainak tanárai voltak képviselve. Az egyletnek jelenleg száznolczvanhárom tagja van s vagyona 1695 frt. Az ülés alatt kihirdették a Szatmár városa által felajánlott kétszáz frtnyi pályadíjra érkezett két mű sorsát. A középiskolák szervezéséről szól a pályakérdés s a díjat a két mű szerzői közt megosztották. Az egyiket Homolya István igazgató, a másikat Elek Lajos tanár írta. A gyűlés első napján Géresi Kálmán emlékbeszédet tartott Szegedi Sándor fölött, utána Keszi Hajdu Lajos a kis-újszállási református gymnasium történetét adta elő; Joó István pedig a hazai és külföldi nevezetesebb tanügyi mozzanatokról értekezett. A gyűlés után közös ebédet tartottak s másnap folytatták a tárgyalásokat.

— **Egyház és politika.** A szláv apostol, Czirill és Method ünnepe jul. 5-dikéu szláv mise nélkül múlt el Horvátországban. Nagy propagandát csináltak már jó előre, Strossmayer püspök kezdeményezésére, hogy ezen a napon katolikus templomokban szláv misék mondassanak. De Rómában nem engedték meg. Erre vonatkozólag írják Zágrábból: Diakovára, hol Strossmayer püspök saját felelősségére ilyen mise megtartását elrendelte, és bol az ünnepet nagy pompával akarták megülni, a külügyministeriumtól az itteni bíbornok-érsek útján azon meghagyás érkezett, hogy az ó-szláv mise meg ne tartassék, mely meghagyás az utolsó pillanatban Jakobini pápai államtitkár által táviratilag is ismételtetett. Strossmayerre nézve, kitől az egész politikai színezetű mozgalom kiindult, a szentszék e magatartása igen kellemetlen lehet. A diakovári püspök csak minap jelölte ki egyik pázstorlevelében életecéljéről a katolikus és orthodox egyház összeolvasztását a délszlávoknál az ó-szláv szertartás helyreállítása útján, a mely életecélját ugyan nem reméli már elérhetni; de igéri nemzetének, hogy hallála után szent Péterrel és Pállal egyetemben rögtön az Isten trónusa elé fog lépni és a mindenhatótól e legkedvesebb óhajítás teljesítését kérni. A szerbek a katolikus püspök e törekvéseivel szemben teljesen visszautasító magatartást tanúsítanak.

— **Halálozás.** Bárán Ignác a csáktornyai tanítóképzede széles körökben ismert igazgatója, tegnapelőtt agyszékhűdés folytán hirtelen elhunyt. Egyike volt legjelesebb tanfőúrjainknak, a ki számos paedagogiai munkát is írt. Halála általános résztvétet kelt.

— **Püspök és zsidó rabbi.** Holdmező-Vásárherhelyen az új gymnasium alapkövének letételi ünnepélyén a díszében a következő jelenet folyt le. A felköszöntések közben dr. Seltmán Lajos rabbi emelt poharat. A szép tehetőségű ifjú, ékes szóló és szabadszelleme, a talmudból és az evangéliumból vett idézettel bizonyította, hogy minden felekezetnek egy a célja — az emberszeretet. Ennek nevében mond köszönetet Révész Bálint püspök azon nagylelkű tényéért, hogy az üldözött zsidók segélyezése végett könyöradományok gyűjtésére emelte fel hatalmas szavát akkor, mikor mint Kiss József írja: „Zord századokból égi rém, jár szerte a föld kerekén.“ A nagyszámú díszes közönség mély meghatottsággal hallgatta végig a rabbi lelkes szónoklatát s a meghatottság tetőpontig fokozódott, midőn Révész püspök úr feláll, az ifjú rabbihoz közeledik s őt — dörgő éljen és tapsok kíséretében — átkarolja és csókokkal halmozza el. Egy református főpap egy zsidó rabbit keblére ölel, csókkal illet s e testvéri csókot egy nagy tösgyökeres magyar város éljen riadásokkal, tapsokkal tünteti ki; ez mutatja a magyar nemzet nemes magatartását a jelen zsidóüldözések korszakában. Hód-Mező-Vásárhely városát egész lelkesedésbe hozta a püspök úr e nemes ténye, mely méltó volt a tudomány és emberművelődés terjesztésének szentelt főiskola alapkő letételének ünnepélyéhez.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

M—i-nek. Jobb lesz abba hagyni a dolgot.

Egy jelen volt nek, Háromszék. Jövő számban adhatom, de csak úgy, ha rövidíthetek rajta.

H I R D E T É S.

1—3

P Á L Y Á Z A T TANÁRI ÁLLOMÁSOKRA.

A csurgói ev. ref. VI. osztályú gymnasiumnak VIII. osztályúvá kiegészítése elhatározatván s a jövő 1882—83-ik tanévben a 7-ik osztály megnyitandó lévén: egy rendes és egy segédtanári állásra pályázat hirdettetik:

1. A rendes tanár, a gymnasiumnak 1883—84 isk. évre nyolcz osztályúvá kiegészítése után tanítani fogja mint főtárgyat, a természettant, továbbá tanítani fog még mennyiségtant s egyik osztályban magyar nyelvet; azonban a jövő, még átmeneti évben, a nevezett tantárgyakon kívül tanítja a IV., V VI. és VII. osztályban a történelmet.

A rendes tanár fizetése évi 600 frt. és 200 frt. lakbér, vagy a helyett szabad lakás, mely fizetés 5—5 évenként 50 frttal 800 frtig emeltetik.

2. A segédtanár, mint főtárgyat, tanítani fogja a négy alsó osztályban a szabadkézi és mértani rajtot, ezenkívül tanítani fog az I. és II. s a III. és IV. osztályban szépírást, s a gymnasium mindenik osztályában éneket és testgyakorlatot, kezeli a tápintézetet és felügyel a bentlakókra. A segédtanár fizetése évi 400 frt. és az intézet épületében egy szobából álló lakás, fűtés, világítás, tisztogatással együtt; a tápintézet vezetéséért pedig tápintézeti élelmezés. Zenei ismeret, a zenei oktatást igénylők tanítása szempontjából, előnynek vétetik.

A pályázók tartoznak előéletük ismertetését, keresztelési, iskolai s netaláni szolgálati bizonyítványaikat közzölni s felszerelt pályázati folyamodványukat alólírotthoz aug. 15-ig beküldeni.

A megválasztott tanár a tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagja; állomását szept. 1-én foglalja el, s a két első év próbaév, 3 év alatt pedig szaktárgyából tanári oklevelet tartozik szerezni.

Kelt Hédráhelyt, 1882 július 4.

KÖRMENDY SÁNDOR,
esperes.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZALLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom Egy fontos kérdés. Borbát Pál. — Erkölcsi-vallásos élet a 18-ik században. — Az áll. ig. tanacs n. és rendes üléseiből. r. t. — Külföld. — Tanodai értesítők. — A világ folyása. — Tárca: Bünbánati ének. Id. Kiss Áron. — — Különfélék. — Közvélemények. — Hirdetés.

EGY ÉLETKÉRDÉS.*)

Dálnok, 1882 jul. 19.

Rajtunk a csapás; előttünk a nyomor: megdöbbentő a jövő képe! Háromszék területén is több papnak és kántortanítónak egész évi kenyérét elvette a június 14-iki jégverés.

Valóban fáj szívünk, midőn szorgalmas földmivelő népünket a barázdák letarolt áldása felett sirni, panaszkodni, zúgolódni, csüggedni látjuk, halljuk; mi magunk pedig részvét és tündődés közt méltán így kiáltunk fel „Mit cselekedjünk atyámfiai?!

És ez nem phrasis; a valónak, a jövőnek nem túlsötét képe. Nem, mert van-e szívünk, van-e erő: hogy a képezési törvény szigora alkalmazásával, rovatokkal és állami adókkal terhelt s elemi csapás által egy évi kenyérétől megfosztott hallgatónkon, folyó évi szalmás-kepenket szemes gabona vagy pénzértékben exequaltassuk?

Elkötlessük-e igavonó marháikat, kivétessük-e fejük alól a párnát s aztán vigasztaljuk az Úr látogatásának nehéz napjaiban a hit erejével?!

Nem lehet! Nem szabad!

*) Pappaink s tanítóink ez életkérdésére részünkről is felhívjuk olvasó közönségünk figyelmét s elvárjuk a biztosító társaságoztól a szakszerű hozzászólást. Szerk.

Egy évig tűrni, nélkülözni, nyomorogni, tán elveszni is kell hallgatónkkal; és béketúrést, segedelmet kérni az Úrtól.

Hát aztán más esztendőben is? Avagy nekünk, papoknak és kántortanítóknak, kiknek jövedelmünk egy mármár roskadozó rendszer alapján a szalmás-kepekből áll, mindennapi kenyérünk, gyermekeink neveltetése nem függ-e legnagyobb mértékben az időjárás szeszélyétől? Hisz a papnak nem lehet más hivatala, üzlete, mestersége, mint a papság. Ezért, mit cselekedjünk afiai... jövőre?

Kérdezzük meg: Lehet-e a szalmás kepeét jégkár ellen biztosítani?

Megkísértem, miként vélem a biztosítás lehetőségét, keresztülvitelét.

1. A pap és kántortanító bevallják szalmás kepejük összegét kalongyákban, felszámítják a gabona helyi eresztőségéhez képest a kalongyák szem-mennyiségét hectoliterekben és megállítják ennek középszámítású pénzértékét.

Ez lesz a biztosítandó összeg.

2. Miután kepenket a határnak minden részéből kapjuk, miután a bérfizető gazdák birtoka az egész határon apró parcellákban elszórva van és miután a hallgatók szabad tetszése miatt a kepefizető föld nem megjelölhető: a jégkár ellen biztosítandó érték termőhelyének megnevezése a község egész határa lenne.

3. Jégkár esetében a biztosított szalmás-kepe értékének kifizetésénél is a határon esett kárnak megbecslése lenne irányadó és pedig különböző arányokban, u. m.:

a) ha ez egész határon általánosan egyforma a jégverés: a megállított kár aránya viszonyittatik a biztosított kepe értékéhez;

b) ha csak részben találta a csapás határunkat: elő-

szőr a jégvert határrész összehasonlítottatik az egész határ területével, a kijött eredményhez viszonyítottatik az összes kepeértéknek megfelelő része s az így uyerendő számból kiszámítható a kárba ment kepe aránya és értéke.

4. E jégkár elleni biztosítás lehetne éppen oly általános és kötelező, mint az egyházi épületek biztosítása. A díjakat hordozhatnák az egyházközségek, sőt ezek nagy szegénysége esetében, a pap és kántor is készséggel viselhetnék.

Azonban, megvallom, a biztosítások elvi és gyakorlati fogásaiban egészen dillettans vagyok.

Ezért is kérem az érdekeltek és szakértők szükséges és komoly hozzászólását e kérdéshez: Lehet-e a szalmás-kepét biztosítani jégkár ellen?

Érdekel, sőt kötelezett is volna az „Általános magyar biztosító társaság”, hogy a kérdéshez szóljon.

A m. állandó igazgató tanácsához pedig mély tisztelettel és nagy bizalommal fordulunk, méltóztatnák e kérdés megfejtését és alkalmazását is lelkiismeretes munkához szokott kezébe venni, hogy a magát már-már túlélt keperendszeren folytonosan ingadozó és napról-napra csökkenő fizetésünk ne legyen tovább kitéve legalább az időjárás esélyeinek.

Borbát Pál,
dálnoki ref. pap.

Erkölcsei-vallásos élet a 18-ik században.*)

A nemzeti függetlenség és szabadság szeretet mely mértékben volt meg e város lakosai között, eléggé mutatja a szenvedés, melyet a szabadságellenes labancz fegyveresektől szenvednie kellett. Hazafisáért otthonját s mindenét kirabolták, felégették. Hontalanokká lettek, félelem s nélkülözések között menekültek, ki hová tudott, erdőbe, rejtett völgyek- vagy megkímélt községekbe. A hazafiasabb rész a kurucz-táborban villogtatta kardját; csákányát az ellenség ellen fordítá. Sokan elveszének jobbaink közül a hosszú harc alatt a csatamezőn, a szabadság elleneinek fegyverei által.

Majdnem 9 évig tartó háború alatt sok nélkülözést szenvedett családtagok emberiesebb érzelmeket lassanként kezdék levetkőzni, elhagyni, s helyette kevésbé szelíddel cserélék fel. A szükség bűnre csábította, s a ki ezért büntesse: nem volt; s így a rosszban tovább menve, mélyebben sülyedtek a bűn fertőjébe. Az ifjabb nemzedék ez idő alatt meg volt fosztva attól, hogy oly intézetbe járjon, hol az erkölcsiség, tudomány, vallásosság ígét hirdetik s tanítják, tudatlanul nőtt fel. Rossz sorsban elsajátított szokása megmaradt a férfi korban is, így nem csoda, ha nem tudta tiszteletben tartani a másét, s ezt magáévá tenni törekedett. Rablás, orzás, s gyilkosság napirenden lévő dolog a 18-ik század elején, nem is emlitem a sok verekedést, mely oly emberek között közönséges volt, kik az elpusztított vá-

rosba a „kuruczvilág” után mindenfelől özönlöttek be. S e részben a város oly hírnévre tett szert, hogy körmössége közmondássá vált.**) A lakósság a könnyű életmódhoz volt szokva, szorgalmas nem volt, a dologtalanság pedig a bünt szüli. Így gondolkozhatott a gubernium is, midőn a város tanácsának — sok panasz miatt — 1771 október 14-ről rendeli s szigorúan meghagyja: „hogy ne csak az leány, hanem még a fiu gyermekek is fonásra tanittassanak, mivel a téli hónapok alatt az téli hosszú éjszakákat csak haveréssal és hivalkodással töltik a fiu gyermekek, s az ilyeneknek eltávolítására és azért is, minthogy némelyek különben is nem épek, egészségesek és az nagyobb, terhesebb dolgok tételére alkalmatlanok lévén magok élelmek megkeresésére, azért némelyek terhes dolgu fonással megkereshetik.” Ugyanakkor felhívja a várost, hogy a méhészet tanulásra küldjön be gyermekeket.***) Küldöttek-e, nem-e, nyomát sehol se láttuk.

A nép vallásos volt, s hogy az legyen, a törvény is gondoskodott róla. A ki a templomban nem volt, különösen vasárnap, az egyházi feljelentette megbüntetés végett. Minden családtag köteles volt járni s mindeniknek meg volt szabva ülő helye, melyért, kik hiúságukat is az Isten házába vitték — több botrányt csináltak.***) A helyek kiosztásában, a rang, születés, vagyon vitte a főszerepet. Az imádkozó nép akkor imádkozott legbuzgóbban, midőn ifjú, öreg, leány és nő, s a tanuló ifjúság összhangzó éneke tölté be az imaházat. Templomozás nemcsak innep, hanem mives napokon is kétszer volt, s addig senki mezei munkájára ki nem ment, míg korán reggel az Istennek hálát nem adott, munkáját végezvén, este ujólag kérte Isten áldását napi munkájára. „Tiszteletes atyánkfiai igyekezzenek jókor reggel harangoztatni, hogy a dologtévő emberek mielőtt napi munkájokra kimennének, az istenitiszteleten jelen lehessenek.”

Igy folyt a rendes időben, de ha elemi csapás sa-nyargatta a várost, akkor szigorú böjttartást is rendelt el a tanács a templomba járáson kívül, mint tette ezt 1718-ban és 1742-ben, mikor oly epemirigy (cholera) dúlt, hogy nem győztek elég koporsót csinálni és sokan e nélkül temettet-tek el. E siralmas esetet októberben szerk. jegyz. k. 156 j. alatt így örökíti meg: „Siralommal szemléljük Istennek mindennap az mi bűneinkért ellenünk felgerjedt és sebes lánggal égő haragjának tüzeit és minden reggel újabb újabb ábrázatban megjelenni szokott, keserves kemény itéletét s mikor akár mely felé hajtyuk a mi fejeinket, nem hallunk egyebet utczáinkon és házainkban keserves jajszónál, úgy hogy az Isten kegyelemmel nem fordul hozzánk netalán egészen megemésztetünk, hogy még emlékezetünk is eltöröltessék e föld színéről és mégis az Istennek ilyen súlyos és nehéz itilletei között is nem hogy magunk meghunyászkodásával az Istennek ellenünk égő haragjának tüzeit kívánnok megengesztelni, sőt minden tartózkodás nélkül nagyobb mérték-

*) Mutatvány Kádár Józsefnek „A dézsi ref. egyház-
község története” cz. s lapunk közelebbi számában jelzett mű-
véből. Szerk.

*) Dugonics Andr. Magyar péld. gyűjteménye.

***) V. j. k. 1771. 365 l.

****) Egyh. j. k. 1771. stb.

ben cselekeszünk a gonoszt és isszuk az álnokságot, mint a vizet, melyel nem hogy az Istennek ellentünk felhuzott karjait megfogjuk, sőt mintegy megkötjük az Isten ezen itéletének helységünkben való tovább gyakorlására. Ezekért, hogy Isten Ő felsége megeléglővén, már egyszer a maga itéletit kegyelemmel fordulván hozzánk és szűnjék meg helységünkben ezen keserves iteletinek tovább való gyakorlásától, ezen mi Istenünk megharagudott orozájának megengesztelésére s mintegy áldozatunk jeléül concludaltunk de voto unanimi anno:

1. A kik Isten és haza törvényeivel ellen való szitokkal élnek.

2. Büntetés után is halállal büntessenek.

3. Az innep és vasárnapok megtartassanak a mikor semmi munkát tenni, az idegeneknek a városon keresztül menni, korcsmákban részegítő italt árulni, nem szabad.

4. A ki három vasárnap nem megy templomba nyakvasba veresse a hadnagy, akár férfi, akár aszzony ember."

(Vége következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS N. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvár, 1882 jul. 2.*)

Jelen vannak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök, br. Bánffy Dániel, Lészai Ferencz, Benkő János, Gyarmathy Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla, Deák József, Szabó Ádám, Bodor Antal.

Az időközben ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyása után

Az esperesek és tanodák utasítatnak, hogy jövőre, az országos törvény értelmében, minden adás-vevési szerződés oly fölszereléssel terjesztessék helybehagyás alá, hogy az ügylet a kir. illeték kiszabása végett innen legyen az illető hivatalhoz bejelenthető.

A kolozsvári konventi és a gy.-fehérvári káptalan közhitelű levéltárai az orsz. törvény határozományaéhoz képest a budapesti országos levéltárba levén beosztandók, dr. Kolozsvári Sándor fölkeretik, hogy az illető levéltárakat előzetesen vizsgálja át, hogy az egyházainkat netalán érdeklő okmányok a felköltöztetés előtt kivethetők legyenek.

A hátszegi egyházközségnek megengedtetik, hogy egyenértéki hátrálék adóját a Kendeffy Pál-féle hagyományból törlesszse.

A szebeni egyházmegye esperese e tisztéről lemondván, mint hogy e mandatumát nem az igazgató tanácstól vette, utasítatik, hogy lemondását az egyházmegyei közgyűléshez adja be, az ügy eldőlteig az esperes kötelessége lévén az ügyvitel folyásáról való gondoskodás.

A szászvárosi Kun-kollegium nyugati szárnyának kiépítése az előirányzott összegből ki nem telvén, a többkiadás, a főpatronus gr. Kun Kócsárd beleegyezésének föltétele mellett, engedélyeztetik.

*) Térszűke okán késett.

A dévai egyház és casino között kötött adás-vevési szerződés, amannak egy fekvője iránt, helybenhagyatik.

A zsbói egyház Veres Sándor pitesti papot választván meg papjává, folyamodik, hogy nevezett atyánkfia ez állomását elfoglalhassa. A kanon tiltván, hogy a pap egyházát 2 évi szolgálat letelte előtt elhagyhassa, a kérés nem teljesítettik.

A szucsáki felek. iskola megszüntetése — nemzeti-ségi veszély fön nem forogván — engedélyeztetik s az iskolaépület a felállítandó állami iskolának 10 frt. évi bér mellett átbocsátatik.

Görög József bethfalvi pap nyugalmaztatása, az egyházközséggel egyetértve megállapított föltételek mellett, engedélyeztetik.

A diósadi templom és iskola kijavítására előirányzott költség, a benlevő tőkéből kiutalványoztatik.

A tövisi paplak kijavítására 100 frt utalványoztatik, a jötő évi államsegély terhére.

A kozárvári felek. iskola megszüntettetik, addig is, mig községi vagy állami iskola állittatnék ott fön, a kántor köteleztetvén a tankötelesek tanítására.

Az ilosvai egyházközség Lompérthez affiliátatik s a levitai díjlevél megerősítettik.

Ezeken kívül ellátott több kisebb jelentőségű és átmenő ügy.

A z áll. ig. tanács r. üléséből.

Kolozsvár, jul. 16-án.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök, br. Bánffy Dániel, dr. Szász Béla, dr. Kolozsvári Sándor, Deák József, Szabó Ádám, Bodor Antal, titkár.

Az időközben elnökileg elintézetű ügyek bejelentése után

Az elnök indítványára felirat intéztetik a kereskedelmi miniszter urhoz a n.-enyedi főtanoda angol bankbeli pénzének fölvétele ügyében, miután a kívánt okmányok mind fölterjesztettek s a pénz még nem vétetett föl ez ideig.

Az elnök előterjeszti, hogy a dunamelléki superintendens urtól átiratot vett, mely szerint a Gusztáv Adolf-egylet ez évi jubileumára ama superintendens dr. Ballagi Mór és Filó Lajos személyében üdvözlő küldöttséget meneszt s kérdést tesz, ha egyházkerületünk nem kíván-e az üdvözlésben részt venni. Egyházkerületünk fölkeri a nevezett két küldöttet, hogy üdvözlőnkinkat a mi részünkről is tolmácsolják az áldásos Gusztáv Adolf-egylet jubileumán.

A marosvásárhelyi tanoda ugynevezett „Fasor“ épületét, melyben az osztályok vannak elhelyezve, de mely e hivatásának, törpe és szűk volta okán, egyáltalán meg nem felel, föl akarván emeltetni s ez által kellő tantermekhez jutni: a fölterjesztett terv és költségvetés helybenhagyatik, valamint helybenhagyatik az a módozat is, melyen a tanoda az építés költségeit fedezni kívánja.

A sz.-udvarhelyi kollegium tanár-özvegy-árvai alapjának úján átdolgozott szabályai, némi módosítással, helybenhagyatnak. A szabályok átalakítását az tette szükségessé, illetőleg lehetővé, hogy ez alap a közpénztárból eddig nyert

járulékok által, akkorára növekedett, hogy immár három özvegy ötszáz frtra szabott nyugpénzét is fedezheti. Főlősleges tehát, hogy a közpénztár továbbra is járuljon az alaphoz, ellenben szükséges, hogy a b. e. Magyarosi Sz. József által alapított tanári nyugdíj-alap gyarapíttassék s az új alapszabályok leglényegesebb módosítása épen e pontra vonatkozik.

Ugyane tanoda érdemes tanára, Kiss Ferencz, egészségi okoknál fogva, még egy további évre szabadságot kérvén, részére e szabadságidő engedélyeztetik.

A zilahi tanoda régebb időbeli volt pénztárnoka, ki magát a múlt évben kivégezte, miután a tanoda iránti tartozásának eleget nem birt tenni, a tanodát 1436 frtig meg rövidítvén, a fölrendelt adatokból kitűnt, hogy a tanoda e károsodásáért az előljáróság a felelős, egyszer azért, mivel a tanoda törvényszéki úton megállapított követelését nem biztosította, sőt még az ítélet meghozatala után is haladékosan adott a volt pénztárnoknak. Az ig. tanács ehez képest kimondja az előljáróság anyagi felelősségét, utasítván, hogy első fokulag maga állapítsa meg az előljárósági tagok kártérítési arányát, az ügy a jövő évi egyházkerületi közgyűlés elé terjesztetvén.

A görgényi egyházmegye javasolja, hogy a görgény-üvegcsüri levitai állomás ideiglenesen szüntettessék meg; az ottani hivek mentesíttessenek a kepefizetéstől; s az eddigi levita által élvezett 150 frtnyi államsegély adassék jövőre az oda beszolgáló görgényi papnak és kántornak. Mielőtt a dolog érdemére nézve határozat hozatnék, kérdés intéztetik az espereshez, hogy mi okon kívánja az egyházmegye az üvegcsüri hiveket teljesen mentesíteni a kepefizetéstől?

A kis-ilyei elaggott levita felefizetéssel nyugdíjaztatván s az új levita a fizetés felét kapván, e megosztás helyben hagyatik, egyszersmind fölterjesztés intéztetvén a közoktatási kormányhoz, hogy ott állami iskola állíttassék föl.

A n.-rápolti egyházközség belső-telek vásárja helyben hagyatik, valamint n. nyárad-gálfalvi s ugyancsak a kebele-szentiványi egyház földcsere vásárja is.

Gróf Bethlen Gergely úr megtagadván az apanagyfalusi jószága után járó képét, az esperes utasíttatik a hátrálékok közigazgatási úton való fölthajtására, az ügyvéd pedig a biztosítási kereset megindítására.

A vajdahunyad-zarandi esperes betérjeszti a b. e. Háver Mihály két rendbeli végrendeletét, melyek lapunkban annak idején részletesen voltak ismertetve. Az esperes utasíttatik a végrendeleti intézkedések foganatosítására, az érdekelt hagyományosok is értesítetvén a rájuk vonatkozó pontokról. Az esperes utasíttatik továbbá az özvegygyel a részvét-nyilatkozat és köszönet közlésére.

Az alsó- és felső-detreheui, valamint a kooki leányegyházakban, különösen nemzetiségi tekintetből, levitai állomás rendszeresítése tervezetvén s e célra az egyházmegye 150—200 frtnyi évi segélyt kérvén, a fölterjesztés azonban nem nyilatkozván az iránt, hogy a levitai lakás hol és miből fogna megéppítettetni? az egyházmegye utasít-

tatik véleményadásra s egyszersmind lépések tételére, hogy e községek közül valamelyikben állami iskola állíttassék.

A lecsméri egyházközs. hátrálék papi bérei fölthajtása az esperesnek elrendeltetik.

A bülgézdi tanitói lak eladása és a borbáthvizi egyház fekvő-vásárja helyben hagyatik.

A rápolti egyházközség egy 500 frtos kepeválsági tőkét fölthajtván, elrendeltetik, hogy vagy fekvőt vásároljon rajta, vagy küldje fel a központi kezelésre.

I'yés Károly gondnok a Filep-alapítvány vagyonát rendbe hozván, az ig. tanács sikeres eljárásáért köszönetet szavaz.

A marosvásárhelyi tanoda 1881 évi számadása, valamint a kolozsvári tanoda volt pénztárnokával, Erdélyi Sámuellel, szemben való követeléséről szóló kimutatása, a számvevő véleménye alapján helyben hagyatik.

A nagy-enyedi főtanoda volt gondnok, Bogdán Lajos, számadásának egy pontja okán bűnügyi feljelentést kívánván tenni, ez iránt az engedély megadatik. Ugyane tanoda egy 7 holdas területét Paczalka községében igen előnyösen eladván, az ügylet helyben hagyatik.

r. t.

K Ü L F Ö L D.

Franciaország. (Katonai nevelés a francia iskolákban.) A francia kormány e napokban rendeletet adott ki iskolai zászlóalj felállítására. Franciaország minden iskolája, melynek legalább 200 növendéke van, a tizenkét éven felüli korban, felhatalmaztatik ezen rendelet által, hogy egy zászlóaljat állíthasson fel. Minden zászlóaljban lesz négy század, s azokban egyenként legalább 50 fiú. Kizárólag olyanokból, a kiket az orvosi megejtett vizsgálat után épeknek, egészségeseknek s korukhoz képest a jövőbeli katonai szolgálatokra alkalmasoknak talált. A fiúk fegyverekkel lesznek ellátva, melyek könnyűek s hasonló zárószerkezettel bírnak, mint a katonaság fegyverei, csak hogy lőni nem lehet velők. E fegyverek készítése máskülönben a privát indusztriára bízatik. Czéllövésre alkalmas fegyverekkel csak a tizennégy esztendőn felüli fiúk láttatnak el. Mind a czéllövést, mind a fegyvergyakorlatokat egy zászlóalj élén álló instructeur vezeti, a kinek segítségére esetleg alistructeurök is állanak. Minden gyakorlat alkalmával azonban az intézet tanitói közül legalább egynek jelen kell lennie.

Skóthon. Zsidók kereszténnyé térítése igen költséges művelet; ez tűnik ki Skócia szabad egyházának legutóbb tartott gyűlésén felolvasott jelentéséből. A zsidók hittérítésével megbízott ügyosztály szerint a kitűzött célra a múlt évben 6680 font sterling költetett el s összesen 7 zsidó kereszteltetett meg, tehát fejenként 945 font sterlingbe kerültek. A hét közül négy Konstantinápolyban, kettő Budapesten s egy Boroszlóban vette föl a keresztiséget.

Áfrika. (Az Illés próféta zsinagógája.) Az alexandriai zsinagógát a csöcselék a bombázás alatt ki-

rabelta. „Illés próféta zsinagógáját“, mint az egyiptomi zsidó hagyomány tartja, maga Illés próféta alapította, s ő is volt az első hitszónoka és eldímádkozója. Egy másik hagyomány szerint e zsinagógának több törvénytekerce a heliopolisi ősrégi zsidó templomból való volt, a ptolemaeusok azon czélból építették, hogy egyiptom zsidóit függetlenekké tegyék a palesztinai főpaptól. Érdekes, a mit Plató elbeszél, hogy ő egyiptomban sokat érintkezett egy tudós zsidóval. Azt hiszik, hogy ez Jeremiás próféta volt, ki kortársa volt a bölcsnek, s egy ideig Egyiptomban él száműzetésben.

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Második közlemény. —

„A csurgói helvét hitvallású nagy gymnasium értesítője az 1881—82 tanévről. Közli Bosznai István igazgató.“ Az igazgatói jelentés legfontosabb tárgya a b.-somogyi egyházmegye azon határozata, melynek alapján a gymn. 8 gymn. osztályúvá emeltessék, minek eszközölhetésére a városi képviselő testület 5000 frtot, s a városi közönség aláírási ivenek össz. 3415 frtot ajánlott fel. A tanári kar áll 6 r. tanárból. A tanulók létszáma a tanév elején össz.: 129; tanév végén: 121 volt. Ebből anyanyelvre nézve: magyar: 120; német: 1. Valásra nézve: helv. hitv.: 62; ág. hitv.: 4; r. kath.: 40; mőz. v.: 15.

„A kisújszállási VI. osztályú ref. közép-tanoda értesítője az 1881—82-ik tanévről. Összeállította a tanári kar.“ Az összes tanerő állott: 5 „osztálytanár“ és 4 „melléktanárból.“ A tanulók összes létszáma: beiratott az év elején 80 r. és 4 magántanuló; év végén vizsgát tett 80 r. tanuló. Vallásukra nézve: ref. 61; r. kath.: 4; Mózes v. 20.

„A székely-udvarhelyi evang. reform. kol. legiuum értesítője az 1881—82-ik iskolai évről: Az előjáróság megbízásából szerkesztette Gönczi Lajos tanvezető tanár.“ Az értesítő elején Bod Károly igazgató tanár által f. év jun. 25-én elmondott „iskolai évet bezáró beszéd“ foglalt helyet, melyben az egészségi állapot kedvezőtlennek jelezte, minthogy a „múlt év őszen és tél folyamán a vörheny, kanyaró s utóbb a hólyagos himlőjárvány aggodásba ejtő mértékben lépett föl“ s ezen „fennforgott nehéz körülménynek eredménye“ az, hogy a tanuló ifjúság csak „kielégítő“ eredményt mutathatott fel. Az alapítványtevők sorában hálával van fölemlítve mlgs. Ugron István „Székely-Ugron“ néven tett 500 frtos új alapítványa. A tanuló ifjúság évi segélyezése mintegy 4000 frtra van téve. A tanító-testület áll: 5 rendes, 1 helyettes, 2 segédtanár; 2 állandósított szaktanító, 3 köz- és 4 osztálytanító; 1 rendes és 1 segéd rajz és írástanítóból; ide számítva a zenekar vezetőjét és a 4 énektanítót is, összesen: 24 tanerőből. A tanulók összes létszáma: 279. Ebből anyanyelv szerint — magyar: 250; német: 6; oláh: 1.

Vallás szerint — ref.: 225; ág. hitv.: 6; unitar.: 10; róm. kath.: 12; gör. kel.: 2; izraelita: 2. Érettségi vizsgát tett: 16; kik közül hittudom. szakra: 5; jogtud.: 1; gyógytudom.: 1; bölcsészeti: 1; mennyiségt.: 0; hadi pályára 2; hivatalnokira: s szándékozott menni.

A VILÁG FOLYASA.

— Heti szemle. —

József főherceg beszéde. A népszerű főherceget, midőn legutóbb kis-jenői birtokán időzött, diszes fátylasmennettel lepték meg. Körösy üdvözlő beszédére a főherceg az erkélyről érczes hangon, tiszta magyarsággal így válaszolt: „Köszönöm önöknek irántam tanúsított szivességüket, azonban engedjék kijelentem, hogy azzal, a mit itt nekem érdemül felsoroltak, hazámnak tartozom. Mint ez ország szülöttje, e vidékhez, Kisjenő-Erdőhegy testvérközösgékhez és közös hazánkhoz mindenkor ragaszkodom, mert ami a szivben meggyökerezik, azt onnan kiirtani nem lehet. Az országos ipar emelése körüli fáradozást kötelességemnek ismerem, mert nem volt eddig iparunk s ezt emelnünk kellett és kell. Honvéd testvéreim és fiaim ma már ott állanak, hogyha szűlsége lesz reájuk ő felségének a királynak és hazának, bátran felajánlhatjuk szolgálataikat. Fogadják még egyszer szives köszönetemet és kívánom, hogy az Isten önöket is sokáig éltesse!“ — Új főispán. Zólyom-megye főispánjává báró Radvánszky Béla neveztetett ki, aki a történeti irodalom terén több munkájával ébresztett figyelmet. — Képviselőválasztás. A bethleni választókerületben gr. Bethlen Ödön kormánypárti egyhangulag képviselővé választott. — A várpalotai rablógyilkosnak, Hoszter Fülöpnek e hó 17-én sikerült veszprémi börtönéből kiszökni, de csakhamar ismét elfogták. Hoszter a déli órákban czelláját söpörte, s észrevevén, hogy körülötte csak egyetlen egy ór van, a zsebében tartogatott paprikát hirtelen az ór szemébe szórta, s az üres dolgozó szobán áthaladva, abba a kis kertbe ment, hol a rabokat sétáltatni szokták, melynek kerítésén átmászva, futásnak eredt s felkuszott egy ház tetejére s meghuzta magát a kémény mögött. De meglátták s tömérdek ember gyűlt a ház elé. Ezalatt megérkezett a várnagy és a börtönőrök segítségével elfogta a gyilkost. — Légszeszrobbanás Párisban. E hó 12-én nagy szerencsétlenség történt Párisban, közel a városházához. Egy sarokház röpült a levegőbe, sok áldozatot temetve el. — IX. Pius pápa rokonainak követelése az olasz kormánytól. Tizennyolcz millió lirát követelnek IX. Pius pápa örökösei az olasz államtól. A garancia-törvényben ugyanis az állam a pápának 3 millió lira évi fizetést ígért, melyet azonban a pápa elvi szempontból soha sem vett föl s így a hat év alatt (1871--1897) 18 millió lirára emelkedett. A per a római törvényszék előtt foly. — A francziák nemzeti ünnepe. Julius 14-ike, a Bastille bevételének évfordulója, a köztársaság ünnepe, az idén Párisban egy másik ün-

nepélylyel is össze volt kötve. Ekkor avatták föl az új városházat, melyet a kommun rombolása után újra fölépítettek. — Garibáldi öt kardja van elzalogosítva a római zálogházban. A kardokat Garibáldi különböző alkalmakkor emlékül kapta s azok igen értékesek, mert drégakövekkel vannak diszitve. — Az olasz család köréből. Nikolai Nikolajevics nagyherceg, ki az orosz-török háborúban az orosz hadsereg fővezére volt, vagyoni viszonyai miatt gondnokság alá helyeztetett. A nagyherceg jövőre szabad lakáson, kocsin, lovon és világításon kívül havonként csak 7000 rubelt kap, a miből minden egyéb szükségletét fedezni köteles. A csár nem fizeti többé a nagybátyja adósságait. — Lezuhant vasuti vonat. Nagy vasuti szerencsétlenség történt e hó 13-án Oroszországban. Mint Moszkvából írják, a Csernyből 917 utassal elindult személyvonattal mindjárt Podijevonál lezuhant a töltésről, s az útasok legnagyobb része meghalt. A katasztrófa napján rémitő vihar dühöngött, este pedig felhőszakadás volt. Körülbelül egy óra múlva, hogy a vonat Csernyből elindult, kilencz kocsi zuhant a fölzótt vasuti töltésről a 14 ö mélységű árokba. A talaj egészen át volt ázva, úgy, hogy a kocsik oly mélyen furódtak a földbe, mikép azokból mitsem lehetett látni. A 239 útas tehát élve volt eltemetve. Csak 58-an menekültek meg, de azok közül is a legtöbb súlyosan megsebesült; a halottak számát 180-ra becsülik. A zuhanás oly erővel történt, hogy az útasok legtöbbször — miként konstatáltatott — már ennek következtében megöletett, a többiek pedig megfultak. — Elsülyedt folyó. Sajátságos tüneményt észleltek nem rég Észak-Amerika Texas államában Marshalltól 20 mérföldnyire délre. A Sabine nevű folyó egyszerre óriási zubogással a föld alá sülyedt. A tünemény oka abban rejlik, hogy a kivándorlási háború alatt azon a vidéken meggyuladt egy óriási kőszénréteg, mely épen a Sabine folyó alatt terül el s most a kőszénréteg felett levő vékony réteg, mely a folyó ágyát képezte, a kiégett terület felett beszakadt és a tátongó mélység magába nyelte az egész folyót. — Alexandria elpusztítása. Az angol hajóhad rettenetesen beváltotta fenyeg-

tőzését. Nemcsak az erődöket lövette halommá, hanem a város egy részét is. Alexandria fekvése olyan, hogy a meszeszeshordó bombák jól bejárhatják. A tengerbe egy földnyelv nyulik be, körülbelül olyan alakú, mint a T betű. A város legszebb része ide épült, itt voltak a közintézetek, paloták, raktárak kereskedések. Jól hozzá férhettek hajóval a kinyuló részhez. A partokon számos erőd szerteszét oszta. Mikor tehát ezeket lövöldözték, a város egy-egy része is ugyanannyi helyén szenvedett. E hó 11-én és 12-én tartott a bombázás. Az angol ágyuk működése egymásután hallgattatá el az erődök ütegeit, melyek nem sok kárt okoztak a páncézos hajóknak. A mire az angolok nem számítottak, a réműlettel bekövetkezett a fejetlenség is, a rendtökéletes felbomlása, a fosztogatók forradalma, mely rablás, gyilkolás és gyujtogatás. A városban maradt európaiak egy részét leölték, a várost fölperzselték. A borzasztó pusztulás mérsékli most az európai hatalmak versengő kapzsiságát, s kényszeríti, hogy vállalva állítsák helyre k rendet, ne hogy még több is oda vesszen, mint Alexandria. Arabi pasa, a lázadás vezére, egy csapat katonával az ország belseje felé vonult s az a kérdés, hogy birni fog-e elég népszerűséggel és makacssággal, hogy ellentállást szervezven, folytassa és valóságos háborút idézzen elő, talán még ki is kiáltta Egyiptomnak a szultántól való függetlenségét is. Konstantinápolyban az alexandriai eseményeket úgy tekintik, mint a keleti kérdés újra fölmerülését, melyből most Anglia akarja kivenni a maga részét, még talán Franciaország is. A konferencia most a portát szőlitotta föl erélyes beavatkozásra. Ha a porta tagadó választ ad, vagy bármi okból késedelmeskedik a döntő válaszzsal, az értekezlet az európai beavatkozást vagyis jobban mondva az angol-francia katonai expedíciót fogja javaslatba hozni. Erre mindkét állam hetek óta készül. Anglia mozgósította haderejének nagy részét, a francia hadi kikötőkben pedig lázas izgatottsággal foly a munka, hogy Európa netáni felhívásának minden pillanatban eleget lehessen tenni s tekintélyes haderőt birjanak Egyiptomba küldeni.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

BÜNBÁNATI ÉNEK.

1. Templomba jöttem ó nagy Isten,
Bünbe sülyedt téveteg fiad;
Hallj meg engem, Jézusom nevében,
Nézd az örvényt, a mely elragad!
Im, kit roszra vonzott a világnak
Csalfa üdve, kény és rágalom:
Dúlt szívében most bú férgi rágnak,
Irgalom, nagy Isten, irgalom!
2. Egykor engem jó atyámnak képe
Kisért volt a kegy sugárral,
Minden gond s bú-felhőt szerte tépe

- Hő szerelme láng fuvalmival,
S hogy feledni tudtam jó Atyámat,
Most ha képit visszagondolom,
Rám a bíró bosszus arca támad,
Irgalom, nagy Isten, irgalom!
3. Társakúl a kik velem jövének,
Sok szerencsés, több boldogtalan,
Tárgyi lettek szívem érzetének,
S te szeretni hivatalt untalan.
És im ajkink kölesön vádra kelnek,
Hogy kevés bajt oszték, fájlalom,
Niucs nyugalma e vizsás kebelnek,
Irgalom, nagy Isten, irgalom!

4. Béke-pálya nyílt a jó munkára,
Szerte sürgött a kar és az ész,
Volt időm, hogy éltem alkonyára
Gyűjtsek én is, a mi el nem vész.
Ó de mint a lepke szétcsapongék,
Czél nélkül nem áld a szorgalom.
Alkonyul már! — s oly szegény vagyok még
Irgalom, nagy Isten, irgalom!
5. Rózsa ágya volt a kék honának,
A melyen elszunnyadt a kebel,
S biborán át sima vánkósának
Durva tüske vert szívembe fel!
Felriadva így kapott sebemre,
Jajra kelt a metsző fájdalom,
S felkiáltok hozzád az egekre,
Irgalom, nagy Isten irgalom!
6. Messze még a nyugalom hazája,
Főnt szemembe onnan üdv ragyog
Futva futnék sérvimmel hozzája,
S félúton már összeroskadok
Ó ne hagyj el Jézus, egy segítőm,
Im kereszted hittetl át fogom,
Kérlek, légy a menyben üdvözítőm!
Irgalom, nagy Isten, irgalom.

Id. Kiss Aron.*)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár; jul. 22 dikén.

— Feles számú hátrálékosainkat tisztelettel
ilk hátrálékaik haladéktalan törlesztésére. A
ült hátrálékok miatt nem vagyunk azon
zetben, hogy a lapkiadás tetemes költségeit
zzük. Szíveskedjenek a t. hátrálékosok e kö-
énynt figyelmükre méltatni. A kiadóhivatal.

— A helybeli felsőbb leányiskola felügyelő bizott-
egy rendes tanítónői állomásra hirdetett pályázatot.
gválasztandó kötelessége lesz a német és magyar nyelv
sa. Javadalma: 800 frt. és 120 frt. szálláspénz s öt
ánt 80—80 frt. fizetési pótlék, mindaddig, míg az
zetés 1200 frtra emelkedik. A pályázat határideje
ztus 3-ika. A pályázatok Szász Bélához, a felügyelő
ság elnökéhez küldendők.

— Lapunk mai száma külön melléklet gyanánt két
üvet hoz, melyek egyikének dallamát Ivánka Sámu-
lapunk 28-ik számában közlött költeményére Kál-
Farkas szerezte. A másikat Szász Béla „Bűnbánati
-ére, Deák Gerő írta. Ajánljuk mindkettőt t. olvasó-
az énekeskönyv megújítását szívükön hordozó hit-
t figyelmébe.

— A panszlavismus vádjá ellen. Eperjesen e hó
én a sáros-zemplénmegyei ágostái evang. esperesség
t tartott, melyen Benyó János ó-falvi lelkész indít-
folytán elhatározott, hogy az esperesség lelkészei
gyanusítások megszüntetése céljából, mintha az es-
ség lelkészei panszláv érzelműek volnának, kötelező
kozatot irjanak alá, melyben kijelentik, hogy a nyi-
atot aláírottak hű és igaz hazafiak és hogy semmi

közük a panszlavismushoz. A ki az ezen indítványból fo-
lyólag szerkesztett nyilatkozatot nem fogja aláírni, arra az
indítványozó véleménye szerint jogosan rá lehet sütni a
panszlavismus bélyegét. Okot ez indítványra az adott, hogy
a „Protestantismus és panszlavismus“ című röpirat szám
szerint sorolta elő, hogy melyik superintendentiában és me-
lyik esperességben hány panszláv pap található, a nélkül,
hogy azokat megnevezte volna.

— Gyászír. Tancsi Földvári József, szóki ref. egy-
házmegyénk egyik érdemes főgondnoka, szász-nádasi birtokos,
élete 67-ik, házassága 43-ik évében, hosszas szenvedés után
I. hó 14-én meghalt. A derék hazafi s buzgó egyházi férfiú
elhunyását özvegye s két gyermeke siratja. Nyugodjék bé-
kében!

— A n.-enyedi ev. ref. tanítóképezdénél f. évi
szeptember hó 13-dikán kezdődőleg fognak tartatni az idei
néptanítói-képesítési vizálatok. Jelentkezni kívánók kereszt-
levéllel és végzett tanulmányaikat s netaláni tanítói mű-
ködésüket igazoló bizonyítványokkal ellátott folyamodványai-
kat f. évi augusztus 31-dikéig aláírt igazgatósághoz küld-
jék be, e határidőn túl érkező folyamodványok nem vétet-
nek figyelembe. N.-Enyeden 1882. július hó 19-dikén. Nagy
Lajos kép. igazgató.

— Fontos kérdésben döntött közelebb a vallás- és
közoktatásügyi miniszter. Egy magyarországi illetőségű izra-
elita több évvel ezelőtt polgári házasságra lépett egy ugyan-
csak magyarországi illetőségű r. kath. vallású nővel Bécs-
ben. A nő a múlt évben egy gyermek hátrahagyásával el-
hunyván, édes anyja követelte vejétől, hogy a fiút engedje
át neki, hogy a r. kath. szertartások szerint megkeresztel-
tethesse, mert a gyermek „felekezet nélkülinek“ lett fölvé-
ve. A vő megtagadván a gyermek kiadatását, az ügy a val-
lás- és közoktatásügyi miniszter elé került, ki most elren-
delte, hogy a gyermek megkeresztelendő, miután törvényeink
polgári házasságot nem ismernek s így a gyermek anyja
hitvallását követi.

— Balogh Sándor, a sepsi-szentgyörgyi ref. egyház második
lelkésze — mint a Nemere írja — múlt vasárnap tartá beköszöntő
beszédét, nagyszámú közönség előtt. Az ifjú lelkészt hivatalába
Révai Lajos igttatta be, szokott hatásos beszéddel. Majd az egyházi
dalárda énekelte Beethoventól egy összevágó hymnust s fel-
lépett a szószerkre Balogh Sándor; a szívekre ható, tartal-
mas beszéd minden tekintetben méltó volt egy életpályát
kezdő lelkészhez; egy magvas programmbeszéd volt ez,
mely sok szép reményekre jogosítja fel úgy egyházi, mint
társadalmi téren e város közönségét. Az ünnepély végével
közös ebéd volt Bikfalvi Ferencz megyebírónál. Az izletes,
jó székely konyháról került ebédet fűszerezték a toasztok,
melyeknek legnagyobb része az új lelkésznek kívánt hosz-
szú életet és sikerdús munkálkodást. Egy szép momentuma
volt még az ebédnek. A városi tanács ugyanis Balogh S.
urnak, mint új cathachetának, 50 frt. ajándékot küldött át-
írat kíséretében; a társaság méltó éljenzéssel, a lelkész pe-
dig meglható hangon köszönte meg az előzékeny figyelmet.

— Beküldetett szerkesztőségünkhez az „Unitarius
kis tükör“ című vallásos irányú füzetes vállalat első fű-
zete, a következő tartalommal: Az igaz vallás. Unitarius
ker. hitvallás (2 cikk.) E kis füzet célja: egyfelől némi
szellemi élvezetet nyújtani a budapesti unitarius egyház-
községhez tartozó vidéki hitrokonoknak, kik az istenitiszte-
leteken, a távolság miatt jelen nem lehetnek; másfelől is-
mertetni a gyakran félreértett unitarius ker. vallásos esz-
méket és hitelveket oly átdolgozott, jelesb vallásos röpira-
tok s értekezések nyomán, a milyenek az angol és ameri-
kai unitáriusok által sok ezer példányban, szintén hasonló
célból, mindenfelé terjesztetnek. Ajánljuk olvasóink figyelmébe!

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÜZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

803—1882. Az udvarhelyszéki egyházmegyében a nagy-buni énekvezér-tanítói állomás. Javadalma: 20 h. liter szemes törökbúza az egyhk. magtárából májusban fizetve; 3 h. 476 □ öl minden évben termés alatt álló I. oszt. törökbúza-föld, melynek adóját az egyhk. fizeti, s mindennemű munkáját végzik az egyháztagok saját élelmükön, (ezen föld évi jövedelme 80 frtra tehető); 2 sz. szénát termő hely; tandij minden tanulótól (átlag 50-re tehető számuk) 40 kr.; temetésért egyházi közterhelket nem viseltek: 20 kr, búcsuztatóval: szabad egyezkedés; tisztességes lakás az iskolával egy telken és veteményező; erdője sem az egyhk.-nek, sem a tagoknak nem levén, ha a tanító a szomszéd községek erdőin fát veszén, a hallgatók hazaszállítják. Pályázati határnap: aug. 20. Folyamodványok t. t. Solyosi István esp. afiához Bögyöze (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

839—1882. A deési egyházmegyében a berkeszi kántor-organista tanítói állomás. Javadalma: 168 frt. készpénz; 10 egész bérfizetőtől: 1 v. búza, 1 sz. fa, 1 v. bor; 8 félbérfizetőtől ennek fele; 1 sz. szénát termő kaszáló; 2 h. szántó; 800 □ öl szőlő; 30—40 tankötelestől: 30—30 kr. és 1—1 sz. fa; tisztességes lakás, konyha, pincze és kerttel; Péchy Lászlónétól: 9 v. búza, 9 v. szemes málé, 7 v. bor és 5 sz. fa. Pályázati határnap: aug. 20. Folyamodványok t. t. Nagy Lajos esperes afiához Választ — poste restante — küldendők.

833—1882. A kézdi egyházmegyében a feltorjai kántori állomás. Javadalma: 60 kal. ősz gabona, fele búza, fele rozs; 60 kalongya tavasz gabona, — zab—; 20 sz. tűzifa; kepeváltás. oszpora: 18—20 frt.; legatum: 12 frt.; a temető kertek szénatermése, 3 sz. széna; temetésért: 30—50 kr. tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. Megjegyzendő, hogy a temetési

stolákon s házas telek használatán kívül, a jövedelem felét a 80 éves nyugalomba lépett tanító élvezi haláláig. Pályázati határnap: aug. 20. Folyamodványok t. t. Szini János esp. afiához K.-Albisba (Alcsernáton u. p.) küldendők.

827—1882. A sz-szolnoki egyházmegyében az érhatvani levita-tanítói állomás. Javadalma: 19 h. liter eleybúza; 25 frt. kepepénz az egyhk. tagoktól; 4 régi rövid ölfá hazaszállítva; 4 frt. 71 kr. lévitai fizetés, alaptőke kamatja; három fordulóban 3—3 köblös szántóföld; 6 h. 200 □ öl kaszáló (a földadót 4 h. 600 □ öl terület kivételével levita fizeti) a birtok után 3 drb. marha nyári legeltetése; tandij 6—12 évesektől: 2 v. csős málé és 1 frt.; temetésért: énekszóval: 50 kr búcsuztató v. oratioval 2 frt.; 2 szoba, 1 konyhából álló lakhely, 700 □ öl telek s elkülönített tanteremmel.

813—1882. Ugyanazon egyházmegyében az erespataki kántortanítói állomás. Fizetése: 100 frt. készpénz; 40 v. eleybúza; 10 v. málé, 50 v. bor, (kinek bora nem terem egy veder borért 50 krt fizet) 50 sz. fa, (kinek igavonó marhája nincs, fizet 1 sz. fáért 40 krt.); 3 köblös föld haszonélvezete, lakház, kerttel; temetésért énekszóval: 40 kr., búcsuztatóval: 60 kr. Pályázati határnap mindkét állomásra nézve: augusztus 20-ika. Folyamodványok mindkét állomást illetően t. t. Szabó Pál esperes afiához Diósdra küldendők.

804—1882. A marosi egyházmegyében az iklandkái papi állomás. Fizetése: 266 frt. 7 kr — és egyrét haszonélvezete, melynek jövedelme 50 frtra tehető. A megválasztott köteles első évi fizetésének $\frac{1}{6}$ -át az özv. árva gyámintézet pénztárába befizetni. Pályázati határnap: aug. 20. Folyamodványok t. t. Vályi Pál esperes afiához Ny.-Szt.-Benedekre (u. p. Ákosfalva) küldendők.

Kolozsvártt, 1882 július 18.

H I R D E T É S .

2—3

P Á L Y Á Z A T T A N Á R I Á L L O M Á S O K R A .

A csurgói ev. ref. VI. osztályú gymnasiumnak VIII. osztályúvá kiegészítése elhatározatván s a jövő 1882—83-ik tanévben a 7-ik osztály megnyitandó lévén: egy rendes és egy segédtanári állásra pályázat hirdettetik:

1. A rendes tanár, a gymnasiumnak 1883—84 isk. évre nyolcz osztályúvá kiegészítése után tanítani fogja mint főtantárgyat, a természettant, továbbá tanítani fog még mennyiségtant s egyik osztályban magyar nyelvet; azonban a jövő, még átmeneti évben, a nevezett tantárgyakon kívül tanítja a IV., V. VI. és VII. osztályban a történelmet.

A rendes tanár fizetése évi 600 frt. és 200 frt. lakbér, vagy a helyett szabad lakás, mely fizetés 5—5 évenként 50 frttal 800 frtig emeltetik.

2. A segédtanár, mint főtantárgyat, tanítani fogja a négy alsó osztályban a szabadkézi és mértani rajzot, ezenkívül tanítani fog az I és II. s a III. és IV. osztályban szépírást, s a gymnasium mindenik osztályában éneket és testgyakorlatot, kezeli a tápintézetet és felügyel a bentlakókra. A segédtanár fizetése évi 400 frt. és az intézet épületében egy szobából álló lakás, fűtés, világítás, tisztogatással együtt; a tápintézet vezetéséért pedig tápintézeti élelmezés. Zenei ismeret, a zenei oktatást igénylők tanítása szempontjából, előnynek vétetik.

A pályázók tartoznak előéletük ismertetését, keresztelési, iskolai s netaláni szolgálati bizonyítványukat közzélni s felszerelt pályázati folyamodványukat alólírotthoz aug. 15-ig beküldeni.

A megválasztott tanár a tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagja; állomását szept. 1-én foglalja el, s a két első év próbaév, 3 év alatt pedig szaktárgyából tanári oklevelet tartozik szerezni.

Kelt Hedrahelyt, 1882 július 4.

KÖRMENDY SÁNDOR,
esperes.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, bővő a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Hullámozás. Bierbrunner Gusztáv — Egy fontos kérdés. Borbát Pál. (Vége.) — Tanodai értesítők. — A világ folyása. — Tárcza: Miként fokozhatjuk a vallástanítás nevelő hatását? — Különfélék. — Körözüvények. — Hirdetés.

HULLÁMZÁS.

Ó-Kér, 1882. jul. 27.

Hegel okoskodására Richard von der Alm azt jegyzi meg: „Ha az Isten az emberi szellemen érné el fejlődése tetőpontját, akkor valóban nagyon ügyefogyott lény lenne s az Eszkimok, Hottentottok és általában az emberiség kétharmadánál nagyon sajnálatra méltó volna, mert enépeknél évezredek óta egy lépést sem haladott volna előre.“

Valahányszor ezen, némi tekintetben furcsa és merész megjegyzés eszembe jut, akaratlanul áttekintek gondolataimban a róm. kath. egyházra s azon kérdés jön ajkamra Igy képzelvén a dolgot, mint Alm, tett-e haladást Istennek fogalma az egyedül üdvözítő vallás gondozása alatt eme vallás hivei szellemében?

A kíváncsiság ezen kérdése nem oly hiábavaló és kárhoztatandó, mint talán első pillanatra látszanék. Egy futó pillantás a történelemre, meggyőz minket, hogy a róm. kath. egyház is e tekintetben semmiféle haladást nem ismer. Lássunk egy pár példát!

Menjünk gondolatainkban például 445 évvel vissza saját hazánk multjába, azon időbe, midőn I. Ulászló 1437-ben Várnánál a pápai tanács folytán gyászos halált szenvedett és kutassuk azon jelenségeket, melyekről a kath. hiveknek Istenről való fogalmaikra következtethetünk.

A kutatás nem nagy fáradságba kerül. Feszler segítségével azonnal megismerkedhetünk egy néhány ily jelenséggel. E történész ugyanis, mint nagy nevezetességet említi fel, hogy ezen időtájban sok új szent hely keletkezett, melyek közül legcsodálatosabb Krasznibrod-on, Zemplénmegyében, a Laboreza völgyében volt. Egy vak koldus — így mesélték és hitték akkoriban — szomjától hajtatra, a forráshoz vetődött, csillapította szomját s mosta a forrás vizével szeméit és látását visszanyerte. Az első tárgy, mit látott, egy a forrásból kiemelkedő kereszt volt. Bejárta a környéket és mindenütt hirdette, mi rajta történt. Erre nyavalyások s betegek a csodahelyre vitették magukat és visszanyerték egészségüket. Ezalatt a hálados koldus annyi alamizsnát gyűjtött, hogy a forrás mellett fakunyhót építhetett, melyet a szűz Mária képével díszített, s így kápolnává fölszentelt. Évenként pünköszt előtti szombaton a körülfekvő plébániákból sűrűn oda zarándokol a hívő nép.

Történt, hogy ily napon homonai gróf Drugeth a szent hely mellett elkocsikázik, lovai a zarándokolók éneklése és a zászlók lobogása miatt megvadulva, futásnak eredtek, a kocsi eltört s a gróf a sziklához sodortatva, veszé-

lyesen megsértetett, úgy, hogy őt haza kellett vinni. Haragjában embereket küldött, hogy a kápolnát porrá égezzék. Úgy történt, a kápolna hamuvá égettetett, de szűz Mária képe sértetlen maradt és elrepült Taharócz völgybe, hol egy nyárfa terebélyes ágai közé leereszkedett. Hat hónap múlva itt találták a pásztorok s visszavitték a gyógyforráshoz. Ez alatt gróf Drugeth még veszélyesebben megbetegedett és háborgó lelke előtt lebegett folyvást az ő általa hamuvá égett kápolna. Bűnbánólag fogadta, hogy ott templomot és zárdát fog építeni, mire megszabadult a haláltól, hozzá fogott az építkezéshez s azt, befejezte után, a szent Basiliusi szerzeteseknek átadta.

Hozzáteszi Feszler, miszerint a laborcsovölgyi gyógyforrás és a krasznibrodi Mária-kép repülése nem egyedüli csodái voltak ezen időtájnak, melyeken a magyarok csodahívésöket hősi erővel érvényesítették. S aztán előadja, hogy midőn a magyarok Maróth János vezérlete alatt a törököket Oláhországból 1426-ban kiűzték, a hadjárat befejeztével Maróth az ő seregével azon helyet kereste fel, hol Losonczy István hat évvel előbb számos bajtársával elesett. Ott egy halom embercsontot találtak, melyből e szavak hangzottak: „Jézus“ és „Mária.“ Megdöbbenésök csillapultával, kezdték szétszedni a csonthalmot s abban egy, még egészen ép fejre akadtak, mely őket így szólítja meg: „Ti férfiak! mit álltok itt úgy megdöbbenve? Én keresztyén vagyok, mindig szűz Máriát tiszteltem, de gyónás és bűnbánás nélkül estem el a csatában. A szent szűz könyörült rajtam, s megmentette lelkemet a kárhozattól, miután életemet, öntudatomat és beszédtehetségemet megtartotta. Szereztek nékem papot, ki gyónásomat meghallgassa és engem Istennel kiengeszteljen.“

Azon kérdésre, hogy mi által nyerte ki magának ezen rendkívüli kegyelmet szűz Máriától, a fej így válaszolt: „Egész életem tiszteletére volt szentelve, és pedig szigorú böjtöléssel, kenyér és víz mellett; megünnepeltem évenként az ő hét szent napját mindenféle áhitatoskodási gyakorlatokkal; mindent, mit tettem, tiszteletére iparkodtam tenni.“ A pap a legközelebbi faluból hivatván, eljött, a fej meggyónt s az urvacsonya élveze után örök nyugalomra némúlt el.

Nem szenved kétséget, hogy ezek rendkívüli csodák, melyeknek hívését azonban az akkori időben még érthetni, de hogy hasonló hívés még mai napjainkban is lehetséges, azt anachronismusnak tartjuk. És mégis lehetséges. Naponta meggyőződhetünk arról, hogy a róm. kath. egyház, ez idő szerint is, bővölködik ily megfoghatatlan jelenségekkel, s így a 19-ik század miveltsége daczára vallásos fogalmai, s ezek között Is-

tenről való fogalma sem nem tisztult, sem haladást nem tett.

E körülmény annál sajnálatra méltóbb, mert a haladás hívei régóta kemény és elszánt harcotot vivnak ily és hasonló észszerütlen és babonás stabilismus ellen.

Hiszen azon időben is, melyből a fennebbi két csoda története ered, napirenden voltak az összeütközések a katolikusok és a husziták között. De míg az utóbbiak tévutakra vetemedtek, az elsők babonás stabilismusukban megmaradtak.

Ily tapasztalatokkal szemben valóban nem csodálkozhatni, ha azon kérdést vetjük fel: Van-e valódi haladás? S a hol az Istenről való tisztább fogalom, mely a koronkénti világnézet, s így az emberiség szellemi fejlődésének alapja kezdeményezve van, lehet-e ennek egykori tökéletes győzelmét remélni?

Van haladás! De nem olyan, mely egyszerre az egész emberiséget, és pedig lépcsőzetesen, mindig magasabb és magasabb fokra emeli. Nem! Az emberiség haladása csak szünet nélküli hullámzás. Fel-felemelkedik egy nép valamely eszme hullámán, mely rendeltetését képezi. Vagy az eszme sereget gyűjt, társulatot alkot magának, melyet hatalomra juttat. Ez aztán uralmat gyakorol, elveit kimiveli, terjeszti s azok értelmében létesít tudományt, miveltséget. Ez századokat, évezredeket vehet igénybe, de örökkévaló életerővel nem bír, léte nem nyugszik sziklán, csak hullámon. Ha rendeltetése célját elérte, pezsgő életének, fáradhatlan munkálkodásának hulláma lecsap, szétárad s néma sirján egy új eszme hulláma emelkedik, míg ez is az örökkévalóság tengerén el nem vész.

Ime, Alexandria, Nagy Sándor e rendkívüli műve. Nem mondhatni róla, hogy az ifjú felhevülés tavaszi, s így hervadó szüleménye akart volna lenni. Érett, az élet küzdelmeiben megpróbált ész és tapasztalat vetette meg annak alapját k. e. 332 év őszén. Már fekvése által úgy látszott, hogy nem egy könnyen leendő az enyészet hullámainak játéka. Három mértföldnyi kiterjedése, szabad lakosainak Diodor alatt 500,000-re menő száma, tudományos intézetek és nagyszerű könyvtárból álló szellemi birtoka kilátást nyújtott arra, hogy mint a kelet és nyugat közti világkereskedelem, mint az új görög bölcsészet és a keresztyén theologia gyúpontja végetlen léte leendő.

És mivé lett. A Zenodotus, byzanczy Aristarch, Rhodius Apollonius és mások alatt 700,000 kötettel dicsekvő könyvtár, midőn Julius Caesar a várost ostromolta, már a tűz martaléka lett. Antonius pótolta ugyan e kincset a pergami könyv-

tárral, de ez is Nagy Theodosius alatt egy felbőszült s rajongó keresztyénekből álló csapat által, Theophilus érsek vezérlete alatt, 391-ben felégettetett, úgy, hogy Omár arabs katonái csak üres szekrényeit találták e szellemi kincsnek. S most az európai nemzetek civilizációjának egyik előharczosa halomra lőtte a történelemnek e régi emlékét. Van-e haladás?

Van! De hullámozó természetű. A hatalmas népek, midőn politikai hódításokat tesznek, előre hajtának vallásos világnézetük által. Ha Angliában azok élén áll, kik a mohamedanizmust, mint anachronizmust, feloszlatni akarják, úgy önző céljai elérése mellett, annak helyébe protestáns világnézetet akar meghonosítani a legyőzött népek kebleiben. A mohamedanizmus hulláma szétoszlásához közeleg, a protestáns világnézet hulláma emelkedőben van.

De mit törődünk a távolival. Hiszen elég gondunk, teendőnk van itthon. Lesz-e nálunk haladás, emelkedésnek indul-e hazánkban a protestáns világnézet, a prot. vallás tisztult és babona nélküli szellemének hulláma?

Nem adok egyenes választ. Visszasietek még egyszer hazánk történelmi multjába, talán itt akaratlanul ráakadok a helyes feleletre, mely a felvetett kérdésre adható.

Báthory, az ország nádora, a mohácsi csata napján, 1526 aug. 29-én a sereghez intézett bátorító szavai között ezeket is mondotta: „Kezettekben van ma nemcsak hazátnak, hanem az egész keresztyénségnek is sorsa.“ Perényi Ferencz, a fiatal és elmés nagyváradi püspök meg aug. 23-án így jósolta meg a csata gyászos kimenetelét: „A csata napját huszezer magyar vértanúsága jelölendi, kik fráter Tomory Pál vezérlete alatt Krisztus hitéért haltak meg; szentekké nevezetéseök végett jó volna Rómába küldeni Broderich kancellárt, kit a pápa s a bibornok követségéből már ismernek.“

E két idézés elegendő arra, hogy minket meggyőzzön arról, hogy a protestáns elvek hazánkban is tudnak felmutatni haladást.

A gyászos mohácsi csatában elhullott vitézek, közülök jelesen a főpapok, csakugyan kezökben tartották, ha passiv módon is, hazánk és bizonyos mértékben a keresztyénségnek sorsát is. E fájdalmas hullámozásnak köszönhető ugyanis, hogy elődeinken az 1525-iki 4 t. cz. egész szigorral végre nem hajtattott s ügyünk új lendületnek, új virágzásnak indult.

Másrészt hiven, bár keserű ironiával ecseteli Perényi jóslata a katholicizmus törekvésének főhullámozását, mely szerint az egyház főörömét

abban találja, hogy a túlvilágot szentekkel népesítse, az emberiség észszerű földi szükségére pedig csekély súlyt fektessen.

Ez utolsó feladat a miénk, törekvésünk hullámozása az, hogy első sorban az emberiséget észszerű gondolkodásra és cselekvésre tanítsuk, hogy vezérszavai földi pályájukon ne hitkényszer és babona legyenek, hanem szellemi érettség és Istentől való méltó fogalom.

Nekünk Brodarichokra soha sem volt szükségünk, hogy Rómába menjenek szentek kinevezetése végett; főkötelességünket mindig abban találtuk: figyelmeztetni az embereket, hogy a vallás dolgában ne legyenek az emberi kényszer szolgái.

Jövőben is csak úgy haladhatunk előre, csak úgy közelíthetjük meg elveink győzelmét, fáradozásunk csak így lehet egészséges, az emberiségre áldásteljes hullámozás.

Bierbrunner Gusztáv.

Erkölcsei-vallásos élet a 18-ik században.*

(Vége.)

A nőnem túlvallásos volt. A mily mohó vágygyal sietett élni s meggazdagodni a férfiú s mint nem törődött a jövővel, oly vallásos rajongással csüngött a túlvilági élet elnyeréséért az a nő, ki e korban a lelkeszek sentimentalizmussal teljes prédikációit hallgatta. E földet siralom völgyének tekintette, mely számára csak bünt terem, vágyódó lelke esengve várta az örök hazát. Ez érzélgős vallásos nézetnek még az ajándékozott clenodiumokon is kifejezést adtak.

Mulatság, táncz, különösen a belső renden levőknek, deákoknak, nemcsak hogy szigorúan tiltalmazva volt a múlt században, hanem még a jelen század elején is; két deákot, kik husvét másodnapján tánczolni merészelték, az iskolából kiutasították. Belső emberek, deákok minden öltöny-darabja az egyház szabálya szerint volt csak viselhető; hajzat, szakáltalanságra stb. is kiterjedt, melyből még a papnénak is kijutott, hogy mindig fehér fátyol kendőben járjon a templomba.

Rendkívüli dolgok, rendkívüli intézkedéseket kívánnak, s így hozták divatba a jó rend, s erkölcsösség előmozdítása végett a múlt században az esti dobolást, mely után mindenkinék családi tüzhelyéhez kellett mennie. Reggel 3 órakor a dobot újra megverték, hogy a mives emberek keljenek fel, s fogjanak munkához.

Sötét este, akár éjjel, ha valakit járnai láttak az örök az utcán lámpa nélkül, azonnal elfogták; ezt az intézkedést szülte az, hogy a város gonosz kezek gyujtotta tűz által már igen sokat szenvedett.

Bármily féltékenyen őrködött a város jó híre érdekében, a tanács még sem akadályozhatta meg, hogy több te-

kintélyes állású polgár családjánál tragoedia ne történjék. Ha békétlenség volt itt, milyen lehetett a kevésbbé miveltségtől; minél szigorúbb volt büntetése, annál gyakoribbá vált a családok felháboríttatása. Annyi panasz s oly sok elválási eset talán soha sem fordult elő a város fenállása óta, mint a múlt században. Nevelte a közerkölcstelenséget az itt állomásozó féktelen katonaság. A büntetése mindennek kemény és szigorú volt, hetivásár alkalmával való nyilvános megcsapatás, pellengére való állítás, kispárítás, a vétkes homlokának tüzes vassal való megbélyegzése, a káromkodónak tüzes fogóval való megcsipetése stb., stb., melytől ma elirtózik a finomabb erkölshöz szokott ember, akkor napirenden levő közönséges esemény volt s a nyilvános téren gyönyörködhetett végrehajtásában.*)

A város nagyrésze, mely ez időben ref. vallású lakosokból áll, szegény volt, tudatlanságban nőtt fel, s így könnyen hajlott a babonára, hitte az ördögök létezését, kik vén, javas-asszonyok képében intézik az emberek sorsát, meg tudják akadályozni a természet rendjét, egyszóval csodákat művelnek. Egyesíti azokat a bűbáj ital, kik soha egymáséi nem lettek volna. E korhoz illő tévhitet nevelte még az is, hogy a betelepített oláhság különböző változatban hirdette magával hozott tanait. A nyugati egyház, tért foglalandó, terjesztette csodatevő képeit, melyek hitelre találtak s ezek sokasága ellen még a város is felszólalni kénytelen. A nép mindig vonzódik a misticushoz, az olyan valláshoz, mely telve van csodával, hol annyi szent van, kik képesek minden kívánságot betölteni, minden bajt, nyomort, betegséget elenyésztetni, megszüntetni, melynek csodás erejét oly kézzel foghatólag mutogatják és hirdetik.

Az a nép élt itt, mely őszintén hisz az alvilági hatalom e földön levő képviselőiben, az ördögben, ki őt nyavalyákkal gyötri, kit már látott több vénasszony, boszorkán képében, s kiket sok kínzás után itt borsószalmával megégettek (1726—43) s hamvait szétszórták.

Hiába imádkoztattak s imádkoztak szárazság ellen esőért, dögvész idején ennek megszűnéséért, mert azt az itt lévő egy-két boszorkány tartotta — hitők szerint — megkötve. S a hívő, mely — állítása szerint — szemeivel látta, hogy azok majd békává, kutyává stb.-vé változnak át — mint egy leány saját anyja ellen vallotta — e szerencsétlen asszonynak tulajdonították az ég csatornáinak bedugását. Miután a sok kínzás között meghalt, kiásatták sírjából, szívével karóval ütötték keresztül s koporsójában megfordítva temették vissza. Ezek látásától senki sem vala elzárva, intő példái alkalmazzák, hogy a sokaság okuljon rajta.

Némelyekben akkora volt a szentjelekben való hit, hogy kimondhatatlanul örült, ha az Úrvacsorai kenyerebből egy kis morzsát elrejtethett betegsége esetére. Ha ennek nem volt, foganatteljes hatása, a kath. egyházhoz fordult, hogy üz-

ze ki onnan a rossz szellemet, mely nem engedi hogy megjavuljon. Süketséget, vakságot a csecsemők keresztelésénél használni szokott szentelt olajjal gyógyították. Ezeken kívül betegségeikben még mennyi minden józanész ellenes orvossághoz fogtak és használtak, melyek közül még ma is sokat megtartottak. A protestáns vallás papjai nem bírtak azzal a csodatevő erővel — hitők szerint — mint e korban élt más felekezetek lelkészei. A kedd, szerdai, vagy a melyet legközönségesebben mindenki tartott, a pénteki bűjtőt fogadták fel, hogy valamely egyeseket és családot ért szerencsétlenség megszűnjék. A ref. papok ily üdvös orvosi szerrel nem bírtak, ördögöket űzni nem tudtak, vagy ha igen, nem volt az a foganatteljes hatása, mint másoknak. Csoda-e, ha ily nézettel bíró ember a más felekezet tanára állt?

Az egyház vallásos-erkölcsére rontó hatással volt az is, hogy a szerencsétlenségben hitőket megtagadott, áttért és a megmaradottak közt felmerült egyenetlenség, surlódás, élesekké lettek s a nagy pártfogásnak örvendő hitcsere-lők büntetlenebbül üzhették és folytathatták üzelmeiket, mint a „tövises között“ lévő ref. vallásbeliek. Ezeknek minden elejtett szavuk vagy a más felekezet külső jelei iránt a kellő tisztelet meg nem adása nagy vétkeknek, Isten káromlásnak nyilvánították, melyekért kemény nyakvasat, piaczon való megvesszőztatást stb. kellett szenvedniök, mire elég példát mutat a város 18-ik századbeli jegyzőkönyve.

A halottaknak nagy pompával való eltemetése divatozott; a kevésbbé érdemes halottat is a templomba vitték, mely felett két-három prédikációt tartottak, s keserves búcsuztatót prózában, az érdemes felett versben siratta el a kántor az idevültet. Elészámalták családja eredetét, minden valaha viselt czimeit. Az eltakarítás után nagy torozást csaptak, mely szokás csak az újabb időben maradt el.

A nagypénteki passio-fuvást a kath. egyháztól vették át, melyért akkor a város 3 márványt szokott fizetni. Az érzékeny s lamentatios dolgokban gyönyörködő vagy bánkodó egyháztag mindenike megjelent hallgatására.

1740 után divatba jött minden új év reggelén a nagy harangot reggel 3 órakor meghúzatni, mely után az összes polgárság a város-házához gyűlt hadnagy választásra. Ennek megtörténtével a volt hadnagy háza előtt lévő kerekken álló deszkasátrat felcizfrázott ökrökkel, diszmenetben, ujongások között vitték az újonnan választott lakása elé, abba lakott s időzött a városszolga. A hajnal sötéte alatt e szokás még arra is kiterjedt, hogy a papok háza előtt lámpásokkal megálltak éneklés után, az újév szerencsés megérhetéséért hálát adván, üdvözölték az egyház fejét, a pap e szives megemlékezésért, az egyház kiválóbb férfiait megvendégelte.

Mindezek mellett is az egyháztagok — tekintve a terméketlen éveket s mostoha viszonyokat, midőn az eklézsiát majdnem minden vagyonából kiforgatták, — áldozni tudó készségnek oly jeleit adák, minővel nem találkozunk többé egyházunk újabb történetéig. Templomot, iskolát építének, orgonát, harangokat s urasztali készleteket szerzének, s papi fizetésre oly eklézsiái alapot teremtetének, melynek gyümölcsét élvezni igen, de ez alapot — mely a mai viszonyhoz mérten nem elegendő — szaporítani, növelni, nem kísérté meg 1881 szeptemberig senki sem.

) Ki e korszak erkölcsét bővebben ismerni akarja, a város jegyzőkönyvében kívül ajánlom az 1771—72. 234. jk. pont értelmében végrehajtott, 469 iv lapból álló esketés, mely így kezdődik: „Eláradván városunkban a mindenféle Isten és hazánk törvénye ellen való tetemes vétkek.“ stb. stb. Szerző.

TANODAI ÉRTESEITŐK.

— Harmadik közlemény. —

„A debreczeni ref. főgymnasium értesítője az 1881—82 iskolai évről. Közzé teszi Békési Gyula igazgató.” Az értesítő elején a főt. egyházkerület közgyűléséhez fölterjesztett igazgatói jelentés foglal helyet; melyben röviden a főtanoda berendezésének azon fogyatkozásai vannak vázlatosan főleg kiemelve, melyeknek orvoslása, mint illetékes hatóságot, nagy részben az egyházkerületet illeti. Ilyenek a gymnasiumi tanterv felőli intézkedés, s ennek megállapítása után a tantervhez mérten a tanzékek czélszerű megállapítása, s ezeknek szakemberekkel való betöltése; a főtanoda túlnépessége, mely okon, a közoktatási törvény által is megszabott követelményeknek úgy egészségi, valamint nevelési szempontból is lehetetlenné válik egyes osztályok létszámának (80—97-ig) nagysága miatt eleget tenni. A főgymnasiumnak csak a tanári fizetés (23,000 frton felül) és szegénysorsú tanulók segélyezése (6000 frtot meghaladja), csaknem 30,000 frt. kiadásával jár. A tanerő 21 tagból áll. Van: 13 rendes, — 5 helyettes és segédtanár, 3 melléktanár. A tanulók összes létszáma év elején volt: 724; év végén: 662. Vallásukra nézve: helv. hitv.: 511; ág. hitv.: 13; róm. kath.: 40; gör. kath.: 5; gör. keleti: 7; mások vallású: 86. Ezek közül egész tandíj elengedésben részesült: 163, félben: 28; a főiskolában lakott: 142. Érettségi vizsgára jelentkezett 78 tanuló; szóbeli vizsgálatra bocsáttatott: 74; kitüntetéssel érettnak nyilvánított: 7; két óra visszavettett: 8; egész évre: 2. A többiek egyszerűen érettneknek nyilvánítottak. A jövő tanévben a tanulók felvétele szept. 8 első napján történik.

„A kolozsvári ev. ref. leányiskola értesítője az 1881—82-ik iskolai évről. Kiadta: Vadas Zsuzsanna, vezető tanítónő.” A tanítói személyzet állott 3 tagból. A növendékek összes létszáma év elején volt: 66; év végén: 60. Vallás szerint: ref.: 50; r. kath.: 7; izr.: 6; g. kath.: 2; luth.: 1. A jövő tanév kezdődik szeptember 1-én.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

A trónörökös-pár Erdélyben. A trónörökös nejével e hó 30-án érkezik Hunyad megyébe, hol a Retyezáton sas- és zergevadászatokat rendeznek. Julius 30-án délelőtti 10 órakor érkeznek az első erdélyi vasut főállomására: Piskiba. A tisztviselő kar, a munkás osztály és iskolai növendékek ünnepélyesen ki fognak vonulni az állomáshoz. A hivatalos fogadás a piski-petrozsényi szárnyvonal hátszögvárallyai állomásán lesz. A dévai tisztelgők külön vonaton utaznak Váralyára 30-án reggel. A trónörökös pár és kísérete Óralyja-Boldogfalván néhai Kendeffy Árpád díszes kastélyába szállanak. E kastély félóránnyira van az állomástól, a Retyezátról lezuhogó Sebes patak jobb partján. Itt e kastélyban fognak végbemenni a bemutatások is. A fogad-

tatásra banderiumot is állítanak. A dévai tisztelgők mind magyar ruhában fognak megjelenni, a módosabbak díszmagyarban. A kastélyba érkezés után ebéd lesz, melyre a főispán, alispán, Inkey Béla (Kendeffy Árpád özvegyének fivére), Kendeffy Sámuel, Kun Kocsárd gróf, és a szebeni katonai parancsnok hivattak meg. A vadászatok rendezésével Tornya Gyula bizatott meg, a ki ezen a vidéken ismert tapasztalt vadász. Mintegy 60 hajtó van fölfogadva. Az utak javításán folyton dolgoznak; a váralyja-boldogfalvi úton 150 munkás dolgozik. Az oláhok is készülődnek a fogadásra. Déváról azt írják, zárt meghívóka küldöttek szét, melyekben az oláh intelligenciát előleges értekezletre hívják össze, szívére kötvén mindenkinek, hogy a tervet el ne árulják. Pedig nagyon könnyű kitalálni. Tüntetni akarnak a magyarsággal szemben, oláh jellegűt akarnak kölcsönözni tisztelgősöknek. — Pánszlávok és evangélikusok. Seberényi Gusztáv, a bányakerületi evangélikus superintendens, körlevelet intézett az espereségekhez, melyben tudtukra adja, hogy mint 1875-ben, úgy ma is súlyos vádak emeltek az evangélikus lelkészek és tanítók pánszláviztikus törekvései ellen, és ugyanekkor megmagyarázza nekik, hogy miben rejlik a magyar hazafiság. E szerint: „magyar hazafi az 1-ször, a ki a magyar nyelv diplomátikus voltát az egész országra nézve tetteg is elismeri; ebből kifolyólag 2-szor magyar hazafi az, a ki azon van, hogy mint magyar honpolgár a haza és hazafias czélokra tehetsége szerint készítesen áldozzon, legalább közreműködjék, hogy a magyar álláspontnak megfelelő keresztény műveltség terjedjen; 3-szor magyar hazafi az, a ki a magyar állam egységét szem elől nem tévesztve, ezen szellemben háza, egyháza és tanítványai lelkébe csepegteti a haza iránti tántoríthatlan ragaszkodást és szeretetet.” Ehhez képest elítél minden tulzást, s mint hazaellenes dolgot kárhoztat minden külön államisági vagy nemzetiségi törekvést. A pánszlávizmus vádja a zolyomi espereséget közelről illeti s ez esperesség e hó 19-dikén Besztercebányán tartotta gyűlését, nagy érdeklődés közt, mert napirenden volt a superintendens körlevele, s a hazafias párt mérközött a pánszlávokkal és győzött is. A körlevélre vonatkozólag a hazafias világi elem hathatós pártolása mellett és hosszú vita után 54 szavazattal 20 ellenében, tehát 34 szavazat többséggel a következő határozat hozatott. „A zolyomi ev. esperesség, a nográdi esperesség végzésének szellemében, teljesen méltányolja ugyan a superintendens ur azon törekvést, melylyel az a pánszlávizmus súlyos vádját valamennyi bányakerületi ev. lelkész és tanítóról elhárítani törekszik, miután azonban a kérdés nem annyira egyházi, mint inkább állampolgári kérdés, és annak bebatóbb tárgyalása a legnagyobb valószínűséggel a kedélyeket olyannyira elmérgesítheti, hogy az esperesség amugy is laza belbékéje, ennek, valamint egyházunk nagy hátrányára egészen fölforgattatni fog, az esperesség, mint egyházi hatóság a pánszlávizmus kérdésének és az igazi magyar hazafiság meghatározásának megvitatasába ez időre bocsátkozni czélszerűnek nem tartja, szükségesnek tartja azonban a következőket határozatilag kimondani: „1. A zolyomi esperesség kötelességének fogja ismerni a magyargyűlölő, u. n. pánszláv törekvéseknek hódoló egyének és a pánszlávizmus terjedését birtokában létező minden törvényes eszközzel akadályozni, mely czélból kész a polgári hatóságot is minden hazafias eljárásban gyámolítani. 2. Végzessé emeli, hogy mindazok, kik ellen bizonyítottatik az, hogy a magyar nemzetnek és a magyar nemzeti törekvéseknek határozott ellenségei, — s így a pánszlávizmust szolgálják, esperességünkben sem lelkészi, sem tanítói, sem egyházfelügyelői állást el nem foglalhatnak. 3. A kerületre menő követeinek utasításul adja, hassanak oda, miszerint

a bebizonyított pánszláviszmus az egész bányakerületre, egyházi hivataloknál választási akadálynak jelentessék ki, — s az ily üzelmek miatt megrovott, elítélt vagy alaposan gyanus theologusok a superintendens által fölszentelhetők ne legyenek.“ — Eperjesen közelebb a sáros-zempléni megyei ágostai ev. esperesség gyűlést tartott, melyben Benyó János ó-falvi lelkész indítványa folytán elhatározták, hogy ezen esperesség lelkészei azon gyanusítások megszüntetése czéljá-

ból, mintha az esperesség lelkészei pánszláv érzelmeik volnának, kötelező nyilatkozatot fognak aláírni, arra indítványozó véleménye szerint jogosan reá lehet sütni a pánszláviszmus bélyegét. Okot ez indítványra az adott, hogy a „Lutheránizmus és Pánszláviszmus“ czimű röpiratban szám szerint van felsorolva, hogy melyik superintendentiában és melyik esperességben hány pánszláv pap található, a nélküli hogy azok megnevezettek volna.

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

Miként fokozhatjuk a vallástanítás nevelő hatását?*)

Ha a művészetben, hol kisebb-nagyobb mérvben igaz, hogy forma dat esse rei, az idealismusnak van helye, mert a lángész maga teremtheti maga magát, ha bár az adott közszellemből is nyeri táplálékát, melyből óriássá izmosul: a nevelés mindenesetre meddő marad, ha nem az egyéniség szabad fejlődését, de magasb erkölcsiség érdekében — a régi jó bibliai kifejezés szerint — a szentlélektől áthatottságát biztosítja. Olyanforma a mi nevelésünk is. Lelkesedés nélkül a legszebb eszmékről tudunk beszélni, a kifejezések virágait, az egyezményes közhelyeket nem is hintve, mint Horatius a költői irálytól megkívánta, de egész zsákkal szórjuk az ifjúság lelkébe, úgy, hogy már ez által is csökkentjük a nagy igazságok méltóságát, melyek pedig a szív teljességéből származnak. Vovenargues szerint: a nagy gondolatok a szívből jönnek. Leibnitz is beszélt azon benyomásokról, melyek a végtelenséggel hozzák rokonságba lelkünket, melyek az eszme és való megosztottságát és ez utóbbinak az előbbi felé közeledését a végtelenségben egybeolvasztják. Miféle körben, melyik tantárgy előadásával lehet e feledhetetlen pillanatok a lelki fejlődésbe beleoltani, hogy a nemesb erkölcsiség megfogjon? Bizony nem a klasszikai oktatás által és épen nem annak ilyen felfogása és módja szerint, hanem a vallás tanítás útján és összes oktatásunknak az értelmes vallás-erkölcsiség szellemében való kezelése által. A vallás ne legyen szaktanítás által a tanítására az egyéb tantárgyak miatt juttathatott csekély óra szám miatt, egyik legjelentéktelenebb tárgyává tanrendszerünknek. Nem a vallás órák szaporítását kívánom, távol legyen tőlem az ily gondolat, mely épen az általam kifejtendő czél elérésétől még messzebb vezetne, de azt óhajtanám, hogy oktatásunknak és nevelésünknek vallásos, emelkedett, lelkes erkölcsi iránya valósággá váljék és nem csak felszínes látszat maradjon. És ezt miként? A vallá-

*) Mutatvány Hegedüs István pályanyertes művéből, melynek czime: „Középiszkoláink feladata az erkölcsi nemesség és igaz hazafiasság fejlesztése körül.“ A lapunkban közölt részlet a nagy terjedelmű értekezés VI-ik fejezetéből van véve, mely az oktatás nevelő hatása bensőbbé tételének módjait és eszközeit tárgyalja beható részletességgel. Reméljük, hogy az egész mű mielőbb sajtó alá kerül, mely egyébként sem gazdag neveléstan irodalmunk gyarapítására számot tevő munka lesz. Szerk.

sosságot azon alakban kell megkíválni a tanulótl, vagy jobban szólva azon irányban fejleszteni: mely a tanuló lelki fejlődésének megfelel. E régi, már Hetényi által is a tapasztalati lélektan becséről írott művében a lélektan haladványi törvénye szempontjából hangsúlyozott és előtte, valamint azóta is nálunk és külföldön annyiszor hangoztatott, majdnem elcsépelelt közhelyé vált igazságot szeretném lehető világossággal nevelési és lélektani szempontból helyen, annyival inkább megvilágítani, mert azon édes remény kecsegtet, hogy fölfogásom e kérdésben ha nem is új — mert erre egyáltalában nem törekszem, arra nem is gondolhatok de mindenesetre gyakorlatiasb és így a jellemképzésre vonatkozó javaslataim első kiinduláspontjául szolgálhat. Ne azt tanítsuk a vallás órán, hogy mit tanít az egyház, főként ne az alsóbb osztályokban, mert maga az egyház sokkal magasb erkölcsi intézmény, mintsem a család és iskola körében élő gyermeknek fogalma és kivált érzelme körét túl ne haladná. A protestáns álláspont az egyéni szabadság oly nagy mértékét adja meg, az üdvösség megszerzésének útját annyira az egyéni fejlődés mesgyéje által is megközelíthető irányban jelöli meg, hogy e nagy szabadságra ugyancsak nevelni, ráérlelni kell, de ez az egyéniség öntudatra juttatása, kivált az esendő emberi természet élénk érzése által ébresztett büntudat, a megfeszített akarat csodát mivelő hatalmának és a hit által hatványozott emberi erőnek benső ihletszerű revelatioja útján történhetik. E folyamat az egyéniség szűkkörében kell hogy kezdődjék, de annak erkölcsi világrend tárgyias hatalmában, az egyházzal egybeforrott érzelmeben, a szentek egységének oly szépen nevezett közösségben kell végződnie. Mi e legvégső, a felelet hosszú, tudatos fejlődése után elérhető állomást legelőbb toltuk. A káté tanítás alkalmával mindazon igazságok rövidbe foglalt elvont tételeit inkalkuljuk a tanuló lelkébe, melyeket neki nem gépiesen elsajátítania, az emlékezés által az egyéni fejlődéshez külszerűen rátapadt, e fagyöngyhöz hasonló ráragasztott képződményben kellene megszereznie. A XVI. évszáz a hitvallások nagy évszáza, midőn az üdvösség megszerzését az emberi elme egyik csodálatos aberratioja folytán elvont tételek megállapításában egész szenvedélyvel, a lélek és élet odaadásáig védelmezésében és a bűnös emberi gyarlóság eleven érzelme által mindig a megigazulás útjának áhitatos fürkészésében kereste, midőn a magasztos korszak a IV. évszáz dogmáinak titokteljes talizmánjával indult a harcba: a máglyatűz

világában, a fegyvertűz fényében az igazságot látta, mely a lelkekben sugárzott; az evangélium örök elveit vizsgálgozták a szivekben, habár az iskolázott és tudós szellemű értelem, a maga szigorú schemáit szedte elő és alkalmazta ez elvek megítélésénél. Ez évszáz teremtő a kátét, mert az rövidbe foglalt csata jelszó volt, melyhez a diadalreménye volt kötve. De ma ez évszáz dicső vívmányainak elméleti tételekben szedhető részét a jelen kor avatag hagyományainak tartja. Azonban az idvezülésnek a szabad akarat végtelen nemesbűlés és erkölcsi tökéletesedés felé irányított folytonos fejlődésének kijelentésében valódi revelatiót ismer föl, mely az emberiség szellemi és erkölcsi haladásának fordulópontját jelzi. A szabadság isteni vallása, a szeretet és tökéletesedés eszménye, az idvesség örök fejlődeme által kijelentett elveknek az emberi természetben gyökerező voltában vetett hit és e hitről levezetett kötelmek codexe: a mai hitvallás.

Ez az egyéniség öntudatra juttatása által veti meg a vallás-erkölcsi élet alapját; ez, épen azért a lelkifejlődés fokozatos menetét tiszteletben tartja és az alkalmazott lélektan, a neveléstan elveit alkalmazza. A vallásos világnézet az egyéniség által alkotott világnézethez viszonylik. Ki ezt idomitja, tökélyesbíti amazt; ki ezt a fejlődés soha véget nem érő pályáján vezérli, amazt, mint a vándor Izrael előtt mozgó oszlopot, a nehéz úton lánggra lobbantja. Mit a szakszerű oktatás ridegségéről beszéltem, épen előzményéül szolgált annak fejtegetéséhez, hogy a vallásos világnézet egységes, minden tárgyból kisugárzó és mégis a lelkifejlődés mindig szélesbülő láthatárához képest átalakuló voltát épen nem méltatták, sem azok, kik a vallást szakszerűen kezelték, de még kevésbé azok, kik egyéb tárgyakat tanítottak. Pedig a vallásos világnézet mély, igaz alapjának megvetése: a leglerombolhatóbb alkatelemét: sarkát adja meg az egyéniség jellemfejlődésének. Ha a Védák az Istent a világ küllői keréktalpának nevezik: a vallásos érzés és gondolkodásmód bizonyára a mikrokosmos összetartó hatalmának tekinthető. A vallás forrását Waitz épen abban is keresi, hogy az ember természetszerűen a tudomány folytonos átalakító folyamát nem várhatja be, míg a képzelem és értelem által szükségképen megkivánt egységet eléri.

E mulandó életben csak a művészet és költészet képes e harmoniát létrehozni, de a szép az igaznak csak visszfénye marad mindenkor. Az egységes világnézet megalkotása pedig az ember gondolatvilágának összetartó kapcsa. Az erkölcsi érdekek, az esztetikai vágyok a való élet körén túlterjeszkednek, kielégítetést nem találnak, még az értelmi érdekek sem, pedig ezek az anyagi kényszer által sarkalt ember szükségének felelnek meg. A vallás tehát az egységes világnézet zárköve. Ha ezt tartjuk szem előtt, csak a tantárgyak fokozatos menetével párhuzamban, csak a fejlettség álláspontjaihoz mérten lehet a vallást, mint tantárgyat, tanítani. Addig csak a vallásos érzést és megihatottságot kell a lélekbe varázsolni.

A vallásos érzést úgy is a rokonszeny és szeretet érzelmeinek mintegy megszentelésére mindannyiszor meg

kell érinteni, valahányszor az érzésvilág körébe hatolunk. A vallásos szertartások, az együttes imádkozás és éneklés, a templomi ünnepélyekben való részvétel, a teljesen berendezett iskolai templomozás ébresztik az érzéket az egyházas vallásosság iránt, mely az egyéni körben oly csekély erejű érzéket ellenállhatlan kedélyi hatalommá változtatja, azonban magáról az egyházzal még fogalmat nem nyújt. De minden tantárgy, ha képes az eszményi igazság iránt mély és erős érdeklődést költeni: a vallásos szükségét csak annál élénkebben érezteti. A mi csak a lelki világban az értelem korlátaival szemben az eszményi szabadság iránti vágyat gerjeszti: vallásosan hangol. Épen ezért a tanítás lelkesítő hatásában, a vallás-erkölcsi érzelmek is megcsiráznak. Ez az éltető, a tápláló légkör a hitéletre nézve. Azonban a vallást tanítani is lehet és kell. De a tanításra illik, és bizony csak inkább erre, Schleiermacher azon kívánsága, hogy a kedélyre célzatosan nem szabad hatni. A célzatosan vezetett tanítás annál fárasztóbb, minél elvontabb körben mozog. A hatásnak közvetettnek kell lenni, csak egyes magasztosult pillanatban válhatik és irányozható egyenesen az Isten személyére.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, jul. 29 dikh.

— **Királyi adomány.** Ő felsége e pápai ág. hitv. ev. egyházközségnek, temploma felépítésére, kétszáz forintnyi segílyt engedélyezett, magánpénztárából.

— **Személyi hírek.** Főt. Nagy Péter püspök úr néhány napi pihenőre b. Wesselényi Ferenczhez, Drágba utazott.— A Kriza-ünnepélyen, mely Nagy-Ajtán holnap tartatik, a m. t. akadémiát dr. Szabó Károly, a Kisfaludy-társaságot dr. Szász Béla fogják képviselni.

— **Nyomdai akadály miatt sem a múlt, sem jelen számunkkal nem volt szétküldhető a jelzett zeneműléklet. Jövő számunkhoz azonban csatolni fogjuk.**

— **Rákóczy-muzeum,** Bay Ilona urasszony a sárospataki főiskola muzeumának egy Rákóczi asztalt ajánlékozott. Szilágyi Sándor, kit az adományozó felkért, hogy ez ajánlékozásról a főtanodát értesitse, ez alkalomból azon indítványnyal lépett föl, hogy Sárospatakon, a Rákóczyak történetében oly nevezetes helyen, egy Rákóczy-muzeum volna fölláttandó.

— **A budapesti szeretetház javára** szent István napján országos népünnepélyt rendeznek. Az 1000 tagból álló rendező bizottság élén b. Aczél Péter áll, s az előkészületekből ítélve, az ünnepélyben az ország minden részéből sokan vesznek részt. A jótékony czél támogatását részünkről is ajánljuk a közönség figyelmébe

— **Az oroszországi zsidómenekültek javára** Révész Bálint debreczeni superintendens, Hutzli Károly plébános és Simonffy Imre debreczeni polgármester 568 frt. 44 krt. gyűjtöttek az orosz zsidók részére. Ez összeget beszolgáltatták a központi izraelita iroda elnökéhez: Schweiger Márton urhoz.

— **Elrendelt keresztelés.** Egy magyarországi illetőségű izraelita több évvel ezelőtt polgári házasságra lépett egy ugyancsak magyarországi illetőségű romai katolikus vallású nővel Bécsben. A nő a múlt évben egy gyermek hátra hagyásával elhunyt, édes atyja követelte vejétől, hogy a fiút engedje át neki, hogy romai kath. szertartások szerint megkereszteltethesse, mert a gyermek „felekezet nélkülinek” vétetett föl. A nő megtagadván a gyermek kiadatását, az ügy a vallás- és oktatásügyi miniszter elé került; ki most elrendelte, hogy a gyermek megkeresztelendő, mivel törvényeink polgári házasságot nem ismernek s így a gyermek anyja hitvallását követi.

— **A „Keresztyén Magvető”** május—junius havi füzeté érdekes tartalommal megjelent. Dr. Bartha Gyula az Isten létezéséről, Jakab Elek a munkácsi Krisztus képéről értekezik benne. Péterfi D. a Dávid F. alapítványt ismereti, Kovács János a szabadelvű keresztyéneknek a f. évben Angliában tartott Nemzeti Conferentiájáról ír.

FÓTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásúl és megtartásúl.

879—1882. A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága f. év jul. 1-én 8824 sz. a. kelt leirata értelmében az anyakönyvvezető t. lelkész a fiainak szoros figyelmébe ajánlom a bábák részére fennálló utasítás 9-ik §-át, mely szerint: „A bábának kötelessége minden szülést, melynél segédkezett, 24 óra alatt az anyakönyv-vezetésével megbízott hivatalnak tudomására hozni, s minden halva született magzatot, tekintet nélkül annak korára és kifejlődésére, a halottkémnek bejelenteni.”

Köröztetnek.

864—1882. Az udvarhelyszéki egyházmegyében a bethfalvi papi állomás. Javadalma: kepe: 51 kal. búza, 42 kal. zab, 40 v. törökbúza; (ezek a 70 éves nyugalmazott t. lelkész halálával megkészszerződnek) 38 székér fa; 8 frt. 40 kr. alapítványi kamat; 1199 □ öl I-ső, - 1 h. 635 □ öl II-od, - 1120 □ öl III-ad- és 2 h. 1000 □ IV-ed osztályú szántó; 1430 □ öl II-od, 1 h. 470 □ öl IV-ed oszt. kaszáló haszonélvezete; (mind ezen fekvéségek adóját az egyhk. fizeti, s a szántókat az egyhk. tagjai szántják) szép lakás, terjedelmes veteményes,

gyümölcsös, gazdasági épületek és kitűnő kuttal. Pályázati határnap: augusztus 30-dika. Folyamodványok: t. t. Solymosi István esp. aához Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

874—1882. A küküllői egyházmegyében a héderfái 2-od oszt. papi állomás. Javadalma: a) az egyhk. től: 136 $\frac{1}{2}$ kal. elegybúza; 87 v. elegybúza; 87 v. csős törökbúza; 61 kal. zab; 261 v. must; 54 sing vászón; 838 □ öl I-ső oszt. szántó; 1 h. 866 □ öl I-ső, 2 h. 1518 □ öl II-od oszt. kaszáló haszonélvezete; b) a gróf Bethlen udvartól: 220 v. búza és törökbúza szombati vám; c) közmunkatétel 102 tenyeres napszám a papi ételen; d) stola: keresztelésért: 1 tyúk, 1 kenyér, esketésért: 71 kr., temetésért: 48 kr., búcsuztatásért: 24 kr.; tisztességes lakás. Az összes jövedelem 744 frt. 74 kr. pénzértékre van becsülve. Az özvegyi kegyév leteltéig fél javadalom az özvegyet illeti. A megválasztott lelkész beköltözése előtt a jövedelem $\frac{1}{6}$ -át köteles készpénzben befizetni a gyámintézet pénztárába és a 2 frt. bekebelezési díjt.

Ugyanazon egyházmegyében a buküllői vári III-ad oszt. papi állomás harmadszor köröztek. Javadalma: 414 frtba van számítva. Tisztességes szállás, gazdasági épületekkel. Ide tartozik Boldogfalvának és Sz.-Vesszősnek az adminisztratioja, melyért azon egyhk.-kel való kiegyezés szerint kap bizonyos fizetést. A megválasztott köteles első évi fizetésének $\frac{1}{6}$ -od részét a gyámintézet pénztárába s a 2 frt. bekebelezési díjt beköltözése előtt befizetni.

Ugyanazon egyházmegyében a szókefalvi IV-ed oszt. papi állomás. Javadalma: 33 kal. búza; 37 v. sz. törökbúza; 225 v. csős törökbúza; 39 v. must; 20 h. III. oszt szántó; 1. h. 800 □ öl kaszáló; 100 □ öl II. oszt. szőlő; 33 frt. 90 kr. kamarai javadalom; 10 sz. fa hazaszállítása; 26 napszám. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. Filiái: Csődötelke, melyből a fizetés az a e-hoz van számítva, M.-Sorosról 23 v. szemes törökbúza. Borzásról 12 v. sz. törökbúza. A megválasztott köteles beköltözése előtt 1-ső évi jövedelme $\frac{1}{6}$ -át a gy. int. pénztárába és bekebelezési díjba 2 frtot befizetni. Pályázati határnap mind 3 állomásra nézve: aug. 30-ika. Folyamodványok mind 3-at illetően t. t. Benedek Ferencz esp. aához Haranglábba (u. p. D.-Szt.-Márton) küldendők.

Kolozsvárt, 1882. jul. 25.

H I R D E T É S.

334—1882

ejkvn.

PÁLYÁZAT.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. collegium előljárósága ezennel pályázatot hirdet a rajz és szépírás tanítására.

Az illetőnek tanítani kell a rajzot és szépírást az elemi és a gymnasiális osztályokban, hetenként 18—20 órán. Fizetése: 300 frt., benlakással. Ezen kívül a magántanítványoktól s a legatiokból több mint 100 frtot kaphat, ügyes, kötelességét teljesítő magaviselete mellett.

A pályázók tartoznak korukat, vallásukat, képzettségüket s netaláni szolgálatukat igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodásukat **f. év augusztus 20 ikára** a collegium igazgatóságának megküldeni.

A megválasztott köteles állomását **f. é. szept. 1-én** elfoglalni.

Kelt Sz.-Udvarhelyt, az 1882 jul. 26-án tartott előlj. gyűlésből.

FÉLEGYHÁZI ANTAL,
e. jegyző.